

”The inhabitants of those dreary and sterile regions”:

Kolmen inuiittitutkimusmatkailijan ja brittien monimuotoiset suhteet

Lotta Dammert

Pro gradu tutkielma

Yleinen historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Syyskuu 2023

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, yleinen historia

Lotta Dammert

”The inhabitants of those dreary and sterile regions”: Kolmen inuiittitutkimusmatkailijan ja brittien monimuotoiset suhteet

Sivumäärät: 80

Opinnäytteessä käsiteltiin kolmen 1800-luvun alkupuolella Britanniaan matkanneen inuiittitutkimusmatkailijan sekä heidän kanssaan tekemisissä olleiden brittien vuorovaikutusta. Opinnäytteen tavoitteena oli avata vuorovaikutussuhteen moninaisuutta sekä sen tärkeyttä eri mantereilla eläneille ihmisille. Tutkimuksen kohteena olleiden inuiittien vaiheita on aiemmin tutkittu vähän. Tutkielmassa sovellettiin Adriana Craciunin ajatusta tutkimusmatkailijoista laajempaan ryhmään kuin ainoastaan viralliseen kaanoniin jääneet länsimaiset ihmiset. Lisäksi sovellettiin Kapil Raj’n näkemystä alkuperäisasukkaiden edustajien aktiivisesta osuudesta tutkimusmatkojen vaiheissa.

Tutkimusaineistona hyödynnettiin sekä aikakauden skotlantilaisten tutkimusmatkailijoiden kirjoittamaa matkakirjallisuutta, että inuiittitutkimusmatkailijoista kirjoitettuja sanomalehtiartikkeleita. Työssä nostettiin esille vähän tutkittuja skotlantilaisten laivalääkärien kirjoittamia matkakirjoja. Lähiluvun metodein oli mahdollista paljastaa aineistosta esiin nousevia tekijöitä, joilla oli vaikutusta vuorovaikutussuhteisiin. Aineistossa ei painottunut inuiittien oma ääni, joten sen suurin painoarvo oli sillä mitä aikalaiset Britanniassa pitivät tärkeinä asioina ollessaan tekemisissä inuiittien kanssa.

Työn teoreettisena viitekehystenä hyödynnettiin joitakin uudemman jälkikoloniaalisen teorian muotoiluja. Tärkeimpiä niistä olivat Kapil Raj’n argumentti orgaanisesta vuorovaikutussuhteesta metropolin ja kolonian välillä: vuorovaikutussuhde oli luonteeltaan ei-binaarinen. Lisäksi hyödynnettiin Rochona Majumdarin sekä Ter Ellingsonin argumentteja brittien kategorisesta ajattelusta liittyen alkuperäiskansoihin. Argumentit kategorioiden operationaalistumisesta alkuperäiskansojen edustajiin osoittautuivat hyödylliseksi. Perinteinen jälkikoloniaalinen valta-analyysi oli mukana myös. Analyysi osoitti, että perinteistä Edward Saidin muotoilemaa jälkikoloniaalista teoriaa ei voinut kokonaan jättää huomiotta.

Inuiittitutkimusmatkailijoiden vaiheisiin perehtymisen avulla selvisi, että tärkeimmät tutkimustulokset liittyivät vuorovaikutussuhteen monipuolisuuteen. Siihen vaikuttivat toisaalta brittien kategorinen ajattelu liittyen alkuperäisasukkaisiin, mutta myös apu, jota he tarvitsivat inuiiteilta. Analyysi paljasti, että inuiitteihin liitetyt kategoriat painoutuivat esimerkiksi näkemykseen inuiiteista sivistystä tarvitsevinä raakalaisina; inuiitit olivat briteille myös taikauskaisia ja käännytystä tarvitsevia ihmisiä. Lisäksi inuiitit haluttiin saada hallintaan. Toisaalta britit tarvitsivat inuiiteilta tietoa etenkin arktisilla alueilla liikkueensa ja he olivat myös itse oppilaan asemassa. Britanniassa ollessaan inuiitit joutuivat kuriositeetin positioon. Valtaposition kietoutuivat näihin teemoihin monimuotoisesti eikä valtaposition ollut aina briteillä. Molemmat osapuolet oppivat toisiltaan, mutta inuiittitutkimusmatkailijat eivät olleet alistujia tai valkoisen vallan ihailijoita.

Avainsanat: inuiitit, tutkimusmatkat, arktinen alue, sivistys, imperiumit, tutkimusmatkailijat, skotit, postkolonialismi, luokitus, britit

Sisällys

1	Johdanto	5
1.1	Tutkielman lähtökohdat ja tutkimuskysymys	5
1.2	Tutkimusaineiston esittely	12
2	Hallintaa ja epätasa-arvoisuutta	18
2.1	Inuiittitutkimusmatkailijoiden raakalaisuus.....	18
2.2	Kamppailua uskonnosta	29
2.3	Säyseät inuiitit.....	37
3	Valtasuhde muuttuu	45
3.1	Inuiittien koulutus	45
3.2	Inuiittien työ.....	52
3.3	”His ashtonishing exploits”	58
4	Lopuksi	66
	Lähteet:	72
	Tutkimusaineisto	72
	Alkuperäiskirjallisuus:.....	72
	Aikalaiskirjallisuus:	72
	Sanomalehtiaineisto	72
	Skotlantilaiset sanomalehdet:	73
	Englantilaiset sanomalehdet:	74
	Tutkimuskirjallisuus:	75

1 Johdanto

1.1 Tutkielman lähtökohdat ja tutkimuskysymys

Britit tekivät 1800-luvun alkupuolella tutkimusmatkoja useilla mantereilla, ja Kanadan arktisille rannikoille suuntautuneet matkat olivat yksi heidän kohteistaan. Kyseessä olivat sääolosuhteiltaan äärimmäisen ankarat ja haasteelliset seudut. Kaikesta kiinnostuksesta huolimatta arktiset rannikot olivat briteille 1800-luvun alkupuolella vielä monin osin arvoituksellinen *terra incognita*.¹ Arktisilla alueilla oli ollut ihmisasutusta jo pitkään ennen ensimmäisiä purjehduksia: inuiitit olivat yksi arktisten rannikoiden alkuperäiskansoista. Tutkielmassani käsittelen inuiittien ja brittien suhteita, ja lähestyn aihetta kolmen tunnetun ja nimillään historiaan jääneiden 1800-luvun alkupuolella Skotlantiin matkanneen inuiittimiehen tarinan avulla: heidän nimensä olivat John Sacheuse, Eenooloopik ja Akkatook.

Inuiitit yleisesti eivät olleet ainoita arktisia seutuja asuttaneista alkuperäiskansoista, mutta he olivat ensimmäisiä ihmisiä, jotka asuttivat Pohjois–Amerikan arktisia alueita, ja he olivat tulleet sinne ensimmäisen kerran luultavasti idästä noin 4000 vuotta sitten. Osa inuiiteista asutti Grönlantia eli inuiittikielillä *Kallaait Nunaatia*. Inuiittien perinteisiä asuinalueita Grönlannin lisäksi olivat läntisen Tyynen Valtameren alue sekä Kanadan itäosien Atlantin rannikko. Heitä eli myös Alaskan rannikolla. Inuiittien perinteinen nimitys itsestään oli ja on *in-nu-it*, joka tarkoittaa ”ihmistä”. Heidän alkuperäinen kielensä oli useisiin murteisiin jakautunut kieli nimeltään *yupik*.² Inuiiteilla oli taito hyödyntää arktisten alueiden luonnonvaroja, ja he olivat tottuneet elämään olosuhteissa, jotka olivat useille länsimaissa eläneille ihmisille vieraita ja vaarallisia.

Arktisten tutkimusmatkojen konteksteissa tapahtui välillä myös inuiittien lähtöä kotiseuduiltaan tutkimusmatkoille: heitä saapui brittiläisten laivojen mukana Britanniaan. Olen erityisen kiinnostunut inuiittien ja brittien välisestä vuorovaikutussuhteesta tilanteissa, joissa kumpikin osapuoli oli uuden edessä. Tutkimuskysymykseni on: minkälainen vuorovaikutussuhde inuiittitutkimusmatkailijoiden ja brittien välillä oli? Haluan tietää, minkälaisia tekijöitä aikalaiset painottivat suhteissaan inuiittitutkimusmatkailijoihin sekä myös sen, mitä inuiitit mielsivät tärkeiksi. Kysymys vuorovaikutussuhteista on relevantti, koska inuiitit tunsivat kotiseutunsa, ja britit olivat kiinnostuneet heidän kotiseuduistaan, jota

¹ Kitson, P. 1998, 14.

² Hayes, D. 2003, 6–7; Bonvillain, N. 2001, 543.

he eivät itse tunteneet yhtä hyvin: he tarvitsivat tietoa inuiiteilta. Toisaalta Britanniaan matkatessaan myös inuiitit olivat uuden edessä ja tarvitsivat tietoa ja liittolaisuutta briteiltä.

Tutkimusaineestona olen hyödyntänyt aikalaisten kirjoittamia sanomalehtiartikkeleita ja matkakirjoja. Analyysissä hyödyntämieni sanomalehtiartikkeleiden lukumäärä on 32 kappaletta. Muitakin artikkeleita inuiiteista oli, mutta ne eivät liittyneet tutkielman aihealueeseen esimerkiksi kirjoitusajankohtansa, henkilöiden tai tematiikkansa vuoksi. Lisäksi artikkelit valikoituivat tutkielman aineistoksi niiden edustavuuden vuoksi, koska useissa niissä käsiteltiin tutkielmani kohteena olleiden inuiittien vaiheita. Analyysissä hyödynsin lähiluvun metodia soveltaen sitä alkuperäisaineiston ominaispiirteisiin. Douglas Fisher ja Nancy Frey ovat painottaneet, että lähiluvussa on kyse välineestä, johon liittyy useita lukukertoja, päättelyitä ja tutkijan keskusteluja tekstien kanssa. Fokusoimalla tekstien tarkoituksiin ja aikeisiin voidaan saada tietoa kontekstista.³ Stephen Vella on tuonut esiin sanomalehtien dokumentoivan yhteisöjään paljastaen yhteisöjen ajattelujen kategorioita. Sanomalehtien antamaa tietoa verrataan kontekstiin: kontekstiin voi liittyä valtakysymyksiä, kysymyksiä tavoiteltavasta lukijakunnasta ja erilaisista yhteisöistä, joita teksteillä halutaan tavoittaa.⁴ Alkuperäisaineiston tulkinnasta kirjoittaneiden Benjamin Ziemannin ja Miriam Dobsonin mukaan kysymystä kontekstista voidaan lähestyä usealla tavalla, joista yksi on sen maailman tunteminen, jossa teksti tuotettiin.⁵ Analysoin aineiston siten, että perehdyin kontekstiin, jossa tekstit tuotettiin sekä teksteissä ilmenneisiin ajattelun kategorioihin. Kategoriat kertoivat brittien ajattelusta enemmän kuin inuiiteista, joten inuiittien näkökulma oli haastava löytää.

Toisena alkuperäislähteenä tutkielmassani olen hyödyntänyt aikalaisten kirjoittamia matkakirjoja, joissa on kirjoituksia tutkimusmatkailijainuiiteista. Matkakirjallisuus inuiittien ja brittien vuorovaikutuksesta on aikalaisaineistoa, mutta alkuperäislähteenä siinä on haasteita. Esimerkiksi Carl Thompson on teoksessaan *Travel Writing* (2011) kiteyttänyt kaiken matkakirjallisuuden olevan jollakin tavalla toiseuttavaa, mutta tässä voi ilmetä sävyjä ja erilaisia merkityksiä. Thompsonin mukaan 1800-luvun matkakirjallisuudessa oli usein retorisia strategioita, jotka Thompsonin mukaan palvelivat imperiumin ideologiaa.⁶ Näin ollen on mahdollista, että matkakirjallisuuden kuvaukset inuiittien ja brittien

³ Fisher, D. & Frey, N. 2014, 35, 37.

⁴ Vella, S. 2009, 192, 198.

⁵ Ziemann, B. & Dobson, M. 2009, 13.

⁶ Thompson, C. 2011, 133, 136.

vuorovaikutuksesta kertoivat enemmän imperiumin ideologiasta kuin tilanteista itsessään. Matkakirjallisuuden alkuperäisaineistona voidaan soveltaa samoja tekijöitä kuin sanomalehtiartikkeleihin, koska myös ne dokumentoivat kirjoittajayhteisöjään ja antavat tietoa vuorovaikutuksesta sekä ajattelun kategorioista.

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa luin aineiston läpi useaan kertaan ja aineistosta selvisi paljastavaa aineista liittyen brittien vuorovaikutuksessaan inuiittien kanssa. Myös inuiittien näkökulmaan löytyi jonkin verran tietoa. Lukukerrat paljastivat myös vuorovaikutukseen liittyneitä valtapositioita, joihin liittyi kategorisointia, mutta vuorovaikutussuhteiden monimuotoisuuden vuoksi valtapositio ei aina ollut briteillä. Tutkielmani konteksti liittyy brittien arktisilla tutkimusmatkoillaan kohtaamien inuiittien osallistumiseen heidän tutkimusmatkoillaan, inuiittien tutkimusmatkoihin Britanniaan sekä myös ajatukseen siitä, että molemmat osapuolet saivat matkoillaan uutta tietoa ja halusivat hyötyä toistensa osaamisesta.

Tärkeä tekijä tutkielmassani on ajatus inuiiteista tutkimusmatkailijoina. Viimeaikaisessa tutkimuksessa tutkimusmatkailijan käsite on analysoitu kompleksisempänä kuin vain henkilöt, jotka ovat jääneet viralliseen tutkimusmatkailijoiden kaanoniin, ja haluan nostaa esiin, että tutkimusmatkoja eivät tehneet ainoastaan länsimaiset ihmiset. Adriana Craciun on huomionut, että tutkimusmatkailija on käsitteenä ollut aliteoretisoitu ja liian suppeana ymmärretty. Hänen mukaansa tutkimusmatkailija tulisi käsittää laaja- alaisemmin esimerkiksi oppineena, purjehtijana, valaanpyytäjänä tai navigaattorina. Alkuperäisasukkailla oli tutkimusmatkoilla aina oma osuutensa, ja he tekivät usein yhteistyötä brittien kanssa. Myös Kapil Raj on nostanut esiin natiiviasukkaiden tärkeän osuuden uuden tiedon konteksteissa: heillä oli useita rooleja eivätkä he olleet ainoastaan passiivisia vastaanottajia.⁷ Martin Thomas ja H.G. Jones ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että virallisissa tutkimusmatkailijoiden raporteissa usein häivytettiin alkuperäiskansojen mukana olo sekä heidän kanssaan tehty yhteistyö.⁸ Nuorena keuhkotautiin menehtynyt Sacheuse, Eenooloapik ja Akkatook olivat tutkimusmatkailijoita hekin, ja he ansaitsevat arvonnousun osana tutkimusmatkailijoiden kaanonia.

⁷ Raj, K. 2013, 344.

⁸ Craciun, A. 2014, 25,27; Martin, T. 2014, 6; Jones, H.G. 2004, 58.

Lähestyn tutkimusaineistoa uudemman jälkikoloniaalisen historiankirjoituksen avulla. Jälkikoloniaalisuus on käsitteenä laaja, eikä teoriaa voi kutsua yhtenäiseksi.⁹ Ensimmäisestä teoreettisesta kehittäjästä sen sijaan löytyy konsensusta, koska vastaan tuleva nimi on usein palestiinalaissyntyinen tutkija Edward Said. Saidin argumenttien mukaan länsimaiset ”idän” tutkijat erottivat itsensä alkuperäiskansoihin kuuluneista ihmisistä metodein, joissa painottui binaarisuus. Said kehitti 1970-luvulla teoriaansa, jota hän kutsui *orientalismiksi*. Siinä lähtökohtana oli läntisten oppineiden luoma käsitys ”toisista”, jotka nähtiin rasististen ja vahvasti ideologisten ajatusten valossa. Myöhemmin Saidin *orientalism* sai kritiikkiä esimerkiksi asioiden liiallisesta homogeenoisuudesta ja kolonialisoitujen sekä muiden aikalaisten vastarinnan huomiotta jättämisestä.¹⁰ Saidin teoriaa ennakkoluuloista ja rasismista ei kritiikistä huolimatta voi vähätellä, koska käytäntö, jossa eri kulttuureista tulevat ihmiset miellettiin ideologisesti ja ennakkoluulojen värityksenä ”toisiksi” saattoi ilmetä myös inuiittien ja brittien välisissä kontakteissa.

Uudempi jälkikoloniaalinen historiankirjoitus lähestyy imperiumin ja alkuperäiskansojen suhteisiin liittyviä kysymyksiä fokuoimalla esimerkiksi eri mantereilla eläneiden ihmisten vuorovaikutukseen ja tiedon sirkulaatioon. Rochona Majumdar on argumentoinut teoksessa *Writing Postcolonial History* (2010) sekä artikkelissaan *Postcolonial History* (2019) imperiumin olleen vuorovaikutteinen ilmiö, ja valtasuhteista huolimatta ihmiset myös jakoivat samoja asioita. Ominaista oli esimerkiksi ihmisten, instituutioiden ja tapojen sirkulaatio: imperiumi oli orgaaninen suhde metropolin ja kolonian välillä. Suhteissa oli myös valta-asetelmia, ja vallan tutkimus on jäänyt myös uudemman jälkikoloniaalisen historiankirjoituksen tutkimuslinjoihin. Majumdarin mukaan uudempi jälkikoloniaalinen historiankirjoitus perehtyy myös erojen tekemiseen ymmärtäen eronteot hierarkkisena kategorisoimisena.¹¹ Myös Kapil Raj on artikkelissaan *Beyond Postcolonialism* (2013) painottanut metropolin ja kolonioiden välillä olleen sirkulaatiosuhde, joka ei ollut binaarinen. Raj’lle uusi tieto muodostui yhteistyöstä ja vuorovaikutuksesta eri taustoista tulevien yhteisöjen välillä.¹² John McLeodin mukaan kulttuuriset representaatiot eivät kertoneet todellisuudesta, mutta niiden avulla tuotettiin todellisuutta. Tähän liittyi vahvasti valta-

⁹ McLeod, J. 2000, 4.

¹⁰ Evans, M. & Brance, R. 2008, 148; McLeod, J. 2010, 56-58. Lisäksi esim. Presenjit Duara on kyseenalaistanut jälkikoloniaalisuuden rinnastamisen teoriaan. Hänen mukaansa kyse on enemmänkin ”kosmisesta polusta”, joka ei ole rationaalinen luonteeltaan. (Presenjit, D. 2019, 65).

¹¹ Majumdar, R. 2010, xi-xiii, 89; Majumdar, R. 2019, 56-57.

¹² Raj, K. 2013, 344-345.

asetelma, josta jälkikoloniaalinen tutkija on kiinnostunut.¹³ Ter Ellingson on tuonut esiin koloniaalisissa kontakteissa esiintyneen valta-asetelman, joka ilmeni poliittisena kontrollina ja etnisten ihmisten kategorisoimisena.¹⁴ Eurooppalaisperäisten käsitteellisten kategorioiden operationaalistumisesta alkuperäiskansoihin on kirjoittanut myös Rochona Majumdar.¹⁵ Etsin tutkimusaineistosta jälkiä inuiittitutkimusmatkailijoiden ja brittien vuorovaikutussuhteen monimuotoisuudesta kiinnittäen huomiota vuorovaikutuksessa ilmenneisiin valtapositioihin, mahdollisiin eronteon kategorioihin sekä tiedonsiirtoon, jossa alkuperäiskanojen edustajilla oli aktiivinen osuus.

Ajallisesti varhaisin tutkielmani käsittelemistä inuiittitutkimusmatkailijoista oli nuorena keuhkotautiin kuollut John Sacheuse (1797–1819). Sacheusen vaiheista tiedetään, että hän oli syntyjään grönlantilainen ja mukana skotlantilaisen meriupseerin ja tutkimusmatkailijan John Rossin arktisella tutkimusmatkalla, joka koski luoteisväylän etsimistä vuonna 1818. Hän oli matkustanut ensimmäisen kerran Grönlannista Britteihin valaanpyyntialuksen matkassa vuonna 1816.¹⁶ Sacheusesta kirjoittivat paitsi lehdistö niin myös John Ross ja hänen seurueensa laivalääkäri nimeltään Alexander Fisher.

Sacheuse ei ollut ainoa 1800-luvun alussa elänyt inuiitti, jonka tiedetään matkustaneen brittiläisillä laivoilla Skotlantiin. Labradorin rannikolta kotoisin ollut inuiittimies nimeltään Eenooloopik (1820–1847) oli inuiittitutkimusmatkailija hänkin. Eenooloopik syntyi noin vuonna 1820 Kanadan rannikon *Cumberland Soundilla*, ja hän purjehti skotlantilaisen valaanpyyntialuksen *Neptunen* matkassa Skotlannin *Aberdeeniin*. Matkan alkaessa Eenooloopik oli vasta 19-vuotias.¹⁷

Kolmas tutkimukseni kohteena oleva inuiittitutkimusmatkailija, jonka tiedetään noin vuonna 1845 matkustaneen valaanpyyntialuksen mukana Skotlantiin oli Kanadan *Davis' Straitilta* kotoisin ollut teini-ikäinen inuiittipoika nimeltään Akkatook. Akkatook matkusti kapteeni Kinnear nimisen henkilön komentamalla *Caledonia*-laivalla *Davis' Straitilta* Skotlannin *Kirkealdyn* kaupunkiin noin vuonna 1845.¹⁸ Nämä henkilöt valikoituivat tutkielmani päähenkilöiksi, koska heistä on löydettävissä kirjoituksia aikakauden matkakirjoista ja

¹³ McLeod, J. 2000, 45–46.

¹⁴ Ellingson, T. 2001, 219–220.

¹⁵ Majumdar, R. 2010, 91.

¹⁶ Craciun, A. & Terrall, M. 2019, 3–5.

¹⁷ Jones, H.G. 2004, 59–60.

¹⁸ *Chambers's Edinburgh Journal*, March 25, iss.221, 1848, 203.

sanomalehtiartikkeleista. Muitakin inuiitteja saapui, mutta heistä ei ole saatavilla yhtä runsaasti aikalaislähteitä. Lisäksi John Sacheuse, Eenooloopik ja Akkatook olivat myös ihmisiä, jotka ylittivät rajoja ja joiden vaiheet ansaitsevat laajempaa huomiota.

Opinnäytteeni aikarajaus perustuu paitsi lähteiden saatavuuteen niin myös siihen, että 1800-luvun alkupuolta on usein luonnehdittu maailmankuvan avautumisen kannalta tärkeäksi. Craciunin ja Terrallin mukaan 1700-luvun lopulta alkaneet tutkimusmatkat olivat keskeisiä Euroopan laajentumiselle-, sekä globaaleille yhteyksille.¹⁹ Ajanjaksoa modernin ajan kynnyksellä on myös luonnehdittu periodiksi, jolloin Britti-imperiumissa suurin kiinnostus kohdistui toiseuteen ja ihmisten välisiin eroihin. Imperiumi toimi tässä yhteydessä tiedonvälittäjänä.²⁰ Yleisesti tutkimusmatkoilla oli maailmaa muokkaava vaikutus.²¹ Lisäksi brittien arktiset tutkimusmatkat saivat ikävän käänteen vuonna 1847, kun amiraliteetin lähettämä luoteisväylää etsinyt tutkimusmatkailija Sir John Franklin seurueineen katosi: kahdella laivalla *The Erebuksella* ja *The Terrorilla* liikkeellä ollut tutkimusmatkailijajoukko ei koskaan palannut. Brittien luoteisväyläprojektia luonnehti jatkuvat epäonnistumiset.²² Vuosien 1847–1859 välillä Franklinin seuruetta etsimään lähti 36 retkikuntaa, ja joillakin alueilla etsijät kommunikoivat inuiittien kanssa.²³ Franklinin retkikunnan katoaminen on herättänyt runsaasti tutkimuksellista huomiota aikalaisista lähtien, joten tutkielmassani en painota Franklinin etsinnän tematiikkaa ja rajaan tutkielmani ajanjakson pääosin etsintää edeltäneeseen vaiheeseen.

Tutkielmalleni keskeisten inuiittitutkimusmatkailijoiden vaiheet eivät ole jääneet täysin huomiotta aikaisemmassa tutkimuksessa. Adriana Craciun ja Mary Terrall ovat käsitelleet Sacheusen elämää lyhyesti teoksen *Curious Encounters. Voyaging, Collecting and Making Knowledge in the Long Eighteenth Century* (2019) johdantoartikkelissa. Craciunin ja Terrallin lyhyt johdantoartikkeli tutkii Sacheusen toimijuutta, ja heidän johtopäätöksensä on, että se jää epäselväksi.²⁴ Itse perehdyn Sacheuksen vaiheisiin laajemmalla tutkimusaineistolla sekä toisesta näkökulmasta painottaen vuorovaikutussuhteita. Eenooloopikista on aiemmin kirjoitettu artikkeli, jossa käydään kronologisesti läpi hänen elämäkertansa kirjoittajan

¹⁹ Craciun, A. & Terrall, M. 2019, 8.

²⁰ Maddisi, S. 2009, 37.

²¹ Martin, T. 2014, 1.

²² Driver, F. 2001, 22.

²³ O'Dochartaigh, E. 2019, 255.

²⁴ Craciun, A. & Terrall, M. 2019, 6.

surgeon Alexander M'Donaldin teoksen sisältö. Artikkelissa painotetaan Eenooloopikin työtä kartoittajana. Artikkelin kirjoittaja oli H.G.Jones: hän toi esiin *Inuit Studies* jornaalissa olleen artikkelinsa *The Inuit as Geographers: The Case of Eenooloopik* (2004) alussa, että hän halusi artikkelissaan tuoda elämäkertaa esille, koska sitä ei ollut vielä 2000-luvun alussa digitoitu.²⁵ Tässäkin analysoin teosta laajemmin inuiittien ja brittien välistä vuorovaikutusta painottaen. Lisäksi esimerkiksi John Sacheusen esiintymisiä Britanniassa ei Craciunin ja Terrallin artikkelissa käsitellä. Tutkielmani täydentää Craciunin & Terrallin sekä Jonesin artikkeleita.

Inuiittien esiintymisiä käsittelevässä luvussa tärkeä taustoittava lähde oli Sadiya Qureshin teos *Peoples on Parade: Exhibitions, Empire, and Anthropology in Nineteenth-Century Britain* (2011). Qureshi on tutkinut Britanniaan matkanneiden alkuperäiskanojen edustajien esiintymisiä Englannissa 1800-luvulla. Tärkeä oli myös Ter Ellingsonin tutkimus *The Myth of the Noble Savage* (2001), joka avaa valta-asetelmaan liittyntä raakalaisuuden käsitettä aikalaiskontekstissa. Molemmat tutkijat ovat kirjoittaneet brittien tarpeesta kategorisoida etnisiä ihmisiä. Carl Thompsonin teos *Travel Writing* (2011) avaa brittiläisen matkakirjallisuusgenren ominaispiirteitä ja teos oli avuksi analyysivaiheessa, koska yhtenä alkuperäislähteenä hyödynsin matkakirjallisuutta.

Muita inuiittien ja brittien suhteisiin liittyneitä tutkimuksia, joiden kanssa keskustelin, olivat Majumdarin ja Raj'n lisäksi Michael Bravon artikkeli *Indigenous Voyaging, Authorship, and Discovery* teoksesta *Curious Encounters. Voyaging, Collecting and Making Knowledge in the Long Eighteenth Century* (2019). Bravo tutki herrnhutilaisten lähetyssaarnaajien sekä Labradorin inuiittien yhteistyötä saarnaajien kartoittaessa uusia alueita 1800-luvun alkupuolella painottuen inuiittien toimijuuteen. Marianne P.Stopp on tutkinut 1700-luvun lopulla Britanniaan matkanneiden inuiittien vaiheita ja heidän vuorovaikutustaan brittien kanssa artikkelissaan *Eighteenth Century Labrador Inuit in England* (2009). Artikkelin ilmestyi *Arctic*-julkaisussa.

Hyödynsin Charles Officerin ja Jake Pagen teosta *A Fabulous Kingdom: The Exploration of the Arctic* (2012) brittien arktisten tutkimusmatkojen kronologioiden hahmottamiseksi. Teos on kronologinen ja laajahko katsaus brittien virallisten arktisten tutkimusmatkojen maailmaan. Romantiikan ajan tutkimusmatkailun brittiläisiin erityispiirteisiin perehdyttivät

²⁵ Jones, H.G. 2004, 58.

erityisesti Thomas Nicholasin artikkeli Exploration teoksesta *An Oxford Companion to the Romantic Age* (2001) ja Tim Fulfordin artikkeli Romanticism and Colonialism teoksesta *Romanticism and Colonialism: Writing and Empire, 1780–1830* (1998). Muita artikkeleita brittikontekstin tutkimusmatkoista löytyi teoksesta *Expedition into Empire: Exploration Journeys and the Making of the Modern World* (2014). Erityisesti Adriana Craciunin artikkeli What is an Explorer? auttoi määrittelemään tutkimusmatkailijan käsitettä 1800-luvun alun brittikontekstissa. Tärkeä taustoittava teos tutkimusmatkailun maailmaan oli myös Felix Driverin *Geography Militant: Cultures of Exploration and Empire* (2001). Troy Bickham on tutkinut Pohjois-Amerikan intiaanien representaatioita 1700-luvun Britanniassa teoksessaan *Savages Within the Empire: Representations of American Indians in Eighteenth-Century Britain*. Bickhamin pääväittäjä on, että brittien suhde Pohjois-Amerikan intiaaneihin ja ylipäänsä alkuperäiskansoihin oli suurelta osin pragmaattinen.²⁶

Tutkimusaineistossa inuiittien oma ääni on vähemmistössä, ja halusin ymmärtää inuiittikulttuuria, joten hyödynsin myös inuiittikulttuuria käsitteleviä tutkimuksia. Inuiittikulttuuri ei ole täysin avautunut ulkopuolisille, mutta heitä on siitä huolimatta pystytty jonkin verran tutkimaan. Frederik Laugrandin ja Jarich Oosteenin työ *Hunters, Predators and Pray: Inuit Perceptions of Animals* (2015) on syvälinen johdatus inuiittien ja eläinten monimutkaisiin suhteisiin. Nancy Bonvillainin *Native Nations: Cultures and Histories of Native North America* (2001) oli hyödyllinen yleisteos johdattamaan Kanadan inuiittien kulttuuriin. Dorothy Harley Eber on tutkinut inuiittien muistihistoriaa artikkelissaan *Into the Arctic Archipelago: Edward Parry in Igloodik and the Shaman's Curse* (2012) teoksessa *Aboriginal History. A Reader*. Tässä artikkelissa äänen saivat myös inuiitit.

1.2 Tutkimusaineiston esittely

Valaanpyyntialuksilla oli runsaasti osaamista navigoinnista merellisissä olosuhteissa, mutta aluksilla työskenteli myös henkilöitä, jotka eivät olleet upseereita tai merenkulkijoita koulutukseltaan. Näistä henkilöistä useat olivat kontaktissa inuiittien kanssa ja he myös kirjoittivat inuiiteista. John Rossin seurueen laivalääkäri Alexander Fisher oli heistä yksi, mutta toisenkin laivalääkäriin tiedetään olleen kiinnostunut inuiiteista. Hän oli niin ikään skotlantilainen laivalääkäri ja nimeltään Alexander M'Donald (1817–1845). M'Donald työskenteli Kanadan arktisella rannikolla operoineessa valaanpyyntialuksessa, tapasi

²⁶ Bickham, T. 2005, 65.

Eenooloopikin ja kirjoitti teoksen, jossa hänen ja Eenooloopikin välisellä vuorovaikutuksella oli suuri painoarvo. Eenooloopikista kirjoitetun aikalaiselämäkerran on sanottu olleen erityinen teos, koska se oli ainoa inuiitin elämäkerta, joka kirjoitettiin kohteen vielä eläessä.²⁷ Hänen kirjansa *A Narrative of Some Passages in the History of Eenooloopik, a Young Esquimaux, Was Brought to Britain in 1839, in the Ship "Neptune" of Aberdeen* ilmestyi vuonna 1841.

Kirjoittaja M'Donaldin vaiheista tiedetään, että hän syntyi vuonna 1817 Skotlannin *Laurencekirkissa*. Hän valmistui lääkäriksi vuonna 1838 *Royal College of Surgeons in Edinburghista*, ja hän oli myös *Cuvierian Natural History of Edinburghin* jäsen. Aikakaudella skotlantilaiset lääkärit hankkivat lääkärin lisenssioikeutensa usein valaanpyyntialuksilla, ja myös M'Donald pestautui vuonna 1839 sellaiselle. Hänen ensimmäinen laivalääkärin matkansa tapahtui skotlantilaisella *Bon Accordilla*: laivaa komensi merikapteeni nimeltään William Penny.²⁸ Tässä työssä hän tapasi ensi kerran Eenooloopikin. M'Donaldin kokemus arktisilta alueilta herätti John Franklinin huomion, joka etsi miehistöä luoteisväylätutkimusmatkalle: M'Donald palkattiin hänen miehistöönsä vuonna 1845. M'Donald kirjoitti viimeisen kirjeensä *Whalefish-* saarilta, ja hän menehtyi muun Franklinin retkikunnan mukana. Myöhemmät Franklania etsineet tutkimusmatkailijat löysivät 1850-luvulla Kanadan *Erebus Baylta* yhteensä kuusi M' Donaldille kuulunutta esinettä mukaan lukien hänen mitalinsa.²⁹

M'Donald oli koulutukseltaan *surgeon*-lääkäri. Aikalaiskontekstissa *surgeon* tarkoitti Edinburghin yliopistossa yleislääketieteellisen koulutuksen saaneita lääkäreitä, ja heidän ammattikuntansa joutui kilpailemaan paitsi kemistien ja yrttikauppiaiden kanssa niin myös vanhan lääkärieliitin kanssa.³⁰ M'Donaldin teos sijoittuu genrenä jonnekin elämäkerran, matkakirjan ja tieteellisen teoksen yhdistelmään. Teos ei ole laaja, ja siinä on muutakin ainesta kuten esimerkiksi hänen yksityiskohtaisia mittauksiaan Kanadan arktisen rannikon jäätilanteesta sekä ajatuksia *Hogart's Soundin* alueen valaanpyynnin edistämisestä, mutta eniten aineistoa on Eenooloopikin ja brittien vuorovaikutuksesta. Teos on kronologialtaan haastavan liikkuva, koska M'Donald palasi usein muistelemaan aikaansa Eenooloopikin

²⁷ Jones, H.G. 2004, 58.

²⁸ Kapteeni William Penny jätti jälkeensä päiväkirjan, jota säilytetään *Scott Polar Research Institutin*-arkistossa Cambridgessa. Päiväkirjaa ei ole digitoitu eikä se näin ollen ollut käytettävissäni. M'Donald kirjoitti kapteeni Pennystä kunnioittavaan sävyyn.

²⁹ Barrie, I. 2009, 239–240.

³⁰ Porter, R. 2001, 172–173.

kanssa ja suurin osa Eenooloopikia koskevasta aineistosta on peräisin hänen muisteluistaan vuosien 1839–1840 väliltä: hän ei aina maininnut tarkkaa lokaatiota tapahtumille Eenooloopikista kirjoittaessaan, ja tämä oli haasteellista analyysivaiheessa.

Maantieteellisesti teos keskittyy valaanpyytäjä kapteeni Pennyn matkoihin Kanadan *Cumberland Soundilla* Labradorinmeren lähellä sekä *Hogart's Soundilla*. Eurooppaa koskeva maantieteellinen aineisto liittyi Skotlannin *Aberdeenin* kaupunkiin. Eenooloopik matkusti valaanpyyntialuksella *Aberdeeniin* ja takaisin *Labradorille*. Teoksessa on mielenkiintoisena yksityiskohtana Eenooloopikista maalattu kuva: siinä nuori länsimaiseen pukuun pukeutunut nuori mies katsoo piirtäjäänsä kohden lempeä hymy kasvoillaan.

John Sacheusen kanssa operoinut ja luoteisväylää etsinyt meriupseeri oli skotlantilainen John Ross. Ross sai arktisista tutkimusmatkoistaan arvonimen Sir vuonna 1833.³¹

Maantieteellisesti John Sacheusen elinaikana John Ross liikkui Grönlannin lähellä *Baffin Bayn* alueella. John Sacheusea koskeva matkakirjallisuudesta saatu tieto on peräisin John Rossin ja samaan seurueseen kuuluneen laivan lääkärin Alexander Fisherin kirjoittamista matkakirjoista: molemmat kirjoittivat tutkimusmatkastaan matkakirjan, mutta heistä vain John Rossin teos on jäänyt viralliseen matkakirjallisuuskaanoniin. Sir John Ross ei ollut vielä Sir Ross hänen kirjoittaessaan matkakirjansa *A Voyage of Discovery, Made under the Orders of the Admiralty, in His Majesty's Ships Isabella and Alexandra* vuonna 1819 vaan uransa keskivaiheilla oleva meriupseeri. Ross oli aloittanut laivastouransa 9-vuotiaana, osallistunut Napoleonin sotiin, ja vuonna 1818 hän sai komennuksen arktiselle rannikolle purjehtineelle H.M.S. Isabellalle. Tällä matkalla Ross erehtyi luulemaan *Lancaster Soundia* ohittamattomaksi.³² Hänen Sacheusta koskevat kirjoituksensa eivät ole runsaita, mutta silti niistä on luettavissa, että nuori inuiitti todella osallistui matkan kulkuun.

Hänen matkaseurueensa lääkäri *surgeon* Alexander Fisher tunsikin John Sacheusen, ja myös hän kirjoitti inuiitista matkakirjassaan. Alexander Fisher oli vuonna 1818 töissä brittilaivastossa, ja hän purjehti samassa seurueessa kuin Ross toisella laivalla kapteeni Edward Parryn alaisuudessa. Fisheristä ei löydy ihmeemmin syventävää tietoa arktisten tutkimusmatkojen kronologioista, koska hän on ollut virallisesta kaanonista kadonnut. Lisäksi

³¹ Officer, C. & Page, J. 2012, 74.

³² Cambridgen esittelyteksti Rossin matkakirjasta:

https://utuvolter.fi/discovery/fulldisplay?docid=alma9922794694605971&context=L&vid=358FIN_UTUR:VU1&lang=fi&adaptor=Local%20Search%20Engine, luettu 15.10.22

hänen elinaikanaan 1800-luvun alkupuolella ei vielä ollut samanlaista tutkimusmatkailijan identiteettiä kuin miten termi nykyään ymmärretään.³³ Näin ollen lääkärin sijoittaminen meriupseerin kanssa samalle arvostetulle tasolle ei ollut aikalaisille selkeää eikä aikalaislähteissä Fisheriin viitattu läheskään yhtä usein kuin Rossiin. Fisherin kirjoittamia matkakirjoja ei ole paljon tutkittu. Hänen teoksessaan *Journal of Discovery to the Arctic Regions: Journal of Voyage of Discovery, to the Arctic Regions, Performed between the 4th of April and the 18th of November 1818* (1819) on joitakin kirjoituksia John Sacheusesta. Molemmat tutkimusmatkailijat kirjoittivat myös inuiiteista yleisesti. Akkatookista ei löydy mainintoja matkakirjallisuudesta, joten hänen vaiheitaan tutkin ainoastaan hänestä kirjoitettujen sanomalehtikirjoitusten avulla.

Matkakirjojen lisäksi olen tutkielmassani hyödyntänyt 1800-luvun alkupuolella kirjoitettuja sanomalehtiartikkeleita, jotka ovat digitoituina brittien arkistoissa. Imperiumin lehdistöä tutkineen Michelle Tusanin mukaan lehdistö ei ollut imperiumin rakennuskaudella objektiivisen neutraaliksi tulkittava informaatiokanava, koska metropolien lehdistö kontrolloi julkista informaatiota, niiden antama informaatio oli usein välikäsien tietoa ja myös niissä on havaittavissa koloniaalisiin suhteisiin liittyntä valtdynamiikkaa.³⁴ Täten tämäkin lähdeaineisto saattoi kertoa asioista valikoiden ja yksipuolisesti. Se, että arktisten rannikoiden asukkaista kirjoitettiin sanomalehdistössä ei ole yllättävää, koska lehdistö oli aikakaudella uusi ja yhä laajemmalle lukijakunnalle levinnyt ilmiö. Craciunin ja Terrallin mukaan tutkimusmatkoilta kerättyä sekä havainnoitua tietoa välitettiin 1800-luvulla usein matkakirjallisuuden avulla, mutta sen lisäksi toinen tietoa tuottanut instituutio sanomalehdet lisääntyivät, koska julkaisujen määrä kasvoi imperiumin rakennuskaudella. Bickham on huomionnut, että sanomalehdistön asema tietoinstituutiona lisääntyi niin, että 1750-luvun jälkeen lehdistöstä tuli lukevan yleisön pääasiallinen tiedonlähde. Lehdistöä luonnehti myös sen sujuva liikkuminen.³⁵

Sanomalehtiaineiston artikkeleiden kirjoittaja ei ole tarkasti tiedossa, mutta mahdollisesti ne olivat lehden toimittajan tai toimittajien. Aikakauden toimittajien työtä tutkineen Marysa Demoorin mukaan useimmat kirjoittivat anonyymeinä. Toimittajat valitsi julkaisija ja he päättivät yhdessä lehden poliittisesta agendasta. Useimmat toimittajista olivat keskiluokkaisia

³³ Craciun, A. 2014, 26.

³⁴ Tusan, M. 2016, 154, 156, 159–160.

³⁵ Craciun, A. & Terrall, M. 2019, 3; Bickham, T. 2005, 68–69.

miehiä.³⁶ Aikakauden lehdistön on sanottu painottaneen maantiedettä.³⁷ Nämä asiat tekevät osaltaan inuiittien tarinan löytymisen haastavaksi, koska artikkelit ovat väistämättä yhdestä näkökulmasta kirjoitettuja eikä niissä painotu inuiittien oma ääni. Niistä on kuitenkin luettavissa, että kolme inuiittia kiinnostivat aikalaisia ja heidän vaiheistaan haluttiin laajalti kertoa lukevalle yleisölle. Niiden avulla sain myös täydennettyä inuiitteja koskevaa tietoa.

Inuiiteista kirjoitettiin sekalaisesti eri englantilaisissa lehdissä, mutta skotlantilaisista erottuivat *Chambers's Edinburgh Journal* ja *Caledonian Mercury*. Esimerkiksi *Chambers's* oli ensimmäinen kaikille lukijoille suunnattu julkaisu, joka tarjosi edullista tietoa lukijoilleen.³⁸ Parissa tapauksissa sama artikkeli kiersi eri lehdissä sellaisenaan tai vain hyvin pienin eroin. Inuiittitutkimusmatkailijoita koskevat artikkelit olivat ajoittain lyhyitä ja toisinaan hieman laajempia, ja samalla sivulla ”eskimoiden” kanssa saatettiin kirjoittaa samanpituinen artikkeli esimerkiksi Bonapartesta tai Intian saaristosta. Toimittajat kirjoittivat artikkeleita, joihin mahdutettiin kaikki senhetkisen tiedon informaatio, joten saman artikkelin tekstiaineista pystyi hyödyntämään analyysin eri teemoissa.

Inuiittitutkimusmatkailijoita koskevasta sanomalehtiaineistosta suurin osa löytyi Pro Questin *British Periodicals* –digitoiduista arkistosta sekä *Galen* –digitoidusta arkistosta.

Tiedonhankintaprosessi oli periaatteessa yksinkertainen, koska inuiittitutkimusmatkailijoista kirjoitettiin yleensä siten, että heidän nimensä mainittiin. Joissakin tapauksissa kuten esimerkiksi Akkatookin esiintymistä kuvaavassa artikkelissa hänen identifioimisensa tapahtui yhdistämällä hänet ajankohtaan, artikkelissa mainittuihin kapteeni Kinneariin ja Skotlannin *Kirkdealyn* kaupunkiin. Inuiiteista ei kirjoitettu mitenkään erityisen runsaasti, mutta kuitenkin niin paljon, että analyysi mahdollistui. Eniten artikkeleita löytyi 1800-luvun alkupuolella eläneestä John Sacheusesta, ja hänestä kirjoittivat eniten englantilaiset sanomalehdet. Eenoaloapikista ja Akkatookista kirjoitettiin muutama laajahko artikkeli skotlantilaisiin julkaisuihin.

Hyödyntämäni artikkelit löytyvät lähdeluettelosta siten, että ensin on lueteltu ne artikkelit, joista oli löydettävissä niiden kirjoittajan nimi. Tämän jälkeen skotlantilaiset sanomalehdet on lueteltu aakkosjärjestyksessä varhaisin vuosiluku ensimmäisenä. Tämän jälkeen on luettelo englantilaisista sanomalehdistä niin ikään sanomalehden nimen mukaisessa

³⁶ Demoor, M. 2016, 90,98.

³⁷ King, A.; Easley, A. & Morton, J. 2016, 8.

³⁸ Finkelstein, D. 2016, 190.

aakkosjärjestyksessä. Mikäli sanomalehti on sama, löytyvät tiedot varhaisimmasta vuosiluvusta alkaen. Mainittakoon, että kaikista julkaisuista ei löytynyt sivunumeroita eikä volyyminumeroa, mutta tapauksissa, joissa ne löytyivät, olen ne merkinnyt.

2 Hallintaa ja epätasa-arvoisuutta

Ensimmäisessä käsittelyluvussa tarkastelen vuorovaikutustilanteita, joissa painoutuivat brittien taholta tulleet hallintapyrkimykset ja negatiivisiksi tulkittavat kategoriat: tutkimusaineistosta paljastui tekijöitä, joissa brittien ja inuiittien suhde näyttäytyi osin epätasa-arvoisena. Lisäksi näissä tilanteissa vuorovaikutus oli yksipuolista ja suppeaksi tulkittavaa. Sellaisia olivat käsitys alkuperäiskansojen ihmisistä raakalaisina (engl.*savagery*), näkemys inuiiteista syntyään ohjattavina ja sivistymättöminä sekä brittien pyrkimykset saada inuiitit hallintaan ja kontrolliin. Lisäksi aineistosta nousi esiin tärkeänä vuorovaikutukseen vaikuttaneena tekijänä brittien käsitys inuiittien hengellisestä elämästä arvottomana taikauskona sekä asiana, josta inuiittien tulisi päästä eroon. Kyseiset tekijät liittyivät valta-asetelmaan ja lisäksi niiden käsittelemättä jättäminen sulkisi ulkopuolelle inuiittitutkimusmatkailijoiden ja brittien välisiin suhteisiin olennaisesti liittyneitä asioita. Näin ollen ilman negatiivisia asioita muodostettu käsitys vuorovaikutussuhteesta jäisi vajaaksi ja yksipuoliseksi.

2.1 Inuiittitutkimusmatkailijoiden raakalaisuus

Tutkimusaineistossa ajallisesti ensimmäinen inuiitti, joka matkusti Britanniaan, oli nimeltään John Sacheuse (1797–1819). Sacheuse oli syntyjään grönlantilainen inuiitti, joka oli elänyt Grönlannissa lapsuutensa. Teini-ikäisenä hän matkusti Skotlantiin skotlantilaisen valaanpyyntialuksen *Thomas and Annin* matkassa. Sacheusen matka ajoittui tutkimusaineistossa 1800-luvun alkuun eli aikakauteen, jolloin maailma oli vielä rajoittuneesti avautunut, eri mantereilla eläneet ihmiset olivat usein uuden edessä ja vieraasta kulttuurista tullut henkilö oli tapaus. Aineiston perusteella Sacheuksen elämä ja teot herättivät aikalaisissa monimuotoista kiinnostusta. Hänen vaiheensa ylittivät lehdistön parissa uutiskynnyksen, ja hänestä tuli henkilö, jonka nimi tunnettiin Britanniassa. Osittain tunnettavuuteen vaikutti myös se, että hänestä kirjoitettiin paitsi sanomalehdissä niin myös luoteisväylän etsintää käsitelleissä matkakirjoissa.

John Sacheuse ei ollut ainoastaan tutkimusmatkailija, koska hän halusi itsekin kirjoittaa brittiläiselle lukevalle yleisölle: hän oli myös kantaa ottava henkilö. *La Belle Assemblee*-nimisen lehden lukijakirjepalstalla julkaistiin vuonna 1818 kirje, jonka allekirjoittaja oli John Stackhouse-niminen henkilö.³⁹ Lukijakirjeessä kirjoittaja halusi kiinnittää huomiota siihen

³⁹ Aikalaisteksteissä oli vaihtelua Sacheusen nimen kirjoitusasussa. Hän oli välillä John Stackars tai John Sacheuse. Selkeyden vuoksi käytän nimen eniten toistunutta kirjoitusasua John Sacheusea.

tapaan, jolla inuiitteja yleisesti kuvattiin: he olivat raakalaisia. Lisäksi kirje on harvinainen näyte siitä, millä tavoin alkuperäiskansan edustaja itse halusi tulla kohdatuksi. Oheisessa lukijakirjeen sitaatissa on havaittavissa kirjoittajan halu puolustaa läntisestä maailmasta eroavaa kulttuuria sekä tuoda esiin siinä olevia vahvuuksia:

But, Sir, as you often write to tell people when they wrong judge; pray publish to them that we no savages. Our ladies dress fine, our oil we drink, soft, wholesome, high taste, go glib down the throat, better than bad wine, made up in England; less grape than other things in it.- Do you not see that though they call me savage, I can be obstinate as any Europe man?- What are your cheap soups good for, in your city, so full of poor wretches? We feed on the nourishing fat of the seal and the whale; put great kettle on the fire; see no such things for your English soup.⁴⁰

On tietenkin pohdittava, oliko Sacheuse kirjeen todellinen kirjoittaja vai kirjoittiko sen joku muu aikalainen saadakseen huomiota asialleen, joka aikalaiskontekstissa olisi tarkoittanut reflektioivaa pohdintaa raakalaisuuteen liitetystä negatiivisesta sävystä? Sacheuse eli aikakaudella, joka oli modernin kynnyksellä, mutta kyseessä oli vielä ajanjakso, joka on kategorisoitu jälkepäin romantiikan ajaksi. Brittiläisessä romantiikassa toisten kulttuurien kohtelu oli muodostunut keskeiseksi puheenaiheeksi ja suhtautumisessa erilaisiin kulttuureihin sekä alkuperäiskansoihin oli erilaisia suuntauksia ja suhtautumistapoja.⁴¹ Alkuperäiskansoihin liittyneissä asioissa kyseessä oli ajanjakso, jolloin brittien ja natiiviasukkaiden väliset kontaktit aiheuttivat sellaista keskustelua, jossa kolonialismia kritisoitiin.⁴² On siis mahdollista, että lukijakirjeen kirjoitti joku, joka halusi Sacheusen identiteettiä hyväksi käyttämällä avulla nostaa esiin suhteet alkuperäiskansoihin alkuperäiskansan edustajan näkökulmasta.

Peter Kitsonin mukaan vieraiden kulttuurien kohtelu oli muuttunut keskeiseksi ongelmaksi vuoden 1788 jälkeen, jolloin Intian Bengalin kuvernööri Warren Hastings sai syytöksiä koskien intialaisten nöyryyttämistä.⁴³ Ter Ellingson on tuonut esiin romantiikan aikakaudelle tyypillisen liikehdinnän, joka vastusti ihmisorjuutta, ja aikalaiset liittivät tähän keskusteluun myös yleisesti alkuperäiskansoja puolustavia näkemyksiä. Orjuuden vastustaminen ei ollut yksinomaan kansanliike, koska ajatus vapaista ihmisistä kulttuuritaustasta riippumatta sai

⁴⁰ Stackhouse, J. *La Belle Assemblée*, May 1818, 222.

⁴¹ Kitson, P.J. 1998, 14, 17.

⁴² Fulford, T.& Kitson, P.J. 1998, 12.

⁴³ Kitson, P.J. 1998, 15.

myös poliittista tukea. Ihmisorjuus lakkautettiin Britanniassa lopullisesti vuonna 1833.⁴⁴ Orjuuden vastustamisessa tai yleisesti alkuperäiskansojen puolesta puhumisessa brittikontekstissa ei siis ollut kyse kielletystä tai muulla tavoin radikaalista ajattelusta. Näin ollen vetoomuksia alkuperäiskansojen kulttuurien tasaveroisen kohtelun puolesta olisi hyvin voitu kirjoittaa omallakin nimellä, joten toisen henkilön nimen ja identiteetin omiminen ei vaikuta todennäköiseltä vaihtoehdolta saada huomiota tärkeäksi mielletylle asialle.

La Belle Assemblee oli naisille suunnattu aikakausilehti, joka oli ilmestynyt vuodesta 1806 alkaen. Lehden päätoimittajana oli John Bell, ja hän oli mainostanut lehteään monipuolisena julkaisuna, joka sisälsi runsaasti luentoja ”hyödyllisistä tieteistä” kuten esimerkiksi puutarhanhoidosta. Lehteen sisältyi myös romaaneja ja novelleja, mutta tämän lisäksi siinä julkaistiin aitoja viestejä ja kirjeitä lukijoilta. Julkaisusta suuri osa keskittyi kuvitettuihin naisten muotiin.⁴⁵ Vetoomuksessa esiintyneet kirjoitusvirheet puoltavat lukijakirjeen olleen sellaisen henkilön tekstiä, jolle Englanti ei ollut äidinkieli. Aikalaislähteissä mainittiin usein Sacheusen osanneen kirjoittaa Englantia, joten kirjoitustaito ei olisi kuitenkaan ollut este.⁴⁶

Selitys sille, että Sacheuse halusi julkaista vetoomuksensa erityisesti tässä julkaisussa saattaa löytyä paitsi avoimesta lukijakirjepalstasta niin myös lehden ulkoasusta. *La Belle Assemblee* sisälsi runsaasti naisten muotikuvia, ja Sacheusen tiedetään olleen kiinnostunut maalaamisesta sekä kuvataiteesta, joten ei ole mahdotonta, etteikö hän olisi ollut kiinnostunut julkaisusta, jossa visuaalisuus painottui.⁴⁷ Lehden myöhemmissä numeroissa ei kuitenkaan käsitelty vetoomusta eikä sitä nostettu erillisenä aiheena esille. Sacheusesta oli kirjoitus *La Belle Assembleen Varieties Critical, Literary, and Historical* –palstalla saman vuoden kesäkuussa, mutta siinä ei mainittu kirjeestä mitään.⁴⁸ Kirje ei silti ole merkitykseltään vähäinen, koska sen kirjoittaja esitti toiveen siitä, ettei ihmisiä tulisi luokitella ulkoapäin suppein ja yleistävin

⁴⁴ Ellingson, T. 2001, 222.

⁴⁵ Knowles, R. 2011; Wood, M. 1999, 402.

⁴⁶ Esim. *La Belle Assemblee* (June 1818, 239) mainitsee Sacheusen osanneen myös kirjoittaa Englantia, hänen tasonsa oli lehden mukaan ”very tolerable”. Alexander Fisherin matkakirjassa Sacheuse mainittiin hyvänä Englannin puhujana. Fisherin mukaan Sacheuse osasi lukea ja kirjoittaa Englantia, mutta ei yhtä hyvin kuin puhua. (Fisher, A.1818, 19).

⁴⁷ Esim. *Blackwood’s Edinburgh Magazinessa* March 1819 vol.4, iss.24, 656 kirjoitettiin Sacheusen olleen taitava piirtäjä ja innokas saamaan siitä lisäopetusta. Myös John Ross kirjoitti vuoden 1819 matkakirjassaan, että Sacheuse oli huomattavan innostunut maalaamisesta (Ross, J. 1819, 87).

⁴⁸ Bell, J. *La Belle Assemblee* June 1818, 239.

käsittein: raakalaisuus oli länsimainen käsite, joka ei ollut alkuperäisasukkaita kohtaan oikeudenmukainen.

Käsitykset alkuperäiskansojen ihmisistä raakalaisina ei ollut 1800-luvun ajattelussa harvinaista, mutta käsitteen merkityksellä oli ollut vaihtelua eri aikoina. Alun perin se oli eurooppalaisilta lähtöisin ollut käsitteellinen kategoria, ja brittikontekstissa raakalaisuutta oli käytetty jo 1600-luvulta alkaen. Käsitteen käyttö oli vakiintunut perinteeksi brittiläiseen ajatteluun heidän kuvatessaan ihmiskunnan erilaisia kehitysvaiheita.⁴⁹ Käsitteen ensimmäinen muotoilu ei ollut tarkoitusperiltään syrjivä, vaan sen avulla haluttiin reflektoida eurooppalaisten yhteiskuntien tilannetta.⁵⁰ Reflektointi oli osa skotlantilaisen valistuksen perinnettä, johon liittyi nelivaiheteoriksi⁵¹ kutsuttu teoreettinen muotoilu. Siinä ihmisyhteiskuntien miellettiin käyvän lävitse neljä kehitysvaihetta: ensimmäinen oli metsästäjä-keräilijä yhteiskunta, sitä seurasi paimentolaisyhteiskunta, siitä seuraava vaihe oli maatalousyhteiskunta ja lopulta saavutettiin kehityksen korkein vaihe eli *homo economicusten* kaupankäyntiyhteiskunta. Teoriaa sovellettiin sellaisenaan myös alkuperäiskansojen yhteiskuntiin, joiden miellettiin käyvän läpi kehitysvaiheprosessia samalla tavoin kuin eurooppalaiset olivat käyneet.⁵²

Brittikontekstissa koloniaalisten kontaktien lisääntymisen myötä raakalaisuuden käsite sai uusia merkityksiä. Tämä vertaileva ja taloustiedettä kaiken normina painottanut ajattelu, joka liitettiin ihmisen raakalaisuuteen, muuttui yhteiskuntien reflektoinnista syrjivämpään suuntaan. Esimerkiksi Fulford & Kitson ovat määritelleet raakalaisuuden muuttuneen eräänlaiseksi ”mielikuvitukselliseksi rajaksi”. Luokittelemalla alkuperäiskansojen edustajia raakalaisten luokkaan oli mahdollista erottaa itse muista, jotka olivat erilaisia.⁵³

Raakalaisuudesta tuli myös poliittisesti syrjivää luokittelua: Ter Ellingson on painottanut raakalaisuuden tarkoittaneen poliittista toimintaa, johon liittyi valloitusta, kontrollia ja poissulkemista. Raakalainen oli henkilö, joka eli alimmalla kehityksen asteella ja jonka miellettiin tarvitsevan sivilisaation ohjaavaa voimaa.⁵⁴ Myös Majumdar on painottanut

⁴⁹ Irving- Stonebraker, S. 2019, 72–73.

⁵⁰ Nicholas, T. 1999, 346.

⁵¹ Tutkimuskirjallisuudessa usein *The Four-Stages Theory*.

⁵² Fitzpatrick, M. 2001, 304; Irving- Stonebraker, S. 2019, 63; Wheeler, R. 2000, 35.

⁵³ Fulford, T. & Kitson, P.J. 1998, 6–7.

⁵⁴ Ellingson, T. 2001, 219–221, 295.

imperialistisen politiikan ja erojen tekemisen suhdetta, koska eurooppalaisten pyrkimys hallita alkuperäiskansoja tarvitsi vankkoja perusteluita.⁵⁵

Tutkimusaineistossa inuiittien mieltäminen raakalaisiksi ilmeni useimmiten kirjoituksissa, jotka liittyivät heidän kulttuuriinsa: inuiitit tunnettiin ja luokiteltiin yleisesti ”raa’an lihan syöjiksi”. Raa’an lihan syömisen painottaminen inuiittien yhteydessä oli niin ikään pitkät perinteet omannut käytäntö. Inuiittien eurooppalainen nimitys ”eskimo” liittyi sekin raa’an lihan syöntiin, ja nimityksen käyttö oli vakiintunut eurooppalaisten inuiitteja koskeviin kirjoituksiin.⁵⁶

Raakalaisuuden ja kauhistelun tematiikkaa ilmeni 1800-luvulla erityisesti matkakirjallisuuden genressä. Ter Ellingson on kiinnittänyt huomiota siihen, miten eurooppalaisessa matkakirjallisuudessa usein kilpailtiin siitä, kuka pystyy representoimaan kaikista kammottavimmat ihmiset.⁵⁷ Kapil Raj on argumentoinut raakalaisuuden olleen aikalaiskontekstissa kiinnostusta herättänyt ilmiö: erot omaan maailmaan eivät olleet ainoastaan politiikkaa vaan myös ihmisiä kiehtoneita asioita.⁵⁸ Carl Thompsonin mukaan tutkimusmatkailija John Rossin arktisilla matkoilla mukana olleen Rossin veljenpojan James Clarke Rossin matkapäiväkirjoissa vuodelta 1832 inuiittikulttuurin kuvailu liittyi usein ruokailukäytänteisiin, koska se mahdollisti kulttuurierojen- ja brittien edistyksellisyyden painottamisen. Tämä johtui Thompsonin mukaan siitä, että britit olivat patentoineet säilykeruuan vuonna 1812 ja tästä innovaatiosta oltiin ylpeitä. Säilykeruusta oli tullut tärkeä osa arktisia tutkimusmatkoja.⁵⁹

John Sacheusea koskevat kirjoitukset matkakirjoissa ja sanomalehdissä eivät käsitelleet eivätkä kuvanneet hänen ruokailutapojaan eikä häntä luokiteltu raakalaisten ryhmään eronteon motiivein. Syitä tähän voidaan etsiä sekä brittien luoteisväylää kohtaan tuntemasta innostuksesta johon alueen alkuperäisasukkaat myös liittyivät, että raakalaisuuden käsitteen merkityksen vaiheesta. Aineistosta ei selviä saiko Sacheuse sivistävää koulutusta ruokailutapojen osalta. Täten on mahdollista, että Sacheusen miellettiin jo aloittaneen

⁵⁵ Majumdar, R. 2010, 89.

⁵⁶ Irlantilainen inuiitteja tutkinut valaanpyyntialuksen lääkäri Bernard O’Reilly mainitsi *The Literary Journal*-lehdessä (1819, vol.2, 75) että inuiitteja kuvattiin raa’an lihan syöjiksi ensi kerran ranskalaisen historioitsijan Charlevoixin kuvauksissa. O’Reilly tiesi, ettei nimitys ollut se, jolla inuiitit itse kutsuivat itseään ja hän huomautti asiasta artikkelissaan. Käytäntö ei muuttunut, vaan lihansyöntiin viittaava ”Esquimeaux” oli nimitys, jolla inuiitteja lännessä jatkuvasti kutsuttiin.

⁵⁷ Ellingson, T. 2001, 127.

⁵⁸ Raj, K. 2000, 95.

⁵⁹ Thompson, C. 2011, 131–132.

henkisen matkansa pois raakalaisuuden tilasta, koska hän oli elänyt brittien parissa ja omaksunut heidän tapojaan sekä myös hallitsi ne.

Eenooloopikin ja Akkatookin kohdalla on havaittavissa selkeä ero. Eenooloopikia ja Akkatookia koskevat kirjoitukset ajoittuvat myöhempään ajankohtaan 1840-luvulle. Heitä koskevissa kirjoituksissa huomio kiinnittyy siihen painoarvoon, joka heidän ruokailutavoilleen annettiin: asiasta haluttiin antaa tietoa lukevalle yleisölle. Aineiston perusteella voi väittää, että inuiittien poisoppiminen omista perinteisistä ruokailukäytännöistään oli tärkeä osa projektia, jonka lopputuloksena inuiitista tulisi oikea länsimaalainen. Britteihin matkanneet inuiitit eivät voineet brittiläistyä ennen tapakasvatusta, ja heidän oman kulttuurinsa ruokailukäytänteisiin liittyneet perinteet sekä rituaalit miellettiin raakalaismaisuuksina. Vuorovaikutus läntisessä maassa edellytti, että inuiittien oli omaksuttava uudet käytännöt.

Teini-ikäisen inuiittipojan Akkatookin kohdalla pois opettaminen aloitettiin nopeasti heti kun hän oli noussut *Caledonian*-valaanpyyntialukseen ja aloittanut matkansa kohti Skotlantia. *Chambers's Edinburgh Journal* julkaisi Akkatookista laajan artikkelin vuonna 1848. Artikkelin kirjoittajaa ei mainittu, mutta hänen tuotiin esiin olleen yksi heistä, jotka merimatalla kohti Skotlantia halusivat sivistää Akkatookia. Oheisesta artikkelin sitaatista ilmenee, että Akkatook yritti alussa useasti ruokailla kuten hän oli tottunut, mutta hän taipui ja sopeutui lopulta brittiläiseen tyyliin:

At first, the new dietary was far from the palatable, and he might be seen making slyly free with such pieces of blubber and drops of oil as came in his way; but he soon became perfectly reconciled to the change, and relished the delicacies of civilised coocery as much as any on board.⁶⁰

Myös M'Donald seurasi kiinnostuneena Eenooloopikin ruokailutottumusten muuttumista ja hän oli tyytyväinen huomattuaan, että inuiitin länsimaistuminen tässä suhteessa eteni hyvin. Villi poika oli saatu koulutettua lännen tavoille, ja Eenooloopik oli nopea oppimaan. Hänen kuvauksissaan Eenooloopikin ruokailusta ilmeni myös, että inuiitin kouluttaminen pois raakalaismaisista ruokailutavoistaan ei ollut vain heidän opettamistaan kehittyneemmän kulttuurin tavoille, koska ruokailu tarjosi M'Donaldille myös välineen tehdä tieteellisiä havaintoja ihmisen ja ihmisen ravitsemuksen välisestä suhteesta. Kuten oheisesta sitaatista ilmenee, niin M'Donald seurasi tarkasti Eenooloopikin reaktioita uuteen ravintoon:

⁶⁰ *Chambers's Edinburgh Journal*, 25 March 1848, iss. 221, 203.

Ever since his transference to the Neptune, he had been accustomed to the use of our food, which did not seem to be productive of any injurious consequences to him, although he had never even tasted any thing of a vegetable nature before. – He was, at first, in the habit of taking his food in a half- raw state, but in a short time his taste in this respect underwent a complete change, and he refused it when presented to him in that condition, declaring that it had got “oko too little” or ”too little heat.” He shewed no disposition to engorge himself in the manner so common among the Esquimaux, but on the contrary he was exceedingly abstemious and moderate. Indeed, he shewed none of those fierce and ungovernable passions which characterize man in his savage condition...⁶¹

Se, että inuiittien metsästys- ja ruokailukäytänteisiin liittyi erilaisia vivahteita ja rituaaleja ei aikalaismetsästäjien tullen ymmärretyksi inuiittien näkökulmasta. Inuiiteille eläimet olivat kaiken olemassaolon peruste ja heidän kosmologiassaan ihmiset ja eläimet jakoivat yhteisen identiteetin. Inuiitit eivät vain syöneet raakalaismaisesti metsästettyjä eläimiä, vaan niiden kohtelussa oltiin tarkkoja. Erityisesti tämä koski merinisäkkäitä. Pyydystetty liha jaettiin yhteisön kesken, ja tämä rituaali oli keskeistä koko yhteisön identiteetille.⁶² Inuiittien mailla liikkuneet britit eivät ymmärtäneet merinisäkkäiden ja inuiittien monimutkaista kosmologiaa, koska heille valaanpyynti oli kaupantekoa ja eläimellä oli ainoastaan välinearvo.

Lähtöliikennettä hyiselle Atlantille tapahtui muistakin kaupallisista syistä kuin vain luoteisväylän löytymisen motiivein, koska valaanpyynti oli aikakautena yleistä: valaista nyhdettiin irti kaikki, mitä kotimaan markkinoilla kaupaksi meni. Eurooppalaisten valaanpyynti arktisilla vesillä oli alkanut 1600-luvulla, ja ajan myötä siitä kehittyi valtava organisoitu teollisuus.⁶³ Inuiittien ravitsemuskäytänteitä ei pidetty selviytymistä tukevana rituaalisena toimintana vaan kyseessä oli erottava tekijä raakalaisen ja sivistyneen yhteiskunnan välillä. Huomion kiinnittäminen ruokailuun toimi myös välineenä, jonka avulla inuiitteja ohjattiin kohti länsimaistumista, joka tässä yhteydessä tarkoitti ihmisen hienostuneita ominaisuuksia ruokailutapojen muodossa. Ruokailutapojen muutos raakalaisuudesta kohti sivistystä oli myös opin paikka, ja uuden ravinnon vaikutusta ihmiskehoon seurattiin tarkasti: inuiittien ruokailua tutkimalla saatiin uutta tietoa.

Aineistossa ei ole viitteitä siitä, että inuiitit olisivat vastustaneet ruokailutapojen muutosta. Tämä johtui siitä, että he olivat valmiit hylkäämään omat käytänteensä, koska he ymmärsivät, että se oli välttämätöntä selviytymiselle vieraassa kulttuurissa. Alkuperäisaineistossa ei ole liiain mainintoja siitä, miten Eenoaloapik ja Akkatook itse mielsivät tämän kulttuurien välisen eron sekä brittien ennako-oletusten värittämät käsitykset. Aineistosta ei selviä sekään,

⁶¹ M'Donald, A. 1841, 36–37.

⁶² Laugrand, F. & Oosteen, J. 2015, 10, 34, 45.

⁶³ Hayes, D. 2003, 22, 25.

yrittivätkö he korjata ohjaajiensa näkemyksiä, mutta aineiston yksityiskohtaiset kuvaukset kertovat omaa tarinaansa kahdesta kulttuurista, joista toisen eroavaisuuksia haluttiin painottaa. Lisäksi Sacheuksen lukijakirjeen sävystä voi päätellä, että hän mielsi heidän ruokailutapojensa kuvailun sävyn asiana, joka ei tehnyt oikeutta inuiiteille.

Aikalaiskirjoitusten mukaan inuiitit eivät osanneet ruokailla oikein, mutta heidät luokiteltiin myös muilla tavoin läntisistä ihmisistä eroaviksi. Yksi niistä oli käytäntö mieltää läntisen kulttuurin ulkopuolelta tulleiden ihmisten oma kulttuuri sivistymättömäksi. Rochona Majumdarin mukaan sivistymättömyys oli usein natiiviasukkaille tarkoitettu kategoria. Alkuperäisasukkaiden mieltämisen sivistymättömiksi Majumdar on nimennyt ”koloniaaliseksi kategoriaksi”, ja koloniaaliset kategoriat usein operationaalistettiin vieraiden kulttuurien ihmisiin.⁶⁴ Tämän tyyppinen luokittelu on havaittavissa myös kolmea inuiittitutkimusmatkailijaa koskeneissa kirjoituksissa. Sacheuksen kohdalla tutkimusaineistosta ei löytynyt hänen ruokailutapojaan koskevia kirjoituksia, mutta hänen katsottiin eläneen muulla tavoin ankeaa ja sivistymätöntä elämää ennen kontakteja britteihin. Kuvauksissa, joissa lehdistössä käsiteltiin hänen aiempaa elämäänsä Grönlannissa, se tyypistettiin usein kategoriaan, jossa painottui sivistymättömyys. Kristityksi kääntynyt ja brittiläisille tavoille opetettu Sacheuse ei enää ollut raakalainen, mutta hänen aiempi elämänsä oli ollut alkeellista.

Esimerkiksi *Blackwood's Edinburgh Magazinessa* oli laaja Sacheukselle omistettu muistokirjoitus vuonna 1819. Artikkelin paljastaa, että aikalaisia kiinnostivat erot sivistyneen ja sivistymättömän kulttuurin välillä. Sacheuksen kyky liikkua eri maailmojen välillä huomattiin, koska hänen todettiin hänen olleen esimerkki siitä, miten henkilö voi olla esimerkki sivistyneen ja raakalaisen yhteiskunnan välillä:

It is also worthy of remark, as affording a striking example of the distinction between a civilized, and a savage state of society.⁶⁵

Sacheuksen kohdalla on havaittavissa skotlantilaisen valistuksen näkemys raakalaisuudesta yhteiskunnallisena tilana, josta oli mahdollista siirtyä nelivaiheteorian mukaisesti kohti kehittyneempää vaihetta; kaksi maailmaa erotettiin. Kuten Ter Ellingson on huomoinut, niin

⁶⁴ Majumdar, R. 2010, 91.

⁶⁵ *Blackwood's Edinburgh Magazine*, March 1819, vol.4, iss. 24, 658.

valistusajattelun myötä alkuperäiskanojen miellettiin joutuneen saman kehityksen ja edistyksen pyörteisiin aivan kuten länsimaiset ihmiset olivat joutuneet.⁶⁶

M'Donaldin teoksessa huomio kiinnittyy usein siihen, miten hän kuvasi ”eskimoiden” kehityksen tilaa: yleisesti tila erosi brittiläisestä yhteiskunnasta, jota M'Donald kuvasi aina adjektiivilla ”sivistynyt”. Inuiittien yhteiskunta sitä vastoin redusoitui useimmiten kehittymättömään ja raakalaiseen, ja M'Donaldilla itsellään oli tärkeä osuus siinä, miten ”eskimo” saataisiin nousemaan kehityksessä korkeammalle asteelle. M'Donald pohti teoksensa lopussa syitä, joiden vuoksi hänen mielestään ”eskimot” olivat jääneet sivilisaatiokehityksessä jälkeen. Pohdinnassaan Eenoaloapikin kehitysmahdollisuuksista M'Donald tuli siihen tulokseen, että kehitys ilman ”oikeanlaista impulssia” olisi mahdotonta.⁶⁷ Mieltämällä itsensä ”oikeanlaisen impulssin” antajaksi M'Donald oikeutti sivistysmissionsa ja Eenoaloapikin kouluttamisen. Ajatusmalli, jossa raakalaisten miellettiin tarvitsevan ohjaajaa, oli osa erottelevaa politiikkaa.

Inuiittien sivistäminen ja heidän siirtymisensä kohti länsimaisen yhteiskunnan osallisuutta liittyi muuhunkin inuiittien tapakasvatukseen kuin vain ruokailuun. Esimerkiksi Eenoaloapikin haluttiin adoptoivan brittiläiset tavat, mutta toisaalta häntä haluttiin ohjata ajautumasta väärään suuntaan, koska M'Donaldin mukaan ”raakalaisen viattomuutta” pahoilta vaikutteilta tuli suojella. M'Donald halusi painottaa, että Eenoaloapikin siisteyskehitys onnistui hyvin.⁶⁸ Eenoaloapikia haluttiin valmistaa elämään Britanniassa, jossa elämäntyylillä erosi täysin hänen aiemmasta elämästään. Sen vaiheita ei ollut tarpeellista edes kuvata, koska ”raakalaispoika” oli elänyt ”arktisen ilmaston ilottomassa yksinäisyydessä” eikä tästä maailmasta ollut mitään tärkeää kerrottavaa.⁶⁹ Tämä on osoitus M'Donaldin ylimielisestä suhtautumisesta koskien inuiittikulttuuria: siitä puuttui arvostava kiinnostus. M'Donald mielsi Eenoaloapikin elämän olleen raakalaisen elämää, josta pelastuminen oli inuiiteille vain hyvä asia: inuiitti tarvitsi ohjausta matkallaan kohti sivilisaatiota ja tässä tehtävässä M'Donaldilla itsellään oli tärkeä osuus.

M'Donald palasi usein samaan tematiikkaan, joka liittyi Eenoaloapikin elämään ennen kuin hän sai kosketuksen sivilisaatioon. Toistuva teemaan palaaminen kertoo siitä, että hän

⁶⁶ Ellingson, T. 2001, 295.

⁶⁷ M'Donald, A. 1841, 120–121.

⁶⁸ M'Donald, A. 1841, 10–11.

⁶⁹ M'Donald, A. 1841, 3–4.

vakuutteli itselleen toimivansa oikein, mutta muukin aikalaisajattelu vaikutti siihen, miten hän mielsi olevansa kehityksen airut Eenooloopikin elämässä. O’Dochartaigh on huomionnut, miten 1800-luvun arktista imagoa hallitsi tyhjyyden käsite.⁷⁰ Ajatus hirvittävästä tyhjyydestä on havaittavissa myös M’Donaldin pohdinnoissa Eenooloopikin elämästä ennen läntisiä kontakteja. Kuten oheisesta sitaatista ilmenee, niin Eenooloopikin elämä ”kolkon lumisessa yksinäisyydessä” ei hänen mukaansa tarjonnut otollista ympäristöä ”kultivoidulle” ajattelulle.

At this time Eenooloopik was about twenty years of age, and might be considered, in his physical aspect, a fair specimen of the Esquimaux race. But, as yet, his mental acquirements were of a very limited description. Doomed hitherto to pass his days amid those dismal solitudes of snow, where all his energies were requisite to provide for the wants of the passing hour, and where mental cultivation is unknown, it was scarcely to be expected that he would manifest much knowledge beyond what he had gathered in his wanderings, or what had been forced upon him by daily experience.⁷¹

Kuvauksissa Eenooloopikin sivistämisen projektista ei selviä, miten kohde mielsi oman kulttuurinsa. Sen sijaan elämänkerrasta välittyy kuva henkilöstä, joka suhtautui pääosin positiivisesti uuden kulttuurin opetteluun ja M’Donald oli kärsivällinen opettaja. Natiivin kouluttamisella oli myös motiiveja, jotka voidaan tulkita hyviksi, koska Eenooloopikia ei ollut pakotettu lähtemään, ja hänen kanssaan tekemisissä olleet halusivat hänen sopeutuvan ja sillä tavoin lisätä hänen osallisuutensa mahdollisuuksia vieraassa maassa. Eenooloopikin kouluttaminen tarjosi varmasti myös ajanvietettä pitkällä merimatalla ja se tarjosi myös tieteenharjoittajalle hyvän tutkimusprojektin. Myös Sacheuksen kohdalla hänen ensimmäinen merimatkansa Skotlantiin oli ollut koulutusmatka. Laivalääkäri Alexander Fisher mainitsi hänen saaneen ainakin merimiehen koulutusta *Thomas and Ann*-valaanpyyntialuksella. Fisherin mukaan Sacheuse kehittyi eteväksi merenkulkijaksi.⁷²

Akkatookin ja Eenooloopikin tarinoissa oli paljon yhtäläisyyksiä: molemmat olivat kotoisin Kanadan arktiselta rannikolta; Eenooloopik *Baffin Islandilta* ja Akkatook *Davis’ Straitsilta*, ja kumpainenkin matkusti nuorina valaanpyyntialuksella Skotlantiin. Heitä yhdisti myös merimatalla tapahtunut sivistäminen ja kouluttaminen. *Chambers’sin* artikkelissa mainittiin Akkatookin olleen matkan alkaessa vain 13-vuotias ja että hänen isänsä oli pienen heimon ”päällikkö”. Akkatookin elämästä kotiseuduillaan *Chamber’s* antoi tyhjentävän kuvauksen. *Davis’ Straitin* alueella elämä oli ollut ”surkeaa olemassaoloa” ja Akkatookin isä halusi sen

⁷⁰ O’Dochartaigh, E. 2019, 256.

⁷¹ M’Donald, A. 1841, 9–10.

⁷² Fisher, A. 1818, 19.

vuoksi lähettää poikansa merimatkalle ”ihmeelliseen maailmaan, josta tuli suuria laivoja ja hienoja esineitä”. Laivaan nousseesta Akkatookista haluttiin antaa seuraava kuvaus:

When received on board, the boy was covered with the grease and filth inseparable from the native habits; but under the hands of the sailors, he soon underwent a thorough renovation, and became a great and general favorite.⁷³

Inuiiteilla ei perinteisesti ollut sosiopoliittista johtajuutta päällikkyyden tarkoittamalla tavalla, mutta taitavilla metsästäjillä sekä shamaaneilla oli valtaa.⁷⁴ On todennäköistä, että omassa yhteisössä arvostusta saanut henkilö lähetti jälkikasvunsa pitkälle merimatkalle tuntemattomaan maahan tavoitteenaan yhteisölle matkasta koituva hyöty: motiivina ei ollut brittien edistyksen ihailu kuten artikkelissa annettiin ymmärtää. Lisäksi *Chamber'sin* artikkelissa inuiitti oli syntyjään ”saastainen”, ja hänet tuli kouluttaa sivistyneille tavoille. Akkatookista tuli matkalla ”kaikkien lemmikki”; kuin säyseä ja lauhkea kotieläin, jota oli helppo hallita. Sivistämisprojektiin liittyi tässä yhteydessä ajatus, että sivistymätön raakalainen tarvitsi pelastusta likaisuudeltaan. Eenooloopik oli niin ikään henkilö, joka oli haltioitunut ”valkoisen miehen älykkyydestä”; M'Donaldin omin sanoin: ”raakalaisen kokematon mieli täyttyi valkoisten miesten ylivertaisuudesta”.⁷⁵

Kuten Akkatook, niin myös Eenooloopik ei lähtenyt tutkimusmatkalle siksi, että he olivat vaikuttuneita valkoisten ylivertaisen sivistyneestä älystä, koska M'Donald kertoi itse, miten Eenooloopik Britanniassa ollessaan tutki kaikkia uusia esineitä käytännön hyödyn näkökulmasta ja hylkäsi tavarat, joista hän ei ajatellut olevan hyötyä kotimaassaan. Eenooloopik osoitti myös erityistä kiinnostusta *Davis's Straitin* itärannikkoa kohtaan, koska hän halusi lisää tietoa sen asukkaista.⁷⁶ Nämä kuvaukset inuiittien matkamotiivin pohtimisesta kertoivat ylimielisestä suhtautumisesta sekä siitä, että inuiittien ajateltiin automaattisesti haluavan pois kotimaastaan, joka oli alkeellinen. Inuiitti ei aineiston mukaan voinut luonnostaan olla käytännöllinen eikä järkevä vaan heitä tuli aina ohjata kohti kehittyneempää ajattelua. Inuiittitutkimusmatkailijat 1840-luvulla olivat lähteneet tutkimusmatkalle itselleen uuteen maailmaan omasta halustaan, mutta aineiston mukaan heidän motiivinsa lähteä vieraaseen maahan typistettiin usein ihailuun, jota he tunsivat valkoisia ihmisiä kohtaan. John

⁷³ *Chamber's Edinburgh Journal*, 25 March 1848, iss. 221, 203.

⁷⁴ Bonvillain, N. 2001, 504.

⁷⁵ M'Donald, A. 1841, 5.

⁷⁶ M'Donald, A. 1841, 33, 49.

Sacheuse, Eenooloopik ja Akkatook ymmärsivät, että heidän oletettiin haluavan kasvaa ulos omasta kulttuuristaan, eivätkä he vastustelleet koulutusprojektia.

Inuiittitutkimusmatkailijoiden länsimaistumisen projektiin osallistuivat myös merimiehet. Aikakaudella merimiehet olivat arvoasteikon alimmalla asteikolla: heitä ei koskaan kuvattu yksilöinä ja he olivat yleisesti vain joukko tapahtumien taustalla.⁷⁷ M’ Donaldin kuvaus merimiesten suhtautumisesta Eenooloopikiin ei kerro arvostuksesta. Merimiehet olivat nimenneet Eenooloopikin ”Commodore Timothyksi” ja pukeneet hänet siniseen takkiin, kanvaasihousuihin ja punaisin tasselein koristeltuun hattuun. M’Donaldin mukaan ”merimiesten lemmikki” oli asussaan niin ”naurettava”, että hänet oli pyydetty piirtämään Eenooloopikista kuva asussaan.⁷⁸ Akkatook ja Eenooloopik viettivät runsaasti aikaa merimiesten seurassa, ja kirjoittajien mukaan he olivat merimiesten suosiossa. Ainakin Eenooloopikin tapauksessa vaille arvostusta jääneet merimiehet käyttivät tilaisuutta hyväkseen ja pilailivat hänen kustannuksellaan.

Aineiston perusteella Britanniaan matkanneet kolme inuiittia tekivät työtä sopeutumisensa eteen sekä myös osin adaptoituivat brittien odotuksiin. Aineistosta selvisi, että Eenooloopik ja Akkatook kuten myös Sacheuse saapuivat maasta, jossa eli raakalaisia ja jonka kulttuuri rinnastettiin heille epäedullisesti lännen muodossa levinneeseen sivilisaatioon. Muutos raakalaisuuden merkityksissä on havaittavissa siinä, että Sacheuksen kohdalla esiintyi vielä reflektiota yhteiskuntien kehitysvaiheista, mutta Eenooloopikin ja Akkatookin kohdalla raakalaisuus sisälsi enemmän heidän kategorisoimistaan erottelevin tarkoituksin. Eronteko sivistyneen ja sivistymättömän välillä ilmeni erityisesti tilanteissa, joissa inuiitit halusivat omaksua brittiläisen kulttuurin käytänteitä sekä oppia uutta. Kaikki kolme inuiittitutkimusmatkailijaa olivat aktiivisia ja aineiston perusteella ilmeisen älykkäitä ja nopeasti asioita sisäistäviä oppilaita siitäkin huolimatta, ettei heidän omaa kulttuuriaan tasaveroisesti arvostettu.

2.2 Kamppailua uskonnosta

Toisessa alaluvussa nostan esiin aineistosta vahvasti esiin nousseen tematiikan, joka liittyi kristinuskoon ja valtaan. Uskonto näyttäytyy myös asiana, johon liittyi valtakamppailua, koska inuiittien hengellinen elämä kuvattiin usein ”taikauskona” eikä kääntymisen

⁷⁷ O’ Dochartaigh, E. 2019, 265.

⁷⁸ M’Donald, A. 1841, 94.

kristinuskoon ollut inuiiteille yhtä tärkeää kuin briteille oli heidän kristillistämisensä. Aineisto paljastaa myös, etteivät kaikki inuiitit kääntyneet kristinuskoon brittien lukuisista yrityksistä huolimatta.

Irving-Stonebrakerin mukaan 1600–1840-luvuilla alkuperäiskansojen raakalaisuus liitettiin myös uskontoon, koska raakalaisen katsottiin tarvitsevan kristillistä pelastusta elämellisyydestään.⁷⁹ Carl Thompson on argumentoinut brittien koloniaalisissa kontakteissa painottuneen sivilisaation, kristinuskon ja kaupankäynnin arvostuksen.⁸⁰ Kristinuskon ei ollut ainoastaan uskonnollista halua pelastaa pakanoita, koska myös siihen liittyi poliittisuutta ja kristityllä henkilöllä katsottiin olevan joukko tavoiteltavan arvoisia ominaisuuksia.⁸¹ Tutkimusaineiston perusteella voi väittää, että sivilisaatio ja kristinuskon liitettiin usein yhteen. Lisäksi jatkuvalla evankelioimisella oli tärkeä osuus prosessissa, jossa inuiittitutkimusmatkailijoita haluttiin kasvattaa pois raakalaisen uskonnosta. Inuiitteja haluttiin myös muokata uskonnon avulla tietynlaisiksi ja saada siten vieraasta ja tuntemattomasta kontrolli.

Prosessi oli haastava inuiiteille, koska heidän kosmologiansa sekä maailmankatsomuksensa usein erosi läntisestä tavasta mieltää hengellisyys. Inuiittien hengellinen elämä oli monimutkainen kudelma, jossa eläimillä saattoi olla sielu ja jossa eläimiä ja ihmisiä ei erotettu dualistisesti. Inuiittien mukaan eläimilläkin oli varjo tai olemista kuvaava miniatyyri eli inuiittikielellä ”*tarniq*”. Inuiittien kosmologiassa eläin saattoi muuttua itsensä ihmiseksi ja eläimillä saattoi olla omistaja: omistajaa kuvaava sana oli sama kuin inuiittien sielu eli inuiittikielellä ”*inua*”. Inuiittien kosmologia ei ollut tulkittavissa modernin eläintieteellisen luokittelun tarkoittamalla tavalla.⁸² Inuiittien maailmassa kaikilla elävillä oli sielu, myös eläimillä ja kuolleen sekä metsästetyn eläimen sielu siirtyi toiseen eläimeen.⁸³

Inuiittien käännytystyöstä tiedetään, että ajan kuluessa sillä oli mullistavia seurauksia inuiittiyhteisöjen elämään. Esimerkiksi Dorothy Eber on tutkinut Kanadan *Igloolikin* alueen inuiittien muistihistorian arkistoa, ja hänen tutkimassaan aineistossa Rosie Iqallijuq niminen inuiittinainen oli suullisesti kertonut siitä, miten inuiittien pitkäaikaiset perinteet kuten

⁷⁹ Irving- Stonebraker, S. 2019, 63.

⁸⁰ Thompson, C. 2011, 145.

⁸¹ Wheeler, R. 2000, 15.

⁸² Laugrand, F. & Oosten, J. 2015, 24, 33, 42, 52.

⁸³ Bonvillain, N. 2001, 552.

esimerkiksi tabut ruuan jakamiseen liittyen ja shamanismi muuttuivat käännytystyön myötä. Shamaanista oli tehty muita käännyttävä kristillinen saarnaaja.⁸⁴ Myös Laugrand ja Oosten ovat kiinnittäneet huomiota siihen, miten inuiittien uskonto muuttui läntisten kontaktien myötä. Esimerkiksi *inua* eli omistaja, jonka vain shamaani pystyi näkemään, assimiloitui vähitellen kristinuskoon. Inuiitit kunnioittivat perinteidensä mukaisesti eläimiä, mutta kristinuskon myötä heidän oli ollut pakko muokata käsityksiään sielun omaavista eläimistä.⁸⁵

Inuiittien käännyttäminen kristinuskoon miellettiin tärkeänä kaikissa tilanteissa, joissa britit ja inuiitit kohtasivat. Eurooppalaisten koloniaaliset kontaktit olivat lisänneet myös lähetyssaarnaajayhdistysten määrää.⁸⁶ Toiseksi lähetyssaarnaajat tekivät runsaasti työtä saadakseen inuiitit luopumaan perinteisistä näkemyksistään, joihin liittyi paitsi shamanismi ja läheinen suhde eläimiin, niin myös luja usko henkimaailmaan. Inuiitit uskoivat ja pelkäsivät pahoja henkiä, jotka heidän mukaansa pystyivät vaikuttamaan syy- ja seuraussuhteisiin. Lähetyssaarnaajat tulkitsivat inuiittien henkiuskon rinnastamalla sen omaan käsitejärjestelmäänsä: henget olivat heille paholaisia. Erityisesti inuiittikulttuuriin keskeisesti liittynyt shamanismi miellettiin käytäntönä, josta inuiittien oli ehdottomasti päästävä eroon.⁸⁷ Inuiittikulttuurin shamanismissa eläimillä oli ihmisen piirteitä ja shamaani pystyi operoimaan eläinten ja ihmisten välisessä rajatilassa.⁸⁸ Shamaanilla oli useita rooleja: Hän oli parantaja, neuvoja, pahoilta hengiltä suojelija ja sään kontrolloija. Shamaani oli vuorovaikutuksessa vainajien kanssa ja hän myös matkusti yhdessä inuiittikulttuuriin vahvasti liittyneen myyttisen merinaisen kanssa.⁸⁹

Alexander Fisherin luoteisväyläprojektiin liittyneessä matkakirjassa on kuvaus Sacheuksen ja paikallisen shamaanin kohtaamisesta seurueen vieraillessa *Wolstenholm Soundin* alueella. Fisherin kuvauksessa alueella asuneet inuiitit olivat muodostuneet rasitteeksi *Alexander-*laivan miehistölle. Sacheus oli keskustellut heistä erään miehen kanssa, jonka Fisher nimesi *augekokiksi* eli ”henkien manaajaksi”. Sacheus oli tuonut esiin miehellä olevan valtaa jäähän. Hän mainitsi myös, että Sacheus oli kuunnellut miestä hartaasti.⁹⁰ Fisherin kuvaus on niin kulttuuristen väärinymmärrysten värittävä, että on haastava päätellä mistä oli kyse, mutta on

⁸⁴ Eber, D.H. 2012, 55–56.

⁸⁵ Laugrand, F. & Oosten, J. 2015, 42–43, 48.

⁸⁶ Fulford, T. & Kitson, P.J. 1998, 3.

⁸⁷ Bravo, M. 2019, 82, 93–94.

⁸⁸ Laugrand, F. & Oosten, J. 2015, 51, 343.

⁸⁹ Bonvillain, N. 2001, 554. Inuiiteilla oli myös syvä usko merinaiseen, joka heidän mytologiassaan asui meren pohjassa ja kontrolloi sieltä käsin kaikkia nisäkkäitä (Ibid.552).

⁹⁰ Fisher, A. 1819, 60.

mahdollista, että alueen jäätilanne kiinnosti seuruetta ja henkien kanssa yhteistyössä operoinut shamaani halusi siitä jotain kertoa. Fisher ei matkakirjassaan osoittanut tämän suurempaa kiinnostusta inuiittien hengenelämään, mutta John Rossia inuiittien henkiusko ja shamanismi kiinnosti enemmän. Saman luoteisväylää tutkineen matkan raportissa on kuvaus hänen ja *Baffin Bayn* koillisosien inuiittien vuorovaikutuksesta. Ross oli tiedustellut Sacheuksen tulkkauksen avulla lisää ”pahasta hengestä” ja ”tuonpuoleisesta”. Rossin mukaan inuiitteja perehdytettiin kristinuskoon, mutta heidän kielensä oli liian rajoittunutta tähän tehtävään.⁹¹ Rossin kuvaus todentaa kristinuskon levittämisen olleen hänelle tärkeää ja sen, etteivät lähetyssaarnaajat olleet ainoita, jotka osallistuivat käännytystyöhön.

Rossin ja Fisherin matkakirjoissa inuiittien uskonnolla oli huomiota herättävä sija, mutta vielä suuremman painoarvon asialle antoivat M'Donald ja lehdistö. Tämä oli havaittavissa etenkin kuvauksissa, jotka käsittelivät kulkutauteihin sairastuneita inuiitteja. Sekä Sacheuksen, että Eenooloopikin osaksi koitui tuberkuloosiin sairastuminen. Molemmat myös menehtyivät siihen: Sacheuse vuonna 1819 ja kotiseudulleen palannut Eenooloopik vuonna 1847. Kulkutauteihin kuolleet inuiitit eivät olleet mitään uutta, vaan jatkumoa tapauksille, joissa Britanniaan tuodut inuiitit sairastuvat kulkutauteihin ja menehtyvät kaukana synnyinseuduistaan. Aineiston perusteella inuiitit eivät luottaneet brittiläiseen lääketieteeseen eivätkä he halunneet tulla hoidetuksi länsimaisella tavalla. Tämä tuli esille myös aikaisemmasta aihepiiriä käsittelevästä tutkimuksesta: Marianne Stoppin mukaan 1700-luvun lopulla Britanniaan matkanneiden inuiittien kohtaloksi tuli kuoleminen kulkutautiin. Stopp on tutkinut Labradorin alueella kauppaa harjoittaneen kapteeni Cartwrightin mukana matkustaneiden kahdeksan inuiitin vaiheita, ja hänen mukaansa kahdeksasta inuiitista seitsemän menehtyi isorokkoon vuonna 1773. Ainoa selvinnyt oli Caubvick niminen nainen. Stoppin mukaan Cartwright oli halunnut Caubvickin ajelevan päänsä tartuntavaaran vuoksi, mutta Caubvick oli suuttunut ja kieltäytynyt.⁹²

Inuiittitutkimusmatkailijoiden suhtautuminen brittien parantamistaitoihin näyttäytyi tutkimusaineiston perusteella epäluuloisuutena: myös Eenooloopik ja Sacheuse suhtautuivat vieroksuen brittiläiseen lääketieteeseen eivätkä he halunneet luopua inuiittien perinteistä, joihin liittyi muun muassa shamaanin suorittama parantaminen. Erityisesti tämä on

⁹¹ Ross, J. 1819, 128–129.

⁹² Stopp, M. P. 2009, 56.

havaittavissa kuvauksissa tilanteista, joissa heidän keuhkosairauttaan yritettiin hoitaa brittiläisin käytäntein.

Eenooloapik oli sairastunut tuberkuloosiin luultavimmin niihin aikoihin, kun hän saapui *Aberdeeniin*. Aikakaudella tuberkuloosi oli erityisesti köyhien keskuudessa levinnyt kuolettava, ”valkoisena ruttona” tunnettu parantumaton sairaus. Bakteriologia ja laboratoriolääketiede alkoivat kehittymään vasta myöhemmin 1800-luvun jälkipuoliskolla.⁹³ Aikalaisilla ei ollut toimivaa keinoa parantaa tuberkuloosia, joten heidän keinonsa olivat rajatut. Silti M’Donald yritti saada Eenooloapikin luopumaan shamanismista ja vakuuttamaan, että heidän tapansa parantaa sairauksia oli parempi. M’Donaldin mukaan Eenooloapik sai Skotlannissa hoitoa sairauteensa, mutta kuten Caubvick niin myös Eenooloapik ei halunnut sitä eikä sivistämisprojekti, jolla M’Donald tavoitteli shamanismista luopumista edennyt helposti. M’Donaldin kuvauksessa inuiittien *Angkuts*-shamaanin parannusmenetelmistä hän totesi, etteivät ”eskimot” mittaa mitään, koska heillä ei ole mittoja. Sen sijaan he kutsuvat ”suurta henkeä” mystisesti äännellen. Tämä oli Eenooloapikille parannuskeino, johon hän oli tottunut ja jota hän itse toivoi sairauteensa: M’Donaldin mukaan hän ei halunnut lääkärin hoitoa eikä uskonut siihen. Vähitellen Eenooloapik kuitenkin taipui ja ryhtyi itsekin tutkimaan pulssiaan, mutta hänen uskonsa *Angkutsiin* ei koskaan horjunut. M’Donald kertoi myös siitä, miten paluumatkalla Skotlannista *Soundiin* hän yritti sitkeästi saada Eenooloapikin ymmärtämään, että *Angkuts* oli pelkkä ”huijari”. M’Donaldin mukaan Eenooloapik oli mielessään hyväksynyt brittien ”korkeamman älykkyyden”, mutta siitä huolimatta Eenooloapik ei kääntynyt. Käännytystyötä häiritsi molemminpuolinen kielimuuri, mutta M’Donald oli vakuuttunut, että oikeanlaisella avustuksella Eenooloapik olisi ajan myötä päässyt eroon ”taikauksestaan”. Jonkinlainen M’Donaldin käännytystyön työvoitto saavutettiin ennen Eenooloapikin paluuta kotiseuduilleen, koska Eenooloapik oli *Aberdeenissa* saatu osallistumaan jumalanpalvelukseen. Häntä oli myös vakuuteltu lepopäivän pyhyden tärkeydestä. M’Donaldin mukaan Eenooloapik oli noudattanut seremoniaa tarkasti aivan kuin hän olisi ikänsä tehnyt niin.⁹⁴ Se, että M’Donald painotti kristillistämistä ja palasi siihen useassa teoksensa kohdassa todentaa, että inuiitin käännyttäminen oli keskeistä hänen sivistämisprojektissaan sekä vaikutin sille, mitä hän mielsi inuiitin tarvitsevan. Inuiittien uskonnon mieltäminen taikaukseksi oli osa käsitteellistä kategorisoimista, koska shamaani oli M’Donaldille kauhistuttava henkilö ja huijari. Hänen

⁹³ Porter, R. 2001, 170–171.

⁹⁴ M’Donald, A. 1841, 26–27, 31, 37–38, 104–105.

kuvauksistaan selviää, ettei Eenooloapik jakanut hänen käsityksiään. Eenooloapik oli osallistunut jumalanpalvelukseen, mutta koska M'Donald totesi teoksessaan useaan kertaan, ettei hän saanut Eenooloapikia kääntymään kristityksi kyseessä oli luultavasti vain tilanne, jossa Eenooloapik halusi olla kohtelias isännilleen.

Inuiittien käännyttäminen oli ollut haasteellista muissakin yhteyksissä. Michael Bravo on tutkinut Kanadassa operoineiden herrnhutilaisten lähetyssaarnaajien ja Labradorin inuiittien välistä yhteistyösuhdetta 1700-luvulla. Hänen mukaansa käännytystyötä oli usein vaikeuttanut se, että inuiitit saattoivat olla kristittyjä talvisin ja kesäisin he palasivat usein perinteiseen uskomusjärjestelmäänsä. Lähetyssaarnaajien mukaan kyse oli ”uskonnollisista relapseista” ja inuiittien häilyvä kristillisyyttä tulkittiin usein uskon puutteena.⁹⁵

Sanomalehdissä painotettiin jatkuvasti John Sacheuksen kristillisyyttä ja hänen kuolemaansa käsittelevissä kirjoituksissa pohdittiin usein hänen suhdettaan kristinuskoon. Hänen menehtymisestään kirjoitettiin useissa lehdissä, ja sama tarina kiersi eri sanomalehdissä pienin vivahtein, mutta suurimmassa osassa painotettiin kuolevan ja kristillistetyn inuiitin taivasmatkaa. Sacheuse oli lähdössä John Rossin seurueessa *Baffin's Baylle* suuntautuneelle tutkimusmatkalle vuonna 1819, mutta hän menehtyi Edinburghissa tuberkuloosiin vain 22-vuotiaana.⁹⁶ Sacheusen kohdalla kyse oli erityisen traagisesta tapauksesta, koska hän menehtyi nuorena. Lisäksi *La Belle Assemblee* lukijakirjeestä on luettavissa, että kirjoittaja mielsi olevansa Briteissä ympäristössä, jossa hänen kulttuuriaan ei ymmärretty. *The Caledonian Mercury* omisti laajan artikkelin Sacheuselle vuonna 1819. Artikkelin oli lainattu *Blackwood Magazine*stä: tämä todentaa lehdistön tavasta kierrättää käsityksiä ja aihepiirejä, mutta siinä on ilmaistu suhtautuminen koskien inuiittien uskontoa. Sacheusen viime hetkien kuvailusta paljastuu, että hän menehtyi nopeasti: täynnä ahdistusta oleva nuori mies halusi olla yksin huoneessaan, hän kieltäytyi avaamasta oveaan sekä lääkärin tutkimuksesta ja kuumeheureinen Sacheuse halusi myös ”paistaa kalaa”. Lehden mukaan Sacheuse oli sanonut ”I go out buy little fish-doctor come- I make fry fish on fire”. Edelleen *Caledonian* mukaan:

His dying moments were soothed by the anxious attendance of his friends. He felt and acknowledged this attention, but said it was of no use, for his sister had appeared to him and called to him to come away. It must not be supposed, however, that this arouse from superstition, or was any thing more than the effect of the fever under which he was then suffering; for he was unaffectedly pious, and having been early instructed in

⁹⁵ Bravo, M. 2019, 85, 87.

⁹⁶ *The Imperial Magazine*, February 1819, vol.1, iss. 2, 174.

the Christian faith, continued to derive support and consolation from his source, to the last hour of his life. He held in his hand an Icelandic catechism...⁹⁷.

Inuiittikulttuurissa shamaani oli henkilö, joka pystyi olemaan vuorovaikutuksessa henkien kanssa, ja yksi inuiittien kuolemiseen ja hautauskäytänteisiin liittynyt vakiintunut rituaali oli se, ettei vainajaa saanut koskaan viedä ulos oven kautta.⁹⁸ Se, että Sacheuse ei kuolemansa hetkellä halunnut avata oveaan ei ole kuitenkaan todiste siitä, että hän olisi säilyttänyt vanhan uskontonsa. Esimerkiksi John Ross painotti matkakirjassaan Sacheusen kääntyneen lähetyssaarnaajien toimesta kristityksi jo Grönlannissa ennen tutkimusmatkojaan, ja hänen mukaansa Sacheuse oli ilmaissut halunsa kääntymään muitakin inuiitteja.⁹⁹ Lisäksi *La Belle Assemblee*ssa olleessa vetoomuksessa allekirjoittaja mainitsi allekirjoittavansa kirjeen ”kristillisesti kastetulla nimellä”, joka velvoittaa ihmisen ”aina puhumaan todenmukaisesti”.¹⁰⁰ Tämä oli muistutus siitä, että kirjoittaja halusi inuiiteista kirjoitettavan totuuksia ja olihan hän itsekin kääntynyt tähän totuuteen velvoittavaan uskontoon. *The Imperial Magazine* julkaisi helmikuussa 1819 muistokirjoituksen Sacheuselle, ja artikkelissa Sacheusen kristillisyyttä kuolemansa hetkellä pohdittiin, koska Sacheuse oli kuullut sisarensa kutsun tuonpuoleisesta:

This circumstance clearly proves that he had some knowledge of a future state, and that the belief of this fact prevails among his tribe.-It is, however, pleasing to behold, even a few solitary rays of light penetrating the gloom of savage darkness, although they only lead us to ”see God in clouds, and hear him in the wind”.¹⁰¹

Lehdistö ei unohtanut painottaa kristinuskon merkitystä lukijoilleen. Syyt lehdistön jatkuvalle kristinuskosta kirjoittamiselle Sacheusen kohdalla saattavat selittyä sillä, että hänen kääntymisensä miellettiin olleen hyvä asia: Sacheuse oli saanut valon raakalaisen pimeyteen. Jonkun muun henkilön kuin alkuperäisasukkaan kohdalla tuskin olisi asiaa yhtä voimallisesti painotettu. Lisäksi kyseessä saattoi olla myös välittäjänä toimiminen metropolin ja kolonian välillä. Esimerkiksi Michelle Tusan on argumentoinut, että lehdistön osuus oli tärkeä, koska lehdistö kontrolloi julkista informaatiota. Lehdistö toimi myös linkkinä metropolien ja kolonioiden välillä.¹⁰² Jälleen kerran John Sacheuse onnistui yhdistämään ihmisiä sekä tekemään kaukaisesta ja vieraasta mantereesta tutumman: hän osasi elää kahden maailman

⁹⁷ *Caledonian Mercury*, 25 March 1819, iss. 15219.

⁹⁸ Bonvillain, N. 2001, 554.

⁹⁹ Ross, J. 1819, xxx–ixxxii.

¹⁰⁰ Stackhouse, J. *La Belle Assemblee*, May. 1818, 223.

¹⁰¹ *The Imperial Magazine*, February 1819, vol.1, iss. 2, 174–175.

¹⁰² Tusan, M. 2016, 154, 156. 1800-luvun imperiaalisen lehdistön yhteisöjä luovasta efektistä ovat kirjoittaneet myös Andrew King, Alexis Easley ja John Morton (King, Easley & Morton 2016, 2).

välillä. Sacheuse oli myös todiste siitä, että lähetystyö vierailta mailla oli kannattavaa ja toi tuloksia.

Tutkimusaineiston perusteella myös Eenooloopikin ja Akkatookin käännyttäminen miellettiin tärkeäksi. Heidän kristillistämisensä sisälsi myös toiveen siitä, että heistä tulisi ajan myötä lähetysaarnajia omilla alueillaan. Näin saataisiin kristinusko leviämään ja inuiitit paremmin käännytettyä. Tämä oli selkeästi havaittavissa aineistossa, koska myös sekä Eenooloopikia, että Akkatookia käsittelevissä kirjoituksissa tekstit lopetettiin kirjoittajien toiveisiin näiden henkilöiden hyvistä mahdollisuuksista levittää kristinuskoa. *Chambers's Edinburg Journalissa* olleessa Akkatookia käsittelevässä artikkelissa toive ilmaistiin selkeästi:

The only subject for regret is, that Akkatook's stay in Scotland was so short. Had he remained for a few years, he might have been rendered available as a missionary of arts and religion to his tribe- one of that noble hand who, in different parts of the world, are toiling in the cause of humanity and mercy.¹⁰³

Myös M' Donald päätti teoksensa Eenooloopikia käsittelevän osuuden omiin toiveisiinsa tehdä Eenooloopikista lähetysaarnaja:

And who can tell but Eenooloopik may contribute towards preparing his countrymen for the reception of the gospel, for he has now had a proof of their sad degradation, and can tell them of the land where the Bible is believed; so that, trifling as his visit to Britain may appear, it may be the germ whence civilization may spring and overspread even that dreary wilderness of snow.¹⁰⁴

M'Donaldilla oli suunnitelma valmiina inuiittien käännytystä varten. Eenooloopik oli saanut *Aberdeenissä* lahjaksi inuiittikielelle käännetyn Raamatun, ja M'Donald halusi Eenooloopikin antavan sen shamaanille, sekä myös puhuvan kristinuskosta hänelle.¹⁰⁵ Tällä tavoin ja vähitellen kristinuskoa levitettiin inuiittimaailmaan: britit pyrkivät vaikuttamaan inuiittien ajatusmaailmaan sellaisen henkilön kautta, jolla oli valtaa inuiittiyhteisössä. Kuten myös Eberin tutkimuksesta Rosie Iqallijuqin muistoista ilmeni, niin tämä oli tapa viedä shamaanilta valtaa ja siirtää sitä kristinuskon kautta briteille. Kristinuskon levittämisellä saattoi joskus olla hyviäkin motiiveja, koska evankelistat mielsivät natiivit ylipäänsä pelastamisen arvoisina.¹⁰⁶ Lisäksi lähetystyö kaukana kotimaasta vierailta seuduilla vaati suurta rohkeutta myös briteiltä, joten heidän fanaattista intoaan käännyttää ei aina voi typistää pelkkään valtapolitiikkaan, mutta kyseessä oli silti tilanne, jossa shamaanin valta haluttiin

¹⁰³ *Chambers's Edinburgh Journal*, 25 March 1848, iss. 221, 204.

¹⁰⁴ M'Donald, A. 1841,133.

¹⁰⁵ M'Donald, A. 1841, 105.

¹⁰⁶ Nicholas, T. 1999, 353.

mitätöidä, integroida inuiitit osaksi läntistä uskomusjärjestelmää ja siten saada heidät sivistymään.

2.3 Säyseät inuiitit

Tutkimusaineistossa painotettiin muitakin tekijöitä, jotka liittyivät paitsi brittien ja inuiittien vuorovaikutussuhteisiin niin myös brittien tarpeisiin saada kontrolli inuiiteista. Näissä kirjoituksissa inuiittitutkimusmatkailijoita ei kuvattu erojenteon kuten raakalaisuuden tai sivistymättömyyden painotuksin, vaan sellaisin ilmaisuin ja adjektiivein, jotka olivat positiivisiksi tulkittavia. Näissä ilmaisuissa oli kuitenkin yhteneväisyyksiä sekä tautologisuutta, joka kertoo osaltaan brittien tavasta kategorisoida inuiitteja sekä erityisesti kolmea inuiittitutkimusmatkailijaa. Lisäksi ne kertovat ominaisuuksista, jotka britit mielsivät keskeisiksi sille, että inuiittien ja brittien välille saattoi muodostua toimiva suhde.

John Sacheusea koskevissa kirjoituksissa etenkin hänen surullinen menehtymisensä sai aikaan kirjoituksia brittilehdistössä. Lehdistö kirjoitettiin postuumisti hänen kuolemastaan: tapahtuma ylitti uutiskynnyksen ja koska siitä kirjoitettiin usein voi päätellä, että lukevaa yleisöäkin kiinnosti hänen viime vaiheensa. Nämä Sacheuksen muistokirjoituksissa esiintyvät kuvaukset hänen luoneestaan olivat kauneimpien joukossa mitä aineistosta löytyi. Sacheus ei yleisesti näyttäytynyt kirjoituksissa raakalaisena vaan henkilönä, jonka varhaista kuolemaa sopi surra. Kirjoitusten tyyli oli useissa tapauksissa sentimentaalisempaa ja asiapitoisuudesta erottuvampaa kuin arktista tutkimusmatkailua käsittelevissä kirjoituksissa. Niissä oli runsaasti samankaltaisuutta siitäkin huolimatta, että Sacheuksen muistokirjoituksia julkaistiin useissa lehdissä. Artikkelit kiersivät aikalaislehdistössä, mutta suurimmassa osassa haluttiin käsitellä sekä painottaa hänen luonnettaan. Näin *The Penny Magazine* vuonna 1834:

The expression of his countenance, however, was remarkably pleasing and good humoured, and not in the least degree savage.- His modesty was great.- His disposition was gentle and obliging.- His fondness for and kindness to children was very striking.- He was temperate in all his habits; he was docile, and always open to conviction.¹⁰⁷

Sacheusta muistettiin myös englantilaisissa sanomalehtikirjoituksissa. *The Imperial Magazine* kirjoitti muistokirjoituksessaan vuonna 1819 Sacheuksen olleen ”säyseä ja iloinen”:

In his manners he was exceedingly docile and cheerful; and was always grateful for every attention that was paid him.¹⁰⁸

¹⁰⁷ *The Penny Magazine*, August 9 1834, vol. 3, iss. 151, 310.

¹⁰⁸ *The Imperial Magazine*, February 1819, vol.1, iss. 2, 174.

Myös *The Morning Post Londonissa* kirjoitettiin vuonna 1819 Sacheusen olleen säyseä:

He was extremely docile, and though rather slow in the attainment of knowledge, he was industrious, zealous, and cheerful, and always grateful for the kindness and attention shown to him. His amiable disposition and simple manners had interested those who had opportunities of knowing him personally...¹⁰⁹

The New Monthly Magazine and Universal Register ei muistokirjoituksessaan vuodelta 1819 unohtanut korostaa Sacheuksen olleen ”yritteliäs ja älykäs”.¹¹⁰ Nämä edellä siteeratut kuvaukset olivat tyypillisiä ja toistuivat Sacheusen kohdalla useissa artikkeleissa. Tässä kohden tulee huomioda, että Sacheuse menehtyi, koska hän sai kulkutaudin Britanniassa ollessaan ja tämä oli ollut usean Britanniaan matkanneen alkuperäisasukkaan kohtalo. Vainajien muistokirjoituksissa harvemmin kirjoitetaan negatiivisia asioita, saati sitten heistä, joiden kuolemaan brittiläiset olivat välillisesti syyäitä, mutta tämä ei silti selitä sitä, että Sacheusen luonne kuvattiin jatkuvasti säyseänä. Kirjoituksia lukiessa syntyy mielikuva harmittomasta ihmisestä. Ellingsonin mukaan ihmisten luokittelu kategorioihin kuten esimerkiksi sotaisat kansat, lauhkeat ihmiset ja epäluotettavat oli erityisesti brittihallinnon harjoittama käytäntö. Luokittelulla tavoiteltiin kontrollia.¹¹¹ Tässä valossa lehdistön harjoittama Sacheuksen jatkuva kuvaaminen säyseänä näyttäytyi kategorisoimisena, jolla haluttiin luokitella alkuperäiskansan edustajat tiettyyn muottiin sekä myös olettaa heidän käyttäytyvän tämän muotin mukaisesti. Kategorisoimalla inuiitit säyseiksi lukevalle yleisölle esitettiin samalla myös todiste siitä, etteivät inuiitit olisi este brittien arktisten alueiden operaatioille.

Sacheuse oli tullut omasta tahdostaan Grönlannista Britanniaan, mutta hän menehtyi. Ellingson on argumentoinut, että positiiviset ilmaukset liittyivät usein kritiikkiin, jota koloniaalinen systeemi yleisön taholta sai: yleisö saattoi olla myös syyllistävä.¹¹² Ellingsonia lainaten oli mahdollista, että Sacheuksen kuolema herätti aikalaisissa huolta siitä tuhoavasta vaikutuksesta, joka brittikontaktien myötä kulkutautien muodossa ilmestyi. Britit eivät tuoneet maailmaan ainoastaan edistystä ja sivilisaatiota kuten jälkikoloniaalinen tutkija Martin Evans on huomionut.¹¹³ Briteissä kulkutauteihin menehtyneet inuiitit olivat aiemmin 1700-luvun lopulla aiheuttaneet poliitikoissa huolta, koska he pelkäsivät maineensa menetystä

¹⁰⁹ *Morning Post, London*, 23 February 1819, iss. 15006.

¹¹⁰ *The New Monthly Magazine and Universal Register*, January 1819, vol. 10, iss. 60, 526.

¹¹¹ Ellingson, T. 2001, 220.

¹¹² Ellingson, T. 2001, 221–222.

¹¹³ Evans, M. 2008, 145.

inuiittien parissa.¹¹⁴ Aineistossa ei ole kuitenkaan viitteitä siitä, että Sacheusen menehtyminen olisi aiheuttanut keskustelua kulkutautien tuhoavasta vaikutuksesta. Sen sijaan palstatilaa sai hänen kristillisyytensä sekä luonteensa lempeyden toistelu.

Myös Eenooloopikin luonne kuvattiin säyseänä. Eenooloopik ei kuollut Britanniassa tuberkuloosiin vaan hänen tiedetään päässeen kotiseuduilleen takaisin: *Aberdeen Journalissa* kirjoitettiin vuonna 1847, että Eenooloopik oli menehtynyt keuhkotautiin vuonna 1847 *Davis Straitilla*. Ennen kuolemaansa hän oli ehtinyt avioitua ja saada lapsen.¹¹⁵ Näin ollen suurin osa Eenooloopikia koskevista kirjoituksista ei ollut muistokirjoituksia eikä niitä ollut yhtä runsaasti kuin Sacheusta koskevia, mutta Eenooloopikin tarina haluttiin avata lukijoille ja täten voi olettaa, että tämäkin tarina Britteihin saapuneesta inuiittinativista kiinnosti lehdistöä ja yleisöä. *Chambers'sin* vuoden 1841 kuvaus Eenooloopikin luonteesta muistutti Sacheuksen luonteen kuvausta:

His docility and the mildness of his disposition soon rendered him a general favourite; and the kindness which he in consequence experienced, no doubt contributed largely to the favourite opinion which he formed regarding *the Kudloonite*.¹¹⁶

Eenooloopik oli säyseä ja suhtautui valkoisiin miehiin suosiollisesti. Nämä kuvaukset olivat samankaltaisia kuin ne, joissa raakalaisten väitettiin vaikuttuneen valkoisten ihmisten ylivertauudesta niin paljon, että he lähtivät pitkälle tutkimusmatkalle Britanniaan. Nämä kirjoitukset eivät tuoneet esiin inuiittien aitoa luonnetta yksilöinä eivätkä heidän aitoa suhtautumistaan britteihin. M'Donaldin kuvaus tilanteesta, jossa Eenooloopik palasi tutkimusmatkansa jälkeen takaisin kotiseuduilleen, ja hyvästeli kapteeni Pennyn miehistöineen, on paljastava. Hänen mukaansa Eenooloopik ei osoittanut tunteita eron hetkellä vaan hyvästeli brittiläiset matkatoverinsa tyynen rauhallisesti. M'Donald selitti tämän johtuneen siitä, että Eenooloopik oli elänyt ”kultivoituneessa yhteiskunnassa” niin vähän aikaa, etteivät hänen ”korkeammat tunteensa” olleet ehtineet ”muokkaantua”.¹¹⁷ Eenooloopik oli itse halunnut palata kotiseuduilleen. Osin siksi, että hän oli sairastunut keuhkosairauteen ja ymmärsi itsekin, ettei Briteissä oleskelu tehnyt hyvää hänen terveydelleen. M'Donaldin mukaan Eenooloopikilta oli tiedusteltu haluaisiko hän vieraillla Britanniassa toisenkin kerran, mutta Eenooloopik oli vastannut, että Britanniassa on ”liikaa yskää”.¹¹⁸ Toinen selitys on,

¹¹⁴ Stopp, M.P. 2009, 57.

¹¹⁵ *Aberdeen Journal*, 17 November 1847, iss. 5210.

¹¹⁶ *Chambers's Edinburgh Journal*, 17 April 1841, iss. 481, 99.

¹¹⁷ M'Donald, A. 1841, 110.

¹¹⁸ M'Donald, A. 1841, 41.

ettei hän todennäköisesti mieltänyt tarvitsevansa hienostuneempia valkoisilta ihmisiltä opittuja tunneilmaisuja. Näin ollen hänen ”apaattinen” käytöksensä eron hetkellä johtui luultavimmin siitä, ettei hän ollut kiintynyt M’Donaldiin eikä niinkään ”eskimon” perusolemuksesta.

M’ Donaldin teoksessa oli useita kohtia, joissa hän kuvaili tapaamiensa inuiittien luonnetta. M’Donald haki kuvauksillaan tieteellisyyttä ja objektiivisuutta, mutta ne kertoivat enemmän hänen suhtautumisestaan inuiitteihin kuin tutkimiensä inuiittien yksilöllisistä piirteistä. Näin M’Donald ”eskimoiden” luonteesta:

But it may be here remarked, that though individual instances of unfeeling barbarity might be quoted, yet, as a race, the Esquimaux display much less of savage ferocity and unrelenting cruelty than is commonly observed among barbarous nations. The horrid indifference to the condition of others, and the desire of appropriation, are the worst features in their character. ¹¹⁹

Tämä oli tieteelliseksi tarkoitettua tekstiä, jossa alkuperäiskansoja aseteltiin toisiaan vastaan vertailevin metodein, mutta jälleen inuiitit olivat yleispiirteiltään harmittomia ihmisiä, joista ei olisi vaaraa briteille eikä heidän toiminnalleen arktisilla alueilla. Tämäntyyppinen luokittelu on havaittavissa myös Akkatookin kohdalla, koska myös hänen kohdallaan painotettiin hänen ”rakastettavaa” perusluonnettaan. ¹²⁰

Brittien luottamus siihen, että inuiitit olivat enemmän säyseitä ja vähemmän barbaarisia kuin muut alkuperäiskansat, oli niin vankkaa, että tutkimusmatkailijainuiiteille annettiin aseita kotiseuduilleen vietäväksi. Sacheuse ei aineiston perusteella saanut aseita, mutta aseista oli mainintoja sekä Rossin, että Fisherin matkakirjoissa. Ross itse painotti, että hän oli kieltänyt aseiden antamisen sekä niiden käytön demonstroinnin inuiiteille. Fisherin mukaan Ross oli kuitenkin sallinut aseiden antamisen Grönlannin inuiiteille ainakin tanskalaisten omistamalla alueella. ¹²¹ Eenooloopik oli M’Donaldin mukaan kiinnostunut brittien aseista, ja hän saikin Skotlannissa ollessaan ”ystäviltään” kotiin vietäväksi haulikoita, ruutia ja ammuksia. *Chambers’ sin* mukaan myös Akkatookille annettiin kotimatalla *Chieftain*- laivan varastosta haulikoita ja ammuksia. ¹²²

¹¹⁹ M’Donald, A. 1841, 118.

¹²⁰ *Chambers’s Edinburgh Journal*, 25 March 1848, issue 221, 203.

¹²¹ Ross, J.1819, 135; Fisher, A. 1819, 35.

¹²² M’Donald, A. 1841, 39; *Chambers’s Edinburgh Journal*, 25 March 1848, iss. 221, 204.

Positiiviset ilmaisut ja inuiittien lauhkeuden toistelu saattoivat liittyä myös näkemykseen alkuperäiskansojen edustajista jaloina villeinä. Jalo villi oli monimuotoinen käsite: yksi sen määrittelyistä oli eurooppalaisessa romantiikan perinteessä kiertänyt ajatus alkuperäisasukkaista ihmisinä, joilla saattoi olla säilyneenä ”kultaisen ajan” hyveitä kuten esimerkiksi vieraanvaraisuus.¹²³ Bickhamin mukaan käsite oli peräisin ranskalaisfilosofi Rousseaulta, joka oli painottanut käsitystä ”turmeltumattomista ihmisistä”. Tähän liittyi myös primitiivisyyden käsite, joka brittikontekstissa saattoi joskus ilmetä sivilisaatiokritiikkinä. Yleisesti ottaen brittikontekstissa oli jalon villin representaatioita vähän. Tähän oli vaikuttanut muun muassa se, että brittien ja alkuperäiskansojen kontaktit eivät aina olleet rauhanomaisia kuten esimerkiksi kapteeni Cookin tapaus todensi.¹²⁴ Myös Carl Thompson on analysoinut brittiläisessä matkakirjallisuudessa esiintyneen jalon villin sellaiseksi kuvaukseksi alkuperäiskanoista, jossa vieraassa kulttuurissa miellettiin olevan piirteitä, jotka olivat parempia kuin kirjoittajan oma kulttuuri.¹²⁵

Tutkimusaineistossa Sacheusea käsittelevissä kirjoituksissa oli jaloksi villiksi tulkittavaa aineista ainoastaan kuvauksissa, joissa painotettiin hänen suurta rakkauttaan lapsiin. M'Donaldin teoksessa jalon villin representaatioita oli vähän, ja ne olivat useissa tapauksissa monitulkintaisia tai ei niin selkeästi ainoastaan jaloksi villiksi tulkittavia. M'Donald painotti aina läntisen sivilisaation kehittävästä vaikutuksesta, joten jalo villi liittyi hänellä muihin tekijöihin. Kuten inuiittien tapakasvatusta käsittelevässä luvussa ilmeni, niin M'Donald halusi varjella Eenooloopikin ”raakalaisen mieltä”, joka ei saanut ”kontaminoitua pahaan”.¹²⁶ Hän mielsi Eenooloopikin mielen olevan kuin tyhjä taulu, joka oli muokattavissa eri suuntiin: Eenooloopikin mieli ei ollut hyvä eikä paha vaan tyhjä. Tämä ei kerro jalon villin ajattelusta vaan liittyi brittien sivistyneisyyden paremman asteen todisteluun sekä yleiseen mielikuvaan arktisten alueiden suuresta tyhyydestä. M'Donald ei kirjoittanut ainoastaan Eenooloopikista, vaan hän halusi kirjoittaa muitakin kansantieteellisiä tulkintoja matkallaan havainnoimastaan inuiittikulttuurista. Hänen käsityksissään inuiittien synnyneudet olivat tyhjiä ja niiden asukkaat elivät ”kolkoilla ja steriileillä alueilla”.¹²⁷ Jalo villi ei kuitenkaan ollut M'Donaldille

¹²³ Ellingson, T. 2001, 26.

¹²⁴ Bickham, T. 2005, 92–95.

¹²⁵ Thompson, C. 2011, 150.

¹²⁶ M' Donald, A. 1841, 10.

¹²⁷ M' Donald. A. 1841, 1.

täysin vieras ilmiö, koska hänen kansantieteellisissä kuvauksissaan *Hogarth's Soundin* ja *Davis' Straitin* ”primitiivisistä” inuiiteista näkyi jäänteitä jalon villin diskurssista.

They are general mild and goodnatureed, and the greatest harmony prevails among them. The women are treated with kindness, and the affection which subsists between a mother and her offspring, is, if possible, stronger than what obtains in civilized communities. Her whole attention is bestowed upon her infant, and the punishment of a child is altogether unknown. ¹²⁸

Edellä siteeratussa M'Donaldin idealisoidussa kuvauksessa harmonista elämää elävistä inuiiteista on havaittavissa tämä motiivi, mutta tämä ei ollut M'Donaldin teoksessa yleistä. Jalon villin kuvauksiksi tulkittavat imausut jäivät sivilisaation painottamisen varjoon useissa teoksen kohdissa. Lisäksi inuiittien lempeyden ja harmittomuuden todistelu esiintyi tässäkin teoksen kohdassa, joten M'Donaldin teoksessa romanttinen ajattelu alkoi väistymään kansantieteen ja inuiittien hallinnan tieltä. M'Donald ei koskaan kritisoinut sivilisaatiota sinänsä, ja hänen mielestään inuiitit ja etenkin Eenoaloapik tarvitsivat voimaa, joka ohjasi heitä kohti sivistystä. Thompson on painottanut, että myös idealisoiduilla kuvauksilla oli aina vaikutusta lukijoihin.¹²⁹ Kyse oli siis vallasta ja kontrollista. Tämän tyyppinen kokonaisen kansan luokittelu harmittomiksi ei kerro inuiittien kulttuurista inuiittien näkökulmasta, vaan tässäkin eurooppalainen teoreettinen ajattelu muodosti viitekehyksen sille, minkälaisia olivat inuiitit. Primitiivisestä tilasta tuleva ihminen oli onneksi säyseä perusluonteeltaan, ja siten sovelias vuorovaikutukseen.

Briteillä oli 1800-luvun alkupuolella intressejä arktisilla alueilla liikkumiselle, ja tämä liittyi syihin, miksi inuiitit haluttiin saada hallintaan ja heidän asuinalueensa brittien kontrolliin. Luoteisväylää etsittiin aktiivisesti vielä 1840-luvulla, ja kiihkeän innostuksen siihen lopetti vasta Franklinin retkikunnan katoaminen vuonna 1847.¹³⁰ Brittiläinen valaanpyynti menetti kaupallista arvoaan vasta ensimmäisen maailmansodan aikaan.¹³¹ Tämän vuoksi briteille oli tärkeää, ettei inuiiteista muodostuisi estettä heidän vaurastumisprojekteilleen. Inuiittien typistäminen lauhkeiksi ei tietenkään kertonut totuutta heistä yksilöinä tai edes kansana. Aineisto ei kerro mielsivätkö inuiitit itsensä brittien kategorisoimaksi harmittomaksi roduksi. Briteillä oli aseteknologinen ylivoima eikä tutkimusaineistossa ei ole viitteitä siitä, että inuiitit

¹²⁸ M'Donald, A. 1841, 118.

¹²⁹ Thompson, C. 2011, 152.

¹³⁰ Officer, C. & Page, J. 2012, 83.

¹³¹ Eber, D.H. 2012, 51. Eberin mukaan valaanpyynti korvaantui turkiskaupalla, *Ibid*, 51.

olisivat ryhtyneet suoraan kapinaan brittejä vastaan ja taistelleet siten oikeuksistaan omiin alueisiinsa sekä niiden tarjoamiin elinkeinoin, mutta kapina ilmeni epäsuoremmin ja toisella tavalla.

Inuiitit eivät todellisuudessa aina olleet niin lauhkeaa kansaa kuin britit antoivat ymmärtää. Kontaktit brittien ja inuiittien välillä sujuivat aineiston perusteella usein rauhallisissa merkeissä, mutta ei ollut epätavallista, että M'Donaldin kansantieteellisissä kuvauksissa ”eskimoista” heidät representoitiin usein varkaina. Stoppin mukaan inuiittien suorittamat varastamistapaukset saattoivat liittyä tilanteisiin, joissa inuiitteja yritettiin häätää pois alueiltaan.¹³² Dorothy Harley Eberin tutkimuksesta selviää, että inuiittien suorittamiin varkaustapauksiin liittyi muitakin syitä. Kanadan *Igloolikissa Melville Peninsulan* alueella 1800-luvun alussa talvehtinut brittiläinen meriupseeri nimeltään Edward Parry oli ruuskittanut laivaston karskiin kurinpitotyyliin Oo-oo- took nimisen miehen, koska tämä oli varastanut lapion. Parryllä oli ollut ongelmia inuiittien suorittamien varkaustapausten kanssa aiemminkin. Rosie Iqallijuqin versiossa tapahtumista Oo-oo- took oli shamaani, joka oli hermostunut miehistön liian läheisistä suhteista hänen vaimoonsa. Tarina jäi kiertämään arktisella rannikolla inuiittien parissa ja joissakin versioissa shamaani oli halunnut suojella naista pahoinpitelyltä.¹³³

Fisher matkakirjassa on kuvaus laivasta varastelevasta inuiittimiehestä.¹³⁴ M'Donaldin teoksessa on myös kuvauksia inuiittien varastelusta. Yhdessä näistä kuvauksista kapteeni Pennyn seurue oli saapunut *Noodlokin* alueelle valaiden löytymisen toivossa. Penny oli organisoinut sieltä tutkimusmatkan alueelle, jota kutsuttiin *Kingouaksi*. Siellä alueella asuvat inuiitit olivat kertoneet edellisenä talvena vallinneesta ankarasta nälänhädästä, ja M'Donaldin mukaan inuiitit olivat joutuneet turvautumaan kannibalismiin selviytyäkseen. Oppaina matkalla olivat Eenooloopik sekä toinen inuiittimies nimeltään Aaniapik. Aaniapik oli päästetty Pennyn laivaan, ja hän oli ryhtynyt varastelemaan laivasta tavaroita. Tavarat saatiin takaisin, koska Eenooloopik oli asettunut brittien puolelle ja hänen avullaan omaisuus saatiin palautettua. M'Donaldin mukaan inuiitteja luonnehti halu varastaa briteiltä aina kun he saivat siihen mahdollisuuden.¹³⁵ Arktisten alueiden resurssien niukkuus oli tosiasia, koska inuiiteilla

¹³² Stopp, M.P. 2009, 46.

¹³³ Eber, D.H. 2012, 48–51,54.

¹³⁴ Fisher, A. 1819, 61.

¹³⁵ M'Donald, A. 1841, 88, 93–94, 101.

tiedetään olleen nälänhätää ja osa alueista olivat sellaisia, joita inuiititkin välttelivät.¹³⁶

Alueelle ilmaantuneet britit olivat kiinnostuneet samoista niukoista resursseista ja täten asiasta kiihtyneet inuiitit kapinoivat varastamalla briteiltä.

M'Donald ei mainitse teoksessaan miehistön ja inuiittien intiimeistä suhteista. Rossin ja Fisherin matkakirjoissa niin ikään ei ole asiasta mainintoja. Tähän saattoi vaikuttaa se, että auktoriteetit tarkastivat vieraista maista kirjoitetut raportit ennen niiden julkaisemista. Lisäksi kirjoittajille annettiin tarkkoja ohjeita siitä, mistä tuli raportoida.¹³⁷ Tämä ei sulje pois mahdollisuutta, etteikö niitä olisi syntynyt. Varkauksille saattoi olla muitakin syitä, mutta aineistossa inuiittien kapinayrityksiä ei käsitelty siten, että heidän tekoihinsa olisi suhtauduttu ymmärtävästi, vaan heidän olemukseensa liitettiin varkauden taipumus sekä myös halu varastaa. Inuiittitutkimusmatkailijoilla oli merkittävä rooli siinä, että varkaustapauksissa konfliktit eivät eskaloituneet ja näennäisenkin sopu säilyi ja briteillä säilyi tilanteen hallinta sekä käsitys inuiiteista lauhkeina ihmisinä. Yleisesti britit tarvitsivat inuiiteilta runsaasti tukea ja apua arktisilla alueilla liikkueensa.

¹³⁶ Bonvillain, N. 2001; 545; Cavell, J. 2009, 25.

¹³⁷ Raj, K. 2000, 93–94.

3 Valtasuhde muuttuu

3.1 Inuiittien koulutus

Inuiittien luokittelu lauhkeiksi kertoo osaltaan siitä, että inuiittitutkimusmatkailijat eivät olleet ainoastaan harmittomia ihmisiä eivätkä raakalaisuudesta pois opetettavia ja kristinuskoon käännyttävää vieraita, vaan heidän oletettiin olevan hyödyksi briteille. Tutkimusaineistosta on havaittavissa, että Britanniaan matkanneet kolme inuiittia eivät saaneet olla jouten ja rauhassa tutustua itselleen uuteen maailmaan, koska heidän osaamisestaan kotiseuduistaan haluttiin ottaa hyöty irti. Tässä yhteydessä painottui inuiittien kouluttaminen tiedonantajiksi: kyseessä oli myös kategoria, johon kaikki kolme inuiittitutkimusmatkailijaa asetettiin. Arktisilla alueilla liikkuneet britit tarvitsivat inuiittien apua erityisesti silloin, kun he liikkuvat rannikolla, pyrkivät sisämaahan, olivat vuorovaikutuksessa inuiittien kanssa tai kartoittivat itselleen outoja ja uusia alueita. Tämä johtui suurilta osin siitä, että 1800-luvun alkupuolella tieto ja etenkin tieteellinen ymmärrys maailmasta oli puutteellista. Tieteellisiä tilastoja esimerkiksi avointa merta koskien ei vielä ollut.¹³⁸ Nämä asiat aiheuttivat myös valtapolitiikan muutoksia, ja vuorovaikutus muuttui inuiitteja arvostavampaan suuntaan.

Tutkimusmatkat arktisille alueille 1800-luvun alussa vaativat lähtijöiltä rohkeutta, mutta myös liittolaisuutta paikallisilta asukkailta, koska britit eivät tunteneet alueita samalla tavoin ja konfliktit natiivien kanssa olivat potentiaalisesti mahdollisia. Inuiittien osaamista oli hyödynnetty aikaisemmin ainakin lähetystyön kontekstissa: esimerkiksi herrnhutilaiset saarnaajat olivat 1800-luvun alussa halunneet kristillistää Labradorin inuiitteja paikan päällä, mutta myös tutkia ja kartoittaa *Koksaal*-joen seutua uuden lähetysaseman toivossa. Saarnaajat olivat hyödyntäneet runsaasti paikallistekniikoita.¹³⁹ Herrnhutilaiset saarnaajat olivat hyödyntäneet inuiittien yhteistyötä aiemminkin 1700-luvulla. Stopp on tutkinut Mikak nimisen labradorilaisen inuiittinaisen ja herrnhutilaissaarnaajien vuorovaikutusta, ja hänen tutkimuksensa toi esiin sen, että Mikakilla oli ollut useita rooleja, joista yksi oli oppaana toimiminen.¹⁴⁰

¹³⁸ Officer, C. & Page, J. 2012, 84.

¹³⁹ Bravo, M. 2019, 71–72, 74.

¹⁴⁰ Stopp, M.P. 2009, 50.

Huolimatta siitä, että lähetystyö miellettiin keskeiseksi kontakteissa inuiittien kanssa niin briteillä oli myös maallisia intressejä liikkua Kanadan arktisilla alueilla: luoteisväylän etsiminen oli 1800-luvun alkupuolella voimissaan eivätkä britit eivät tehneet arktisille alueille huvimatkoja. Yksi syy purjehtia jäisille merille oli luoteisväylä, joka aikalaisille tarkoitti navigoitavaksi oletettua meri- ja kauppareittiä Atlantin ja Tyynen Valtameren välillä.¹⁴¹ Napoleonin sotien jälkeen *Royal Geographic Societyn* perustaja virkamies John Barrow uskoi laivastoa dominoineiden brittien mahdollisuuksiin purjehtia ”avoimelle arktiselle merelle” ja valloittaa ensimmäisenä pohjoisnapa.¹⁴² Tieto luoteisväylän purjehdusmahdollisuuksista siis perustui ”avoimen meren” hypoteesille, koska varmaa tietoa alueen maantieteestä ei ollut. Arktisia alueita kohtaan tunnettu tieteellinen kiinnostus liittyi myös magneettisten napojen mysteereihin.¹⁴³ Brittien innostus luoteisväyläreittiin lisääntyi 1800-luvulla Napoleonin sotien jälkeen ja innostuksesta tiedetään, että se oli kohokohdassaan vuonna 1818. Ensimmäinen hallituksen tukema ja sponsoroima tutkimusmatka luoteisväylän löytämiseksi tehtiin vuonna 1818.¹⁴⁴

Vuonna 1818 laivasto lähetti kaksi erillistä retkikuntaa luoteisväylää tutkimaan. Ensimmäisessä retkikunnassa komentajia olivat David Buchan ja John Franklin ja toisen retkikunnan johtava upseeri oli John Ross. Rossin kakkosmiehenä toimi William Parry niminen meriupseeri. Tavoitteena oli, että molemmat ryhmät kohtaisivat Beringin salmella tehtyään sitä ennen itsenäistä tutkimustyötä. John Ross ja Edward Parry purjehtivat *Davis’ s Straitille*, ja he löysivät Grönlannin länsirannikolta *Baffin Bayn*. Tällä Rossin ja Parryn matkalla oli mukana myös John Sacheuse. Hän osallistui tutkimusmatkan kulkuun¹⁴⁵ ja piirsi matkalla maalauksen, jossa oli kuvattuna alueen inuiittien ja Rossin retkikunnan ensimmäinen kohtaaminen. Craciunin ja Terrallin mukaan maalauksesta on havaittavissa, että Sacheuse asemoi itsensä kohtaamisen keskipisteeksi.¹⁴⁶ *The Penny Magazinen* mukaan kapteeni Rossin

¹⁴¹Jones, M. 2003, 18.

¹⁴² Officer, C. & Page, J. 2012, 63.

¹⁴³Kitson, P. J. 1998, 14.

¹⁴⁴ Craciun, A. 2014, 28; Kitson, P.J. 1998, 14. Luoteisväyläprojektiin liittyi myös siihen skeptisesti suhtautuneita ääniä. Esimerkiksi *La Belle Assemblée* (January 1820, 298) antoi selonteon John Rossin luoteisväylän tutkimusmatkasta, ja artikkelin mukaan Ross oli alkanut epäilemään purjehdittavan luoteisväylän olemassaoloa. Artikkelin mainitsi Rossin kohdanneen vainoa projektiin myönteisesti suhtautuneiden taholta. Lisäksi artikkelissa painotettiin koko projektin hedelmättömyyttä; kirjoittaja mainitsi sen olevan ”a fruitless expedition”. Muitakin skeptikkoja oli, mutta tämä aihe ei varsinaisesti liity tutkielmani tematiikkaan.

¹⁴⁵ Käsittelen hänen työtään laajemmin seuraavassa luvussa.

¹⁴⁶ Officer, C. & Page, J. 2012, 63–65; Craciun, A. & Terrall, M. 2019, 5.

mielipide maalauksesta oli ollut, ettei se ollut mestariteos, mutta siinä kuvattiin kohteitaan ihan tyydyttävällä tavalla.¹⁴⁷

Tämä oli alku Sacheuksen innostukselle kuvataiteisiin ja toimi myös yhtenä aikalaisten vakuutena sille, että John Sacheusen koulutukseen kannatti panostaa, koska panostus maksaisi itsensä takaisin hyötynä, joka Sacheuksen osaamisesta saataisiin. Tämän voi päätellä siitä, että Rossin *Baffin Bayn* matkan jälkeen Sacheuksen kouluttamiseen alettiin panostaa enemmän. Sacheus oli natiivi, jolla jo oli kokemusta tutkimusmatkoista. Lisäksi hän oli jo tutustunut brittiläiseen kulttuuriin, joten hänen lisäkouluttamisensa ajateltiin olevan hyödyksi arktisille projekteille. Aikalaisaineistossa ei ole viitteitä siitä, että Sacheuse olisi suhtautunut kielteisesti tiedonantajana toimimiseen. Tässä yhteydessä oli ylitettävä kulttuurierojen este, koska tiedonantaja oli saatava puhumaan samaa kieltä sekä mieltämään ympäristö samalla tavoin kuin eurooppalaiset. Sacheukselle annettu koulutus oli monipuolista, ja aineistoa lukiessa syntyy vaikutelma oppilaasta, joka kykeni vastaanottamaan nopeasti uutta tietoa.

Esimerkiksi *Blackwood Edinburgh Magazines*sa vuonna 1819 olleessa Sacheuksen muistokirjoituksessa käsiteltiin koulutusasiaa laajalti. Rossin *Baffin Bayn* seurueen mukana Skotlantiin palannut Sacheuse oli kiinnittänyt Skotlannin Leithissä Mr. Nasmyth¹⁴⁸–nimisen taiteilijan huomion, ja Nasmyth halusi henkilökohtaisesti opettaa Sacheusea. Kirjoituksessa kerrottiin myös, että Nasmyth ymmärsi Sacheusen olevan mahdollisesti hyödyksi tulevia arktisia tutkimusmatkoja ajatellen, koska Nasmyth kirjoitti asiasta amiraliteetille, ja pian amiraliteetin korkein sihteeri John Barrow vakuuttui hänkin, että Sacheuse tuli kouluttaa ”mahdollisimman liberaalisti”.¹⁴⁹ Sacheuksen paikallisosaamisesta haluttiin ottaa kaikki hyöty irti, mutta samalla hänestä haluttiin luoda henkilö, jossa kulminoituisivat aikakauden brittiläiset hyveet kuten liberaali ajattelu. Muitakin aikakauden hyveitä painotettiin: O’Dochartaighin sekä Craciunin ja Terrallin mukaan aikakaudella piirtäminen oli keskiluokkainen arvo ja visuaalinen tieto oli muutenkin arvostettua.¹⁵⁰ *Blackwood’s* mainitsi Sacheuksen opiskelleen englantia heti ensimmäisellä laivamatkallaan Grönlannista Skotlantiin. Samalla matkalla hän oli myös saanut koulutusta merimiehen työhön ja oli kehittynyt siinä tyydyttävästi.¹⁵¹

¹⁴⁷ *The Penny Magazine*, 9 August 1834, vol. 3, iss.151, 309–310.

¹⁴⁸ Craciun, A. & Terrall, M. (2019, 4) mukaan Alexander Nasmyth oli aikansa parhaita taiteilijoita.

¹⁴⁹ *Blackwood Edinburgh Magazine*, March 1819, vol.4, iss. 24, 656–657.

¹⁵⁰ O’Dochartaigh, E. 2019, 258 & Craciun, A. & Terrall, M. 2019, 5.

¹⁵¹ *Blackwood’s Edinburgh Magazine*, March 1819, vol. 4, iss. 24, 656.

Sanomalehtiartikkeleissa, joissa käsiteltiin Sacheuksen koulutusta ei mainittu koskaan, että Sacheuse olisi vastustellut koulutusprojektiaan ja hänen kiinnostuksensa piirtämistä kohtaan mainittiin useissa aikalaisartikkeleissa. *Blackwood'sin* mukaan Sacheuse oli omasta tahdostaan halunnut matkustaa Britteihin, ja ennen matkan alkua hän oli tutustunut *Thomas and Ann*-valaanpyyntialuksen merimiehiin.¹⁵²

Sacheus oli ilmeisen lahjakas piirtäjä, mutta tämä ei täysin selitä hänen motiivejaan alkaa opiskelemaan vieraan kulttuurin tapoja sekä kuvataiteita. *La Belle Assembleen* vetoomuksessa kirjoittaja totesi olevansa iloinen, että hän oli nähnyt Englannin.¹⁵³ Craciunin ja Terrallin mukaan Sacheuse painotti vuorovaikutusta ja vaihtoa ja eurooppalaisiin tutkimusmatkailijoihin liitetyt hyveet kuten kosmopoliittisuus ja uteliaisuus pätivät häneenkin.¹⁵⁴ Halu nähdä Englanti voisi selittyä uteliaisuudella ja Sacheus oli halunnut matkalle, mutta syitä lähtemiselle voi olla useita, sellaisiakin, jotka eivät selity ainoastaan tutkimusmatkailijoiden motiivia luonnehtivalla uteliaisuudella. Sacheuksen motiivi lähteä ja jättää kotimaansa ei ollut selkeä aikalaisillekaan. Esimerkiksi John Ross pohti Sacheuksen motiiveja kotimaansa jättämiselle, ja hänen mukaansa kyse oli ehkä Sacheuksen halusta nähdä valkoisten miesten maa.¹⁵⁵ Fisher kirjoitti matkakirjassaan Sacheuksesta, mutta hän ei pohtinut Sacheuksen matkalle lähdön motiiveja. Brittien motiivit kouluttaa inuiittitutkimusmatkailijat läntiseen ajattelumalliin sen sijaan selviää aikalaisaineistoon perehtymällä.

Myös Eenoaloapikia opetettiin ja koulutettiin länsimaiseen tyyliin. Koko tämä projekti tähtäsi siihen, että hänestä tulisi apu ja tuki brittiläiselle heidän kartoittaessaan uusia alueita sekä pyytäessään valaita: M'Donald mainitsi tämän heti teoksensa alussa. M'Donaldin mukaan Eenoaloapik sai lisäksi opetusta koulusivistyksen ”perusteista” ja häntä perehdytettiin myös puusepän ammattiin. Kuten jo aiemmin tuli ilmi, niin Eenoaloapik sairastui tuberkuloosiin *Aberdeenissa*, ja tämä oli M'Donaldin mukaan ollut este hänen kokopäiväiselle kouluttamiselleen. Eenoaloapik oli oppinut aakkoset, mutta hän ei tuntenut kiinnostusta opetella lukemaan. M'Donaldin mukaan Eenoaloapik paneutui ainoastaan sellaisiin asioihin, joista hän ajatteli olevan hyötyä jatkossa. Tässä kohden ilmeni ristiriitaisuutta, koska

¹⁵² *Blackwood's Edinburgh Magazine*, March 1819, vol. 4, iss. 24, 656.

¹⁵³ Stackhouse, J. *La Belle Assemblee*, May 1818, 223.

¹⁵⁴ Craciun, A. & Terrall, M. 2019, 5,7.

¹⁵⁵ Ross, J. 1819, xxxi.

Eenooloopik oli innostunut piirtämisestä eikä M'Donald ymmärtänyt miksi näin oli, koska siitä ei olisi hyötyä arktisilla alueilla. Hän liitti Eenooloopikin halun piirtää ihmisessä sisäsyntyisenä piilevään haluun luoda taidetta.¹⁵⁶ Tämä selitys ontui, koska ei ole todennäköistä, että taiteellisuus oli Eenooloopikin motiivi kehittyä piirtämisessä. Hän, kuten myös Sacheus olivat oman kulttuurinsa kasvatteja, ja he olivat tottuneet liikkeellä olemiseen. He halusivat laajentaa perspektiiviään arktisista alueista ajatuksena siitä muille inuiiteille koitua hyöty. Kyky piirtää karttoja ja maisemia ja sitä kautta hahmottaa ympäristöään laajemmin olisi hyödyksi myös heille itselleen sekä heidän inuiittiyhteisöilleen. Laugrandin ja Oostenin mukaan inuiittikulttuurissa tiedon traditiot olivat aina paikkaan keskittyneitä ja tieto omasta elinympäristöstä oli keskeistä selviytymiselle. Inuiitit tiesivät, missä oli vaarallisia paikkoja ja tämä tieto determinoi heidän liikkeitään. Inuiittien kehittyntä ymmärrystä maantieteestä ja elinalueistaan on painottanut myös Hayes.¹⁵⁷ Kontaktit brittien kanssa olivat hyödyksi, koska laivamatkojen myötä tieto ympäristöstä laajenisi pois päin paikallisuudesta.

Inuiiteilla oli tietenkin omiakin tapoja tutkia ja siirtää tietoa alueidensa maantieteestä.

M'Donaldin teoksessa on kiinnostava kuvaus Eenooloopikin tavasta tutkia etäisyyksiä.

For the purpose of recording the duration of his absence from home, Eenooloopik had recourse to the expedient of casting a knot upon a cord every morning when it arose; and when any unusual event happened, he cast a double knot to mark the period of its occurrence. On making the land, a double knot was cast; but his attention then became so much absorbed by the variety of extraordinary objects which were every hour presented to him, that the cord was laid aside and neglected.¹⁵⁸

Länsimainen tapa oli M'Donaldille parempi ja etevämpi eikä teoksessa avata laajemmin solmujen tekemisen kontekstia Eenooloopikin näkökulmasta tai selitetä sitä muutoin kuin että tämä oli Eenooloopikin käytäntö merimatalla kohti Skotlantia. Voi väittää, että maailma avautui uudella tavalla myös Eenooloopikille ja hän tarvitsi uusia käytänteitä, koska hänen maailmansa laajeni paikallisuudesta kohti globaalia. Samalla tämä oli esimerkki siitä dominoivasta positiosta, jota brittiläinen tieto M'Donaldille edusti: sen haluttiin jäävän valtavirraksi maantiedettä tutkiessa eikä natiivien oma tapa ollut pääasiallinen tapa.

Arktisia alueita luonnehti ankarat sääolosuhteet. Ne olivat niin haastavat, että briteillä oli haasteita selviytyä alueilla: tässä yhteydessä he eivät olleet sivistystä tuovia kouluttajia vaan

¹⁵⁶ M'Donald, A. 1841, 3, 33–34.

¹⁵⁷ Laugrand, F. & Oosten, J. 2015, 17; Hayes, D. 2003, 7.

¹⁵⁸ M'Donald, A. 1841, 13.

itse oppilaita. Tämä johtui siitä, että heidän tietonsa arktisten alueiden olosuhteista oli puutteellista muutoinkin kuin vain maantieteen osalta. Yksi tärkeimmistä syistä karttojen lisäksi oli jää. M'Donald tunnusti, etteivät he ymmärtäneet jään muodostumisen taustalla olevia syitä ja tämä oli ollut yleisin syy sille, miksi retkikuntia oli tuhoutunut. Erityinen mysteeri M'Donaldille jään kohdalla oli sen kerääntyminen. M' Donald uskoi tieteen voittoon tämän ongelman selättämiseksi ja hänen teoksensa lopussa on liitteenä hänen tarkkoja vuorokausikohtaisia havaintojaan sääolosuhteista sekä jäästä.¹⁵⁹ M'Donald kirjoitti ”meterologisesta kiertokulusta”, jonka hän uskoi ajan myötä ratkaisevan ongelman.¹⁶⁰ Aikalaisten vankkumattomasta tiedeuskosta ovat kirjoittaneet myös Officer ja Page.¹⁶¹ Inuiitit sen sijaan ymmärsivät jään käyttäytymistä, koska he elivät paikassa, jossa oli jäätä ympäri vuoden. Erityisesti jään paksuuteen liittyvät asiat olivat heidän jäätietoonsa liittynyt vahvuus.¹⁶² Tässä asiassa he olivat jälleen alueidensa parhaita asiantuntijoita. M'Donaldin kirjassa Eenooloopikin suhde jäähän näyttäytyy luontevana ja rohkeana: hän osasi liikkua olosuhteissa, joissa britit eivät pärjänneet. M'Donaldin mukaan Eenooloopikilla oli tapana itseään huvittaakseen meloa kanootillaan jäälauttojen keskellä ”pelottomana vaarojen keskellä”.¹⁶³ Jää oli pelottava luonnonvoima, se käyttäytyi ennakoimattomasti ja oli syy brittien laivojen tuhoutumiselle. M'Donaldin kuvasi jään olleen niin vahvan, että se pystyi murskaamaan ”vahvimmat laivat, joita ihminen oli koskaan rakentanut kuin munankuoren”.¹⁶⁴ M' Donaldin kuvauksessa kapteeni Pennyn *Bon Accordin* miehistö joutui seuraamaan vierestä, kuinka *Hecla*¹⁶⁵-laiva tuhoutui *Devils' Thumb*-nimisen saaren lähellä *Melville Bayssa*.

The mass then grazed along the sterns of the ships, and, taking the Hecla on the broad-side, in a moment crushed her to pieces. So rapid was the destruction of that noble vessel, that many of the crew had barely time to escape with such portions of their clothes as could be instantly laid hold of.¹⁶⁶

¹⁵⁹ M'Donald, A. 1841, 140–149. M'Donald tutki muun muassa tuulten, ilman lämpötilan ja sääolosuhteiden vaikutusta jään olomuotoihin.

¹⁶⁰ M'Donald, A. 1841, 2.

¹⁶¹ Officer, C. & Page, J. 2012, 78.

¹⁶² Bonvillain, N. 2001, 545.

¹⁶³ M'Donald, A. 1841, 62.

¹⁶⁴ M'Donald, A. 1841, 59.

¹⁶⁵ Hecla oli laiva, jota oli aiemmin käytetty luoteisväylätutkimusmatkalla. M'Donald ei mainitse, miksi *Hecla* oli liikkeellä, mutta on todennäköistä, että *Hecla* oli tuolloin valaanpyyntitehtävissä. Officerin ja Pagen mukaan edellinen virallinen laivaston tutkimusmatka oli vuosien 1829–1834 matka, ja sitä johti John Ross (Officer, C. & Page, J. 2012, 74).

¹⁶⁶ M'Donald, A. 1841, 61.

Tämänkaltaiset olosuhteet olivat jatkuva riesa briteille, koska heidän edistyneestä laivateknologiastaan ei ollut ihmeemmin hyötyä. Inuiitit tiesivät, miten haastavissa olosuhteissa säilyttiin hengissä: brittien tarjoama opillinen sivistys ei painottunut siihen, miten tulla toimeen luonnonolosuhteissa, jotka olivat haastavimpien mahdollisten joukossa. Tilanteet inuiittien asuinalueilla olivat haastavia monin eri tavoin, ja tässä kohden vankkumaton tiedeuskoiset britit joutuivat nöyrytymään ja ottamaan oppia inuiiteilta. Sopeutumista uuden mantereen oloihin tapahtui myös toisin päin.

M'Donaldin teoksessa on sopeutumisesta kertova kuvaava esimerkki. *Discon* saarella *Baffin Baylla* oli 1800-luvun alkupuolella tanskalaista asutuskolonialismia, koska M'Donaldin mukaan he olivat vierailleet saarella ja tavanneet siellä Major Fasting nimisen saarta hallinnoineen tanskalaisen henkilön. M'Donaldin mukaan jäättilanne oli niin ankara, että seurue ei voinut rantautua vaan joutui osan matkasta kävelemään. Major Fasting oli tarjonnut vierailijoille kelkka-ajelua kävelyn välttämiseksi. Eenooloapik oli ajanut valjakkoa tanskalaisen kanssa ja M'Donald oli toisessa valjakossa kapteeni Pennyn kanssa. Eenooloapik ja Fasting sukkuloivat taitavasti jäällä, mutta M'Donaldin matka päättyi kelkan ympäriajoon.¹⁶⁷ Mikäli arktisilla alueilla halusi selviytyä, oli adaptoiduttava natiivien käytänteisiin ja tanskalaiset, joilla oli asutuskolonialismia *Disco*-saarella olivat jo sisäistäneet tämän.

Akkatook sai osaltaan länsimaista kouluopetusta. Akkatookin kohdalla mainittiin, että hänen koulutuksestaan vastasivat kaksi ”uskottua” henkilöä, joista *Chambers'sin* artikkelin anonyymi kirjoittaja oli toinen. Koulutus aloitettiin matkalla Kanadasta Skotlantiin, ja artikkelista selviää, ettei projekti edennyt helposti, koska Akkatook ei osoittanut kiinnostusta kirjoittamista ja lukemista kohtaan. Kirjoittajan mukaan Akkatook oli osoittanut ”nokkelaa havainnointikykyä” ja innostusta erityisesti eläimiä sekä Skotlannin maisemia kohtaan. Koulutukseen liittyvät syyt Akkatookin länsimaiselle koulutukselle ilmaistiin selkeästi. Akkatookista tulisi ”sivistyneiden tapojen” välittäjä omalle kansalleen sekä englantia taitava henkilö, joka auttaisi brittiläisiä valaanpyytäjiä arktisella rannikolla. Kirjoittaja halusi myös kokeilla, miten pitkälle ”eskimoa” oli mahdollista kehittää lyhyen vierailun aikana.¹⁶⁸

Akkatook oli nuori, joten häntä oli helppo muokata halutunlaiseksi. Hänkin oli pitkän laivamatkan aikana tekemistä tarjonnut projekti, joka tarjosi tieteelliseksi tulkittua

¹⁶⁷ M'Donald, A. 1841, 51–52.

¹⁶⁸ *Chambers's Edinburgh Journal*. 25 March 1848, iss.221, 203–204.

ajanvietettä. Akkatookin vanhemmat olivat halunneet lähettää hänet matkalle, mutta artikkelissa ei mainita halusivatko he poikansa kouluttautuvan brittiläisittäin. Täten tämän nuoren inuiitin koulutusprojekti tapahtui luultavasti brittien näkökulmasta asioin, joista olisi hyötyä heille itselleen. Inuiitteja haluttiin kouluttaa länsimaiseen tapaan, koska samankaltaisen ajatusmaailman omaavat pystyivät kommunikoimaan paremmin. Inuiittitutkimusmatkailijat sopeutuivat koulutusprojektiin hyvin siitäkin huolimatta, että se merkitsi heidän oman kulttuurinsa jäämistä taka-alalle. Brittiläinen kulttuuri oli valta-asemassa suhteessa siihen, miten maailma tulisi mieltää ja tämä näkemys sai sijaa inuiittitutkimusmatkailijoiden parissa.

3.2 Inuiittien työ

Inuiittien sopeutumiselle uuteen kulttuuriin oli olemassa myös sitä edistäviä tekijöitä, jotka liittyivät heidän tekemäänsä yhteistyöhön brittien kanssa. Inuiittitutkimusmatkailijat tekivät runsaasti työtä briteille, ja heidän työstään liittyen etenkin brittien arktisten alueiden operaatioihin löytyy tietoa tutkimusaineistosta. Akkatookin kohdalla hänen vierailunsa Britanniassa oli lyhyt, ja *Chambers*'n mukaan hänen koti-ikävänsä oli niin suurta, että poika oli itkenyt äitinsä perään. Kirjoittajan mielestä tämä todensi joidenkin ihmisten piirteiden olevan universaaleja.¹⁶⁹ Koti-ikävä oli yksi syy vierailun lyhyteen eikä artikkeli kerro tekikö Akkatook elämänsä aikana briteille töitä arktisilla alueilla, mutta tämä ei sulje pois sitä, etteikö hänen olisi haluttu toimivan niin. Valaanpyynti oli tärkeä motiivi kouluttamiselle, mutta hänen aikanaan Franklinin retkikunnan etsintä oli jo aloitettu ja luoteisväylää kohtaan tunnettu kiihko laantunut. Artikkelissa ei mainittu mitään Franklinista, joten Franklinin seurueen löytäminen ei ollut tärkeäksi mielletty syy kouluttaa nuorta inuiittia.

Tätä aiemmin tilanne oli erosi. Etenkin vuoden 1818 kohdalla kirjoituksia ja raportteja ”polaarialueen tutkimusmatkasta” kirjoitettiin lehdistössä enemmän kuin aiempina vuosina: asiaa kohtaan tunnettu innostus on selkeästi havaittavissa. Lehdistö halusi tietoa, ja artikkeleita julkaistiin sitä mukaa kun tietoa saatiin. Tieto imperiumista liikkui noin viikon viiveellä.¹⁷⁰ Tämän vuoksi lehdistön saama aineisto ei ollut samalla tavoin ajantasaista kuin nykyään, mutta tietoa John Rossin retkikunnan vaiheista tuli ja kirjoitusten lukumäärästä päätellen sitä myös julkaistiin.

¹⁶⁹ *Chambers's Edinburgh Journal*, 25 March 1848, iss. 221, 203.

¹⁷⁰ Vella, S. 2009, 194.

Tehdessään työtä briteille Sacheuksen osaamista ja paikallistietoutta arvostettiin. Tämä selviää esimerkiksi John Rossin matkakirjan liitteenä olleesta palkkaluettelosta. Sacheuse sai työstään oikeaa rahapalkkaa, eikä kyseessä ollut pilkkahinta. ”Eskimo” kuului ”ylimääräisten” luokkaan, ja hänelle maksettiin työstään kolme puntaa. Kyseessä oli sama palkkaryhmä kuin kokeneilla merimiehillä ja heidän palkkansa erosi tavallisista merimiehistä, koska tavalliset saivat ainoastaan yhden punnan. Palkka ei kuitenkaan ollut paras mahdollinen työmiehen saama palkka, koska laivakokki sai neljä puntaa ja puuseppä kuusi puntaa.¹⁷¹ Sacheuse oli päässyt mukaan urakehityksen asteikkoon, ja hän oli jo edennyt kaikista huonoiten palkatusta ryhmästä kohti paljon kokemusta omaaviin. Aineistosta selviää että ”ylimääräinen” ei vain levännyt matkalla, vaan hän teki ahkerasti työtä seurueen- sekä heidän matkansa onnistumisen hyväksi.

Tämä selviää myös aikalaisten kirjoittamia sanomalehtiä lukemalla. Aikakauden sanomalehtiartikkeleissa koskien John Rossin arktista tutkimusmatkaa *Baffin Bayllä* vuonna 1818 Sacheuksen työstä löytyy mainintoja. Niistä selviää, että Sacheus oli hyödyksi muutoinkin kuin vain piirtämällä yksityiskohtaisia kuvia näkemästään, koska tätä suurempi kiinnostus ja tarve kohdistui hänen työnsä inuiittien ja brittien vuorovaikutustilanteissa. Sacheus tunsu inuiittikulttuurin- ja inuiittikielen, joten hänen läsnäolonsa oli tarpeellinen tilanteissa, joissa inuiitit ja britit kohtasivat ensi kertaa. *The New Monthly Magazine and Universal Register*–lehti kirjoitti artikkelin ”arktisesta tutkimusmatkasta” vuonna 1819. Artikkelissa mainittiin, että tieto oli saatu matkalla mukana olleilta upseereilta ja siinä tehtiin selväksi, ettei tieto tullut kapteeni John Rossilta. Artikkelin mukaan *Bayn* pohjoisosat olivat aiemmin olleet tutkimattomia, mutta nyt seurue oli löytänyt alueen ja ensimmäisenä heitä oli lähestynyt seitsemän inuiittia. Yhteistä kieltä ei ollut, mutta John Sacheusen avustuksella keskustelu oli käynnistynyt. Artikkelin mukaan natiivit olivat vierailleet laivassa, ja Sacheuse oli piirtänyt laivaa ihmettelevistä inuiiteista kuvan. Sacheus oli keskustellut inuiittien kanssa ja luvannut, että seurue saa inuiiteilta tarvitsemaansa tietoa ja että inuiitit eivät aiheuttaisi häiriötä. Inuiitit olivat saaneet laivasta haluamiaan tavaroita ja se, mikä eniten herätti hämmästyksiä, oli inuiittien hallussa olleet rautaesineet. Britit eivät ymmärtäneet, miksi rautaa oli alueella, mutta Sacheuse oli keskustellut heidän kanssaan ja kertonut missä puhtaan raudan esiintymisiä alueella oli. Lehti kuvasi Sacheuksen olleen tilanteessa ”yritteliäs ja älykäs”, ja muut inuiitit olivat kuten yleensä aikalaiskuvauksissa ”lauhkeita” sekä ”maailman ihmisistä

¹⁷¹ Ross, J. 1819, xiv–xv.

kaikista sivistymättömmimpiä”. Sacheuksen piirrosten lehti totesi olleen ”karkeita, mutta luotettavimpia kuin upseereiden tekemät olisivat olleet”.¹⁷² Se, että ensimmäinen kontakti brittien ja inuiittien välillä sujui rauhallisissa merkeissä, oli Sacheuksen tyynnyttävän vaikutuksen ansiota. *Baffin Bayn* inuiitit eivät olleet nähneet valkoisia ihmisiä aiemmin, joten ilman Sacheusea tilanne olisi helposti voinut kärjistyä pelon tai muun epäluuloisuuden vuoksi. *La Belle Assembleessa* toimittaja John Bell mainitsi saman tapahtuman sekä sen, että Ross oli nimennyt tapaamansa inuiitit ”arktiseksi ylämaalaisiksi” ja että Sacheuksen tulkkaama keskustelu inuiittien kanssa oli kestänyt kuusi päivää.¹⁷³

Matkakirjassaan John Ross antoi laajemman kuvauksen laivan miehistön ja *Baffinin* inuiittien välisestä ensimmäisestä kohtaamisesta. Ross oli pyytänyt Sacheukselta inuiittikielisen sanalistan, koska hän halusi tehdä kielitieteellistä vertailevaa tutkimusta inuiittikielistä. Hän halusi myös tietää, oliko inuiiteilla ”kuningasta” ja sai Sacheuksen avulla tietää, että kuningasta ei ollut, mutta taitavaa pyytäjää arvostettiin. Ross halusi myös tuoda esiin, että *Baffin Bayn* inuiitit olivat niin ”saastaisia”, ja että heidän hiuksiaan leikattiin tämän vuoksi.¹⁷⁴ Fisherin matkakirjassa painottui Sacheuksen työ tulkkina erilaisissa vuorovaikutustilanteissa inuiittien kanssa. Sacheuksen avulla seurue sai tietoa muun muassa jääesteistä ja jäävuorista. Hän myös tulkkasi inuiiteilta saatua tietoa meren avoimuudesta pohjoiseen päin liikuttaessa. Fisheriä kiinnosti Rossia enemmän inuiittien kanssa käyty vaihtokauppa. Hänen mukaansa Ross oli antanut inuiiteille aseita ja leluja ja saanut vastineeksi inuiittien koiria. Kuvauksessaan laivan miehistöluettelosta Fisher mainitsi Sacheuksen tittelin olleen tulkki.¹⁷⁵

Lehdistö puolestaan halusi painottaa inuiittien ihmetystä valkoisten ihmisten etevyyden edessä, koska useissa artikkeleissa kiersi kirjoituksia siitä, miten ihmetellen inuiitit olivat suhtautuneet britteihin sekä erityisesti heidän laivateknologiaansa. Inuiitit kuvattiin näissä kirjoituksissa yksinkertaisina ja britit etevinä: nämä kirjoitukset eivät kertoneet tasaveroisesta suhtautumisesta tai arvostuksesta. Tämä johtui siitä, että lukijoille haluttiin antaa vaikutelma edistyksen leviämisestä brittien muodossa. Carl Thompson on kiinnittänyt huomiota siihen, miten tutkimusmatkoillaan britit mielsivät yleensä tuovansa edistystä takapajuiseen maailmaan.¹⁷⁶ *The Times*–lehden kirjoitus on tästä kuvaava esimerkki. Siinä pohdittiin, *Hull-*

¹⁷² *The New Monthly Magazine and Universal Register*, January 1819, vol. 10, iss.60, 526–527.

¹⁷³ Bell, J. *La Belle Assemblee*, January 1820, 296.

¹⁷⁴ Ross, J. 1819, 120–121, 133.

¹⁷⁵ Fisher, A. 1818, 18, 21, 35, 37, 90.

¹⁷⁶ Thompson, C. 2011, 132.

*Magazines*sa olleeseen artikkeliin pohjaten, inuiitin älyä tilanteessa, jossa he saivat ensikosketuksen Rossin seurueen edistyneeseen laivateknologiaan:

– for instance a savage, who had arrived the skill and combination necessary to make a sledge, and be drawn about in it by dogs, would very easily be able to conceive that a ship need not necessarily be an animal because it moves; for his reason, however limited, must at least have told him, in the process of contriving his sledge vehicles, that what mountains a human being need not, as a matter of course, be a stationary machine”.¹⁷⁷

Martin Thomas on painottanut tutkimusmatkojen olleen aina teknologiakeskeisiä. Hänen mukaansa ”edistyneen teknologian” esittely takapajuisille oli yksi lännen traditioista.¹⁷⁸ Sacheuksella oli tässä yhteydessä osa tätä perinnettä: hän oli brittien erinomaisuuden selittäjä inuiiteille ja häntä tarvittiin valistajaksi tietämättömille, jotka eivät koskaan olleet nähneet brittiläistä laivaa. Suhtautuminen Sacheuseen erosi siitä, miten inuiitteihin yleensä suhtauduttiin, koska hänen miellettiin jo päässeen eteenpäin takapajuisuudesta. Maininnat Sacheusen osuudesta työntekijänä olivat usein lyhyitä: parin lauseen tai yhden kappaleen mittaisia, mutta niitä oli, joten hän oli tehnyt positiivisen vaikutuksen britteihin. Näissä kirjoituksissa Sacheus ei ollut raakalainen vaan hyödyllinen kumppani ja ennen kaikkea työntekijä. Eteneminen arktisilla alueilla edellytti yhteistyötä inuiittien kanssa, ja Sacheuksen läsnäolo varmasti myös pelasti britit. Hän oli tulkki ja kulttuurierojen avaaja molemmin puolin. Sacheuse teki työtään valittamatta ja on oletettavaa, että hän ymmärsi oman arvonsa. Hänen asemansa matkaseurueessa oli hyvä, koska hän sai kohtuullisen hyvää palkkaa ja hän oli päässyt osaksi hierarkkisen meri-instituution koulutettua yhteisöä.

Brittien suhtautuminen Sacheuksen osaamiseen ja työntekoon oli pragmaattista.

Tämäntyyppistä käytännöllistä suhtautumista alkuperäiskansoihin oli esiintynyt aiemminkin brittien ja natiiviasukkaiden kontakteissa. Tätä ilmeni erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa britit tarvitsivat liittolaisuutta natiiveilta: silloin raakalaisuuden tematiikka väistyi ja antoi sijaa muunlaisille kuvauksille ja natiiviasukkaat saivat myös arvostusta. Näin oli tapahtunut aiemmin ainakin Pohjois- Amerikan intiaanien kohdalla. Troy Bichamin mukaan Seitsemänvuotisen sodan kontekstissa 1700-luvulla lehdistön kuvauksissa intiaaneista ei esiintynyt raakalaisuutta, koska he tarvitsivat intiaaneilta liittolaisuutta ja näin ollen lehdistön suhtautumisessa painottui raakalaisuutta enemmän käytännöllinen suhtautuminen.¹⁷⁹ Myös

¹⁷⁷ *The Times*, 26 November 1818, iss. 10524.

¹⁷⁸ Martin, T. 2014, 15.

¹⁷⁹ Bickham, T. 2005, 80.

Stopp ja Bravo ovat halunneet painottaa, että inuiiteista osattiin ottaa hyöty irti arktisilla alueilla. Bravon mukaan erityisesti kommunikaatio inuiittien kanssa vaati paikallisten apua. Stopp on tuonut esiin sen, että liittolaisuutta inuiiteilta tarvittiin myös esimerkiksi kauppaa varten.¹⁸⁰ Näitä asioita on havaittavissa myös Sacheusen tapauksessa, koska kontekstissa, jossa alueellinen haltuunotto painottui, konfliktit inuiittien kanssa olisivat olleet suuri este ja Sacheusta tarvittiin konfliktien estäjänä. Lisäksi hänen avullaan saatiin tietoa alueen sääolosuhteista ja purjehdusvapaista reiteistä.

Sacheusen ja brittiläivaston kapteeni John Rossin suhteessa oli sävyjä siinäkin: kyseessä ei ollut alistava suhde, vaan siinä oli muutakin. Tämä selviää paitsi hänen maksamastaan hyvästä palkasta niin myös tavasta, jolla hän toi esiin Sacheuksen osaamisen ja avun. Rossin toiminnasta ja reaktioista Sacheuksen kuollessa ei löydy kirjoituksia eikä ole selkeää osallistuiko hän Sacheusen hautajaisiin. *Blackwood's Edinburgh Magazine* mukaan hänen hautajaissaattueeseensa kuului useita henkilöitä, joista suurin osa oli Skotlannin *Leithin* yhteiskunnan arvohenkilöitä sekä myös hänen suojelijoitaan.¹⁸¹ Sacheus itse mielsi hänet ystäväkseen. *La Belle Assemblee* vetoomuksessa kirjoittaja toi esiin suhdettaan Rossiin:

The Captain of Isabella great canoe, seem my very good friend. I bring Sumaxo to him when we arrive in my country: that not make me jealous: the lady he love has not beautiful flat nose; her mouth so little, I know not how she speak or eat, and her skin so white, it look frozen: he love her much, he will not love Sumaxo.¹⁸²

Vetoomuksen kirjoittaja mainitsi olevansa *Isabella*-laivalla *Deptfordissa* kirjoitushetkellä. Seuraava virallinen tutkimusmatka tapahtui kapteeni Edward Parryn johtamana, ja hänen laivueensa laivojen nimet olivat *Hecla* ja *Griper*¹⁸³, joten Sacheuse vietti aikaa Rossin laivassa. Syy hänen oleiluunsa siellä jää epäselväksi, koska rahoitusta etsivä John Ross ei ollut seuraava arktisille alueille purjehtija, ja Sacheusen saama koulutus liittyi apulaisuuteen arktisilla tutkimusmatkoilla, mutta on mahdollista, että Ross suunnitteli lähtöä ja Sacheuse halusi matkustaa erityisesti hänen kanssaan. Ross ja Sacheuse olivat siis kirjoituksen mukaan tavanneet muutoinkin kuin vain työn merkeissä. Aikakauden media oli kirjoituksissaan valikoiva eikä inuiittien ja brittien suhteista kerrottu kaikkea, mutta tiedetään, että myönteinen

¹⁸⁰ Bravo, M. 2019, 75; Stopp, M.P. 2009, 60.

¹⁸¹ *Blackwood's Edinburgh Magazine*, March 1819, vol.4, iss.24, 658.

¹⁸² Stackhouse, J. *La Belle Assemblee*, May 1818, 222. Kirjoittaja halusi selkeästi myös viitata aikakauden tyypologiseen tapaan kuvailla etnisesti eroavien ihmisten ulkonäköä.

¹⁸³ Officer, C. & Page, J. 2012, 67–68. Officerin ja Pagen mukaan Ross etsi rahoitusta uudelle matkalle, ja hän sai varakkaan alkoholitehtailijan sponsorikseen. Ross lähti uudelle matkalle vasta vuonna 1829. (Ibid. 72–73.)

suhtautuminen inuiitteihin pelasti Rossin hengen myöhemmin hänen tutkimusmatkallaan Kanadan arktisella rannikolla 1820-luvulla.¹⁸⁴ Aikakauden arvostetuimmat brittiläiset laivastokoulutuksen saaneet tutkimusmatkailijat hienoine laivoineen olivat arktisilla alueilla usein neuvottomia.

Eenooloopik oli kotoisin *Hogart's Soundilta*. Alueen kartoitusta ja erityisesti Eenooloopikin osuutta siinä tutkineen H.G Jonesin mukaan hänen osuutensa alueen valaanpyynnin käynnistymisessä tuntemattomilla alueilla oli keskeinen. Eenooloopik oli piirtänyt *Soundin* alueesta tarkan kartan, ja siten auttanut skotlantilaisia valaanpyytäjiä heidän tavoitteissaan.¹⁸⁵ Hän teki paljon muutakin brittien retkikunnan hyväksi kuin ainoastaan piirtämällä brittien ymmärtämiä karttoja. M'Donaldin teoksessa on useita kohtia, joissa hän kuvasi inuiittien ja brittien haastavia vuorovaikutustilanteita. Näitä olivat aiemmin mainittu inuiittien rauhoittelu tilanteissa, joissa oli aineksia konflikteihin, mutta hän auttoi myös uusilla alueilla tapahtuneissa vuorovaikutustilanteissa: Eenooloopik kykeni hyvin liikkumaan kahden kulttuurin välillä, koska hän hallitsi paitsi omansa, niin myös brittiläisen kulttuurin. M'Donaldin kuvaukset ”Eenoosta” muiden inuiittien kanssa kertovat henkilöstä, joka oli ylpeä briteiltä saamastaan opista ja joka myös mielellään esitteli maanmiehilleen saamaansa uutta tietoa ja uusia tapoja. *Cumberland Straitin* itäosien inuiiteilla oli heilläkin ollut kontakteja eurooppalaisten kanssa, koska he olivat näyttäneet Eenooloopikille Raamattua. Eenooloopik ei ollut koskaan ennen tavannut heitä, ja hän oli M'Donaldin mukaan innokas tutustumaan ja kommunikoimaan heidän kanssaan. Eenooloopik oli puhunut inuiiteille englantia, sekä ylpeänä näyttänyt heille piirroksiaan. Alueen inuiitit M'Donald kuvasi vähemmän ”kultivoituneina” kuin Eenooloopikin. M'Donaldin kuvauksesta välittyä myös innostus, jota Eenooloopik tunsu heidät tavatessaan. Kuvauksessa Eenooloopikin paluusta synnyinseudulle *Keimooksookiin* paljastuu ristiriita, johon kauas kotimaastaan purjehtinut Eenooloopik joutui. M'Donaldin mukaan matkaajan saama vastaanotto maanmiehiltään ei ollut erityisen lämmin. Päinvastoin; se oli viileä ja tunteeton. Eenooloopikin avustuksella he olivat kuitenkin avanneet seurueelle tietoaan valaiden liikkeistä. Aiemmin *Queens Capen*

¹⁸⁴ Nicholas Baynen mukaan Franklin olisi pelastunut, mikäli he olisivat suhtautuneet myönteisemmin inuiittien selviytymistaitoihin. Bayne pohjaa väitteensä Rossin matkakirjoihin: Ross matkusti arktisille alueille yksityisrahoitteisesti vuonna 1829, ja seurue jäi jumiin Sir Franklinin katoamisseudulle neljäksi talveksi. Ross sekä hänen veljenpoikansa James Clarke Ross perehtyivät näiden vuosien aikana inuiittien selviytymistaitoihin ja pelastuivat. Bayne on Rossin sukulainen, joten hänen myönteinen suhtautumisensa Rossin ominaisuuksiin voi selittyä silläkin. Lisää Rossista ja inuiiteista Bayne, N. 2020, 76–86.

¹⁸⁵ Jones, H.G. 2004, 68,71.

lähellä Eenooloopik oli joutunut rauhoitteluun inuiittia, joka ei ollut koskaan tavannut valkoista ihmistä ja joka oli sen vuoksi käyttäytynyt kiihtyneesti.¹⁸⁶ Tämän tyyppiset kuvaukset inuiiteista ja Eenooloopikista eivät ole M'Donaldin teoksessa harvinaisia. Oleellista on, että Eenooloopik oli aina paikalla, kun seurue oli vuorovaikutuksessa alkuperäisasukkaiden kanssa. Hän suhtautui työhönsä kahden kulttuurin välillä vakavasti, eikä teoksessa ole viitteitä siitä, että hän olisi koskaan valehdellut tai muuten johtanut brittejä harhaan. On mahdollista, että hänen positionsa aiheutti kateutta tai kielteisiä tunteita inuiittien parissa.

3.3 ”His ashtonishing exploits”

Aineiston perusteella selvisi, että suhtautuminen inuiittitutkimusmatkailijoihin jälleen muuttui, kun he saapuivat Britanniaan, koska heidän statuksensa ja kategoriansa muuttui hyödyllisistä tiedonantajista kuriositeeteiksi. Kuten Bickham on asian ilmaissut, niin kuriositeetti oli käytännöllisen vastakohta.¹⁸⁷ Kuriositeettistatus tarkoitti ihmeellistä olentoa, jota sai katsella ja joka oli eksoottinen tuliainen arktisen meren maasta. Martin Evans on osuvasti huomionnut, ettei kolonialismi ollut jotain, joka tapahtui kaukana. Siinä oli Evansin mukaan kyse ilmiöstä, joka oli eurooppalaisen kulttuurin ytimessä.¹⁸⁸ Inuiittitutkimusmatkailijat kolonisoitiin tähän kategoriaan heidän saapuessaan Britanniaan. Tämä toi myös mukanaan suuria haasteita inuiittitutkimusmatkailijoiden yrityksille sopeutua elämään Britanniassa ja käännäytti valtaposition jälleen siten, että inuiiteista haluttiin ottaa kaikki hyöty irti.

Tutkimusmatkoilta tuotujen näyttöjen historia Britanniassa oli pitkä. Itse asiassa tutkimusmatkoilta oli aina tuotu näyttöjä, jotka olivat osa kulttuurista muotokieltä.¹⁸⁹ Valistusperinteen myötä romantiikan aikana kiinnostus vieraiden maiden ”lajeihin ja näytteisiin” kasvoi, ja niistä tuli varhaisia kulutusyhteiskunnan hyödykkeitä. Kauppahyödykkeillä ja vierailta objekteilla oli ajoittain myös fetissimäinen luonne.¹⁹⁰ Kauppahyödykkeitä tuotiin myös arktisilta alueilta, joita aseteltiin näyttille avoimen tiedon

¹⁸⁶ M'Donald, A. 1841, 49–51, 79–83.

¹⁸⁷ Bickham, T. 2005, 84–85.

¹⁸⁸ Evans, M. 2008, 154.

¹⁸⁹ Martin, T. 2014, 17.

¹⁹⁰ Nicholas, T. 2001, 347.

hengessä: yksi esimerkki arktisista kurioositeettiesineistä oli ensimmäistä kertaa Euroopassa nähdyt inuiittien aurinkolasit.¹⁹¹

Brittien kiinnostus arktisen meren purjehdusmahdollisuuksiin, arktisten alueiden kansoihin sekä karunkauniiseen ja vaaralliseen luontoon omasi niin ikään pitkän historian. Kaikista vaaroista huolimatta arktiset alueet kiehtoivat aikalaisia suuresti. Kuten skotlantilainen historioitsija Patric Tytler Fraser asiasta kirjoitti vuonna 1833:

Among the various Expeditions of Discovery by land and sea, none have been considered of greater importance, or regarded with a deeper interest, than those into the Arctic Regions.¹⁹²

Kiinnostus arktisiin alueisiin ei rajoittunut ainoastaan luoteisväylään tai arktiseen luontoon ja uusiin esineisiin, koska tutkimusmatkoilta ei tuotu Britanniaan ainoastaan esineitä ja muita uteliaisuutta stimuloivia objekteja vaan myös ihmisiä: he olivat alueiden natiivikansojen edustajia. Marianne Stoppin mukaan valaanpyytäjät olivat tuoneet Britanniaan satunnaisesti inuiitteja kurioositeeteiksi jo 1500-luvulta alkaen. Ensimmäisinä tulijat olivat Martin Frobisher nimisen miehen matkassa matkanneet kolme inuiittia jo niinkin varhain kuin vuonna 1577. Stoppin tutkimuksesta selviää, että myöhemmin vuonna 1773 labradorilaisen kauppiaan nimeltään Cartwright matkassa Britanniaan tulleet viisi inuiittia herättivät runsaasti huomiota. Heitä oli saanut katsella Lontoossa ainoastaan tiistaisin ja torstaisin.¹⁹³ Pohjois–Amerikan intiaaneja oli kuljetettu lukumääräisesti enemmän, ja he olivat esiintyneet ”eksoottisina ja harvinaisina” näytteinä Britanniassa.¹⁹⁴

Qureshin mukaan 1750-luvulle asti kurioositeetti- ihmisten näytökset olivat vielä väliaikaisia ja niitä rahoitti yksityinen taho. Myöhemmin 1800-luvulle siirryttäessä vieraiden kansojen näkemisestä tuli suurta kansanhuvia. Qureshin mukaan tämä viihde oli erityisen suosittua metropoleissa: erityisesti Lontoo oli viihdekeskus ja kauppakeskus. Qureshi mainitsee, että vuonna 1822 Lontoossa oli esiintynyt ryhmä inuiitteja. Inuiitit olivat esiintyneet pukeutuneina natiiviasuihin, ja heillä oli rekvisiittana hylkeennahkakanootteja. Heidän esiintymistään oli

¹⁹¹ Aurinkolasit levisivät tätä kautta laajemmalle maailmaan. Alun perin ne olivat siis inuiittien innovaatio. *Reynolds's Miscellany*- lehdessä (December 11 1852, 309) oli kuvaus ”kurioositeetti” aurinkolaseista vuonna 1852. ”The consist of a piece of wood scraped thin, like a bandage, and perforated with two narrow horizontal slits, something like pig's eyes, where we would have glasses.- and this simple mechanical process, tied about the head, protects the eyes from the drifting snow and spicule and improves the sharpness of the sight”.

¹⁹² Fraser, P.T. 1833, 7.

¹⁹³ Stopp, M.P. 2009, 46, 55–56.

¹⁹⁴ Arnold, K. 2006, 18.

mainostettu posterilla, jossa oli teksti ”A Grand Panoramic View of their Country”.¹⁹⁵ Driver on huomionnut, että arktisten matkojen representaatiot olivat alusta asti spektaakkeleja, joissa yleisö sai eläytyä esimerkiksi arktisen maiseman ”kauheisiin myrskyihin”.¹⁹⁶ Craciunin mukaan visuaalisuudella oli aina osa arktisten tutkimusmatkojen esityksissä.¹⁹⁷

Rossin ja Fisherin matkakirjoissa ei käsitelty inuiittien esiintymisiä, mutta lehdistössä aihe sai huomiota. John Sacheuse saapui ensimmäisen kerran Britanniaan Skotlannin Leithiin valaanpyyntialus *Thomas and Annilla* vuonna 1816. Lehdistö innostui hänen tulostaan suuresti. Varhaisimmat artikkelit koskien Sacheusea liittyivät hänen tuloonsa *Leithiin*, ja ne ovat harvinaisia aikalaiskuvauksia, jotka tarjoavat harvinaisen kurkistusikkunan siihen, miten John Sacheuseen suhtauduttiin kaupungeissa sekä siihen, millaisena hänet miellettiin. John Sacheuse oli esiintynyt suurelle joukolle ihmisiä, jotka olivat saapuneet seuraamaan hänen esiintymistään. Esiintymisestä kirjoittivat Skotlannissa *Caledonian Mercury* ja Englannissa *The Morning Post* vuonna 1816. *Caledonian* kuvaus Sacheusen esiintymisestä paljastaa, että hän aiheutti väentungoksen.

A vast assemblage of persons of all ranks were collected at Leith, on Thursday, to see the contest between the Esquimaux youth and a six-oared whale boat. The piers, windows, and roofs of houses, and the decks and rigging of the vessels, were crowded with spectators; and the water from the harbour to near the Martello tower was covered with boats, filled with ladies and gentlemen.- Esquimaux performed his various feats with the greatest dexterity, and with universal applause.- After the sailing- match he continued to play in the harbor for upwards of an hour, throwing his darts with great dexterity, and occasionally diving under water, head down and keel uppermost, and again in twinkling raising himself, and scudding along, as if nothing had happened.¹⁹⁸

The Morning Post kirjoitti tästä samasta esiintymisestä yksityiskohtaisesti sekä myös sen, että Sacheuse oli kutsuttu myös Lontooseen esiintymään.¹⁹⁹ Sacheusen ensimmäinen esiintyminen oli menestys, ja kuvaukset hänestä ovat ihailevia, hän sai suosionosituksia ja luokkarajat ylittänyttä huomiota, joka ei näissä aikalaiskuvauksissa vaikuta olleen kielteistä. Matkustettuaan Sir John Rossin tutkimismatkalla vuonna 1818 ja paluumatkallaan Britanniaan Rossin seurue oli pysähtynyt Lontoossa. *Caledonian Mercuryn* pitkässä

¹⁹⁵ Qureshi, S. 2011, 2,53.

¹⁹⁶ Driver, F. 2001, 26.

¹⁹⁷ Craciun, A. 2014, 41.

¹⁹⁸ *Caledonian Mercury*, 7 September 1816, iss. 14787.

¹⁹⁹ *The Morning Post*, 6 September 1816.

Sacheusen muistokirjoituksessa vuodelta 1819 mainittiin, että Sacheuse herätti sielläkin suurta huomiota ja kiinnostusta:

On the return of the expedition, the Esquimaux became an object of great interest in London, and was so much noticed, that there was reason to apprehend, either that the poor fellow's head would be turned, or that he might get into company, which would give him dissipated habits...-Soon tiring of London, however, he was sent, as his own request to Edinburgh.²⁰⁰

Lontoossa tapahtui jotain, joka muutti Sacheuksen suhtautumisen esiintymisiin. *Bury and Norwich Postin* kirjoituksessa vuodelta 1818 kirjoitettiin siinäkin yksityiskohtaisesti Sacheuksen saamasta huomiosta. Lisäksi Sacheuselle oli lehden mukaan tarjottu useita tuhansia puntia, jos hän olisi esiintynyt Lontoossa *Sadler's Wells* teatterin *Aquatic*-lavalla. Lehden mukaan Sacheuse reagoi tähän kieltäytymällä eikä hän suostunut esiintymään edes laivalla vierailulla olleille ”ylhäisille vieraille” eikä ”noin kymmenelle tuhannelle katsojalle”, jotka piirittivät laivaa. Artikkelissa mainittiin myös, että Sacheuse oli päättäväisesti ilmaissut halunsa palata synnyinseudulleen, ja odotti *Isabella*-laivalla sen lähtöä.²⁰¹ *La Belle Assemblee* vetoomuksessa oli kohta, joka viittasi tähän tapahtumaan.

This you soften among yourselves, and call Europe man when obstinate, fine determined character; I was then of determine character, when they brought down some Lords and the great Priest, to shew me like the monkies upon Exeter Change. I laugh now, when I think they go back as they came”.²⁰²

Kirjoittaja oli ymmärtänyt, että esiintymisillä saatu huomio ei ollut aina positiivista. Yleisöstä, joka piiritti häntä Lontoossa ei ole tarkempaa tietoa, mutta on mahdollista, että ihmiset olivat aggressiivisempia ja hyökkäävämpiä kuin pienemmässä rannikkokaupungissa *Leithissa* ja heitä oli myös enemmän. Sacheusen avulla haluttiin myös tehdä rahaa, ja hän ymmärsi tämän. Kuriositeetin ja hyödykkeen statuksen on täytynyt olla pettymys, olihan hän avustanut brittejä arktisilla alueilla ja koulututtanut, sekä myös kristillistänyt nimensä päästäkseen osaksi brittiläistä yhteiskuntaa, joka nyt näytti hänelle asemaa, joka ei ollut tasaveroinen vaan hänen erilaisuuttaan painottava. Jatkuvan huomion kohteena oleminen oli ahdistavaa, ja se myös eristi hänet muista, koska hän oli erilainen. Status ei paljon eronnut ”Exeterin apinoista”, joihin kirjoittaja rinnasti statuksen, johon hänen haluttiin asettuvan.

²⁰⁰ *Caledonian Mercury*, 25 March 1819, iss. 15219.

²⁰¹ *Bury and Norwich Post*, 8 April 1818, iss. 1867.

²⁰² Sacheusen kirjeestä *La Belle Assemblee*-lehteen May 1818, 222.

Natiivikansojen edustajien herättämä uteliaisuus oli ilmiö, joka aiheutti pohdintaa myös aikalaisten parissa. *The Penny* reflektoi vuonna 1834 syitä tälle ilmiölle artikkelissa, jossa käytiin postuumisti läpi Sacheuksen elämänvaiheita.

There seems to be hardly any information more generally interesting than that which states the conduct and deportment of the natives of savage or barbarous countries, who happen by peculiar circumstances to be set down amidst the wonders of European civilization.²⁰³

Käytäntö, jossa imperiumin eri alueet rinnastettiin metropolin kulttuuriin, oli osa kategorisoimisen prosessia. Bichamin mukaan rinnastuksella tavoiteltiin esitystä, jossa natiivikansat saataisiin heille epäedulliseen kontekstiin ja täten painotettua länsimaisen kulttuurin paremmuutta.²⁰⁴ Natiivien esitykset olivat paitsi viihdettä niin myös väline oppineille tiedonsaantiin. Kansantiede oli uusi tieteenlaji, ja sen asema alkoi vakiintumaan 1840-luvulla. Käsitys ihmisten toisistaan eroavasta ”rodusta” sai uusia tulkintoja ja merkityksiä vasta 1850-luvulta alkaen.²⁰⁵ Ter Ellingson on liittänyt mielikuvituksen, visuaalisuuden ja ennakkoluulojen vallan tieteellisen kiinnostuksen yli alkaneen vasta 1850-luvulla.²⁰⁶ Mielikuvitus ja visuaalinen esittäminen alkoivat aineiston perusteella osin jo aiemmin 1800-luvun alkupuoliskolla.

Eenooloopikin kohdalla tapahtui samanlainen prosessi hyödyllisestä työntekijästä kuriositeetiksi hänen saapuessaan ensimmäisen kerran Skotlantiin. M’Donald oli huomionnut natiivien saapumisen herättämän huomion, ja hän liitti sen ihmismielessä asuvaan uteliaisuuteen:

There is a feeling of romantic interest associated in the minds of most people with the arrival of ”strangers and foreigners” on our shores; and this principle of curiosity, as it is sometimes called, is heightened if the visitants be of a rude, uncivilized race. -When a ”son of the desert” is brought amongst us, we naturally feel a strong desire to witness the workings of his untutored reason...²⁰⁷

Akkatookia koskeva esittely *Chambers'sin* artikkelissa vuodelta 1848 on kuin yleisöä kalastelevan esityksen juontajan dramatisoiva aloitus:

²⁰³ *The Penny Magazine*, 9 August 1834, vol. 3, iss. 15, 309.

²⁰⁴ Bickham, T. 2005, 43–44.

²⁰⁵ Qureshi, S. 2011, 6,12.

²⁰⁶ Ellingson, T. 2001, 244, 246.

²⁰⁷ M’Donald, A. 1841, 19.

The whalers of the port of Kirkcaldy, which make an annual visit to the stormy, ice bound shores of Davis's Straits, have often gratified us with live specimens of bears, wolves, foxes, and such-like members of the inferior creation; but last autumn they presented us with an importation of a different kind, being nothing less than a fine Esquimaux boy, named Akkatook.²⁰⁸

Kaikkien inuiittitutkimusmatkailijoiden elämään Britanniassa liittyi vastaanottavan maan ihmisten tarve ja halu nähdä heidän esiintyvän. Tähän liittyi olennaisena osana heidän vierailunsa kaupunkien eliittien kodeissa sekä esitykset, joissa he olivat pukeutuneina natiiviasuihin. Qureshin mukaan päivälliskutsut ja vierailut yksityiskoteihin olivat osa esiintymisiä.²⁰⁹

M'Donaldin kuvaus Eenooloopikin vierailun herättämästä kiinnostuksesta Skotlannissa oli hyvin samankaltainen kuin Sacheusen vierailun aiheuttama sensaatio. Itse asiassa hän ei saanut hetkeäkään rauhaa vierailunsa ensi hetkistä alkaen. Aberdeenissa hän herätti luokkarajat ylittänyttä kiinnostusta ja väkeä oli parveillut hänen hytissään. Väkeä tuli niin runsaasti, että hänet oli siirretty ”mukavampaan asumukseen” ja hänen oleskelunsa laivassa oli ollut pakko kieltää, koska hän oli sairastunut keuhkoinfektioon. Eenooloopikille tulvi päivälliskutsuja, koska M'Donaldin mukaan ihmiset tunsivat suurta kiinnostusta siihen, miten hän selviytyisi ”hienostuneessa yhteiskunnassa”. M'Donald halusi painottaa, että Eenooloopik selviytyi jäljittelemällä, ja prosessi kohti eurooppalaisen tapakulttuurin omaksumista oli nopea. Seurapiirivierailut eivät aina sujuneet lämpimässä tunnelmassa, koska Eenooloopikia myös ohjattiin pilailumielessä harhaan, ja tämä oli muuttanut hänen suhtautumisensa uusiin ihmisiin varautuneemmaksi. M'Donaldin mukaan Eenooloopik oli aluksi esiintynyt mielellään, koska hän oli kunnianhimoinen luonteeltaan. *Dee*-joella kapteeni Penny oli antanut hänen demonstroida kanootissa työskentelyä, mutta esityksen haluttiin tapahtuvan vastaanottavan maan ehdoilla, koska häneltä vaadittiin natiiviasuun pukeutumista. Tästä Eenooloopik kieltäytyi. Hänen tiedetään demonstroineen hylkeenpyyntiä myös yksityisessä esityksessä, jonka tilaaja oli hänestä kiinnostunut ”herrasmies”.²¹⁰ M'Donaldin kuvauksessa Eenooloopik oli nopea omaksumaan brittiläistä kulttuuria, mutta esitykset olivat hänestä vähintäänkin kiusallisia eikä pukeutuminen natiiviasuun väkijoukkojen edessä ollut luontevaa. Hänelle haluttiin myös tarjota viihdykettä länsimaiseen tapaan, koska hänet oli ainakin kerran viety teatteriinkin itse katsojaksi. Eenooloopik oli pitänyt esityksestä.²¹¹

²⁰⁸ *Chambers's Edinburgh Journal*, 25 March 1848, iss. 221, 203.

²⁰⁹ Qureshi, S. 2011, 164.

²¹⁰ M'Donald, A. 1841, 20–21, 23, 25–27.

²¹¹ M'Donald, A. 1841, 35.

Akkatook esiintyi hänkin väkijoukoille, ja myös häntä kuljetettiin seurapiirien tapaamisiin. *The Morning Post London*'ssa kirjoitettiin vuonna 1846 harvinainen artikkeli, jossa käsiteltiin Akkatookin esiintymistä. Artikkelissa kuvattu ”the young Esquimaux stranger” on identifiotavissa Akkatookiin, koska siinä mainittiin hänen saapuneen kapteeni Kinnearin laivalla. Artikkelin mukaan hänet oli puettu muodikkaisiin länsimaisiin vaatteisiin, mutta esiintymisissä hänellä oli ollut ”raakalaisen asu”.

His savage dress of a seal skin he only resumes when invited to visit any of the baronial seats of the neighbourhood, such as Raith, Dysth Balbirnie, Wemyss Castle, where he has shown with what dexterity he can use the bow and the spear, and, when, can manage his canoe; which implements he always takes with him on such occasions.²¹²

Qureshi on argumentoinut, että esiintyessään alkuperäiskansojen edustajat usein demonstroivat kotimaansa rituaaleja ja seremonioita. Etnistä eroavaisuutta tuotiin 1800-luvulla esille vaatetuksen kautta. Vaatetusta osana erottelevaa välineistöä on tuonut esiin myös Roxann Wheeler.²¹³ Tämä on havaittavissa inuiittitutkimusmatkailijoiden kohdalla: natiiviasuun pukeutuminen toi esiintymisiin autenttisuutta ja se kiinnosti satamakaupunkien asukkaita, jotka sankoin joukoin vaelsivat viihdettä katsomaan. Vaatetus myös erotti erilaiset muista.

Akkatookin asennetta suhteessa natiiviasuun pukeutumiseen artikkeli ei kerro, mutta koska hän muutoin käytti länsimaisia vaatteita niin hän ei nähnyt mielekkääksi esiintyä siinä kokoaikaisesti. Myös Akkatook liikkui seurapiireissä ja on todennäköistä, että hänkin esiintyi eliitille. *Chambers'sin* artikkeli mainitsi hänen asuneen ”ystävällisen emännän” luona, ja emäntä oli huolehtinut hänestä äidillisesti. Akkatook oli kutsuttu ainakin Buccleuchin herttuan kotiin päivälliselle. Siellä hän oli selviytynyt hyvin lukuun ottamatta jatkuvaa intoaan keskeyttää päivällisen syönti ja rientää katsomaan ikkunasta avautuvaa katunäkymää. Artikkelin mainitsi hänen esiintyneen osana yleisölle järjestettyä regattaa ja Akkatookin yleisö oli kansoittanut rannikkoa mailin pituisena. Esityksen sankari oli demonstroinut kanootinkäyttötaitojaan yleisön suureksi riemuksi.²¹⁴

Inuiittitutkimusmatkailijat vaikuttavat aluksi olleen imarreltuja saamastaan huomiosta, ja he esiintyivät vapaaehtoisesti, mutta jatkuva tuijoteltavana olemisen on täytynyt olla myös raskasta. Heistä ei ollut Britanniassa samalla tavoin hyötyä kuin heidän kotiseuduillaan, joten

²¹² *The Morning Post London* 15 December 1846, iss. 22786.

²¹³ Qureshi, S. 2011, 119,121; Wheeler, R. 2000, 33.

²¹⁴ *Chambers's Edinburgh Journal*, 25 March 1848, iss. 221, 203.

heistä tuli kuriositeetteja ja tämä typistetty status vaikeutti heidän sopeutumistaan sekä täysiarvoista osallisuuttaan Britanniassa. Craciun ja Terrall ovat kiinnittäneet huomiota tutkimusmatkoilta tuotujen löytöjen kulttuurisidonnaisuuteen: yhteisöt vaikuttavat siihen, mikä mielletään löydöksi.²¹⁵ Inuiittitutkimusmatkailijat olivat yleisölleen löytöjä, ja tämä erosi siitä millä tavoin he mielsivät länsimaiset ihmiset. Tieto arktisista alueista oli visuaalista, mutta aikalaiset kiinnittivät enemmän huomiota näyttävyyteen kuin faktoihin. Sacheuse, Eenoaloapik ja Akkatook halusivat kaikki kolme palata kotiseuduilleen, ja tähän päätökseen vaikutti suuresti heidän asemansa eksoottisina ja outoina löytöinä arktisten myrskyjen maasta.

²¹⁵ Craciun, A. & Terrall, M. 2019, 9.

4 Lopuksi

Aineiston analyysistä selvisi, että inuiittien ja brittien vuorovaikutus oli monimuotoista. Vuorovaikutukseen sisältyi vaihtuvia valta-asetelmia sekä uuden oppimista molemmin puolin. Inuiitit joutuivat osaksi brittien sivistämisprojektia, johon heidän teoriansa alkuperäiskansoista limittyivät, mutta omilla alueillaan inuiitit olivat vallassa ja opin tarjoajia. Lisäksi aineistosta selvisi, etteivät tutkielman inuiitit olleet alistujia tai valkoisen vallan ihailijoita. Päinvastoin; inuiitit onnistuivat luovimaan erilaisissa olosuhteissa ja sopeutumaan hyvin itselleen vieraaseen kulttuuriin ilman, että he alistuivat. Inuiittien itsenäisyys selvisi siitäkin huolimatta, että tutkimusaineistossa painotettiin asioita, joita britit mielsivät tärkeiksi vuorovaikutuksessaan inuiittien kanssa. Erityisesti tämä näkyi metropolin lehdistön valtana esittää inuiiteista sellaisia asioita, jotka metropoleissa miellettiin tärkeiksi.

Tämä halu valtaan ja kontrolliin näkyi selkeimmin tautologisissa kuvauksissa inuiittien luonteesta lauhkeina. Maantieteellä oli inuiitteja koskevissa artikkeleissa osa, mutta se ei noussut lauhkeuden todistelun edelle. Tämä oli liitettävissä myös Ellingsonin argumenttiin kategorioista, joihin eri alkuperäiskansat asetettiin ja sitä kautta vallasta. Inuiitit olivat briteille harmittomia ihmisiä, ja tämä miellettiin asiaksi, jota tuli jatkuvasti toistella. Tautologiset kuvaukset kuitenkin sulki pois aidon yksilöllisyyden ja sen, että inuiittien persoona olisi tullut esiin. Kolme inuiittia kategorisoitiin heidän luonteenominaisuuksiensa kautta lauhkeiksi ihmisiksi. Lehdistö osallistui heidän lauhkeutensa todisteluun, koska kokemus oli osoittanut, etteivät kontaktit natiivien kanssa olleet aina leppoisia ja lukeva yleisö tuli vakuuttaa inuiittien olevan vähemmän barbaarisia. Kategorisoiminen kaikki inuiitit lauhkeiksi toi kuitenkin kontakteihin ylimielisen sävyn, koska heitä ei mielletty yksilöinä vaan ainoastaan kansansa edustajina. Lauhkeiksi miellettyinä he olivat tervetulleita Britanniaan ja luonnollisesti se myös edisti vuorovaikutusta brittien kanssa.

Lauhkeiksi mielletty inuiitit saivat briteiltä luottamusta, ja luottamusta inuiittien ja brittien välillä edisti myös inuiittitutkimusmatkailijoiden työ konfliktien estäjänä. Aineiston perusteella eniten konflikteja aiheutti inuiittien suorittamat varkaudet, mutta inuiittitutkimusmatkailijat rauhoittelivat näitäkin tilanteita. Varastelusta oli mainintoja myös tutkimuskirjallisuudessa: sekä Eber, että Stopp ovat tuoneet esiin varastelun olleen kapinaa brittivaltaa vastaan. Varastelu on myös todiste siitä, että inuiitit eivät olleet alistujia ja että he halusivat valtaa suhteessa omiin alueisiinsa sekä usein niukkoihin resursseihinsa. Varkaudet aiheuttivat pohdintaa, mutta niiden syyt jäivät briteiltä tuntemattomiksi. Varkaudet olivat

myös todiste siitä, etteivät inuiitit eivät yksiselitteisesti ihailleet valkoisia miehiä taitoineen: ihmettelevä ihailu oli tyypillinen tapa kuvata inuiittien suhdetta britteihin. Erityisesti lehdistö harjoitti tätä kategorista typistämistä, mutta matkakirjallisuudestakin löytyi viitteitä tästä väärinymmärryksestä. Lisäksi tiettyjen inuiittien valikoituminen tutkimusmatkalle lähtijöiksi oli luultavasti prosessin tulosta. Millaisen; sitä ei aineisto kerro. Briteillä oli käsitys inuiiteista liittolaisinaan, joten he antoivat inuiiteille aseita vaihtokaupassa. Tutustuminen aseisiin toi inuiittikulttuuriin hybridejä piirteitä, ja on todennäköistä, että aseet myös muuttivat inuiittiyhteisöjen elämää.

Kristinusko näyttäytyi aineistossa tärkeänä osana sivistämisprojektia, mutta siihen sisältyi myös halua saada kontrolli asioista, joita ei hyvin tunnettu: inuiittien shamanismi ja henkiusko herättivät myös pelkoa. John Sacheuse oli suurella todennäköisyydellä omaksunut kristinuskon, ja tätä asiaa painotettiin useissa lähteissä. Kuvauksista kuitenkin puuttui tarkempi tieto, ja ne jättivät aukkoja suhteessa siihen, miksi Sacheuse oli kääntynyt. Voi vain spekuloida ajatteliko hän, että se toi hyötyä uudessa kotimaassa. On tietenkin myös mahdollista, että hän koki sen opit omikseen. Kääntyminen oli tapahtunut jo ennen hänen tutkimusmatkojaan, joten luultavasti käännytystyötä olivat tehneet tanskalaiset saarnaajat. Aineisto ei kerro minkälainen prosessi se oli ollut. Eenoaloapik ei suostunut kristityksi, ja hän kamppaili käännytystänsä vastaan, koska hän ei todennäköisesti ajatellut saavansa siitä hyötyä. Tämä todentaa, että kamppailu omien näkemysten puolesta oli tärkeää ja se viittaa myös inuiittien yleisen käännytystyön haasteisiin kuten myös Bravo on huomioinut. Shamaanilla oli inuiittiyhteisössä valtaa, ja shamaanin toimintaan liittyi myös kulttuurisia väärinymmärryksiä, koska briteille shamaanin oli huijari. Valta haluttiin ottaa pois shamaanilta osin siksi, että vieras kauhistutti, mutta myös siksi, että arvostettu henkilö ajattelisi kuten kristitty vahvistaisi yhteisöissä kristillistä valtaa ja sitä kautta sivilisaatiota. Se, että britit halusivat tehdä inuiittitutkimusmatkailijoista lähetyssaarnaajia, oli tärkeä motiivi sille, miksi syvällisempiin vuorovaikutussuhteisiin inuiittien kanssa ylipäänsä ryhdyttiin. Lehdistö linkitti kaukana vierailta mailla tehtävää lähetystyötä osaksi metropolia ja todisteli lukijoille kristinuskon tärkeyttä. Kristinusko näyttäytyi myös yhtenä tekijänä assimilaatioprosessissa, jonka tavoitteena oli tehdä vieraasta tutumpaa. Aikakaudella etnisyys ei näkynyt metropoleissa nykyajan kaltaisesta vaan kyseessä oli uusi asia ja yhteinen uskonto oli väline, jolla outous saataisiin haihtumaan. Kristinuskon painotus oli myös vakuuttelua yleisölle brittien hyvistä aikeista arktisilla alueilla. Se oli yhteisön luomista metropolien ja valloitetujen alueiden

välillä ja natiivin käännytys oli todiste sivistyksen leviämisestä sekä myös oikeutti valloituksia.

Lehdistö kierrätti artikkeleita, mutta samaa asiaa käsitelleiden artikkelien pääsisältö ei suuresti vaihdellut. Tästä voi päätellä jotain lehdistön tavoitteesta tarjota lukijoilleen faktatietoa fiktiivisten tarinoiden sijaan. Lehdistön lukijamäärät sekä lehtien määrä oli kasvussa ja tämä saattaa selittää toimittajien halun tulla otetuksi vakavasti otettaviksi tiedonantajiksi. On huomioitavaa, että John Sacheuse herätti eniten kiinnostusta englantilaisessa lehdistössä. Luoteisväylä oli metropolin projekti, johon skotlantilaisia tutkimusmatkailijoita ja inuiitteja värvättiin. Matkoilta ei löytynyt luoteisväylää, mutta britit saivat uutta tietoa esimerkiksi inuiiteista, maantieteestä, Kanadan arktisen rannikon sääoloista ja luonnosta sekä eläimistöä ja kasvillisuudesta. Pitkän merimatkan aikana oppineet perehtyivät esimerkiksi ihmisen ja ihmisen ravinnon väliseen suhteeseen havainnoivin metodein, kuten lääkäri M'Donaldin tarkka tutkimustyö osoitti. Selviytyminen tarkoitti natiivien tapojen omaksumista, ja inuiitit olivat halukkaita yhteistyöhön tässäkin suhteessa omilla asuinalueillaan sekä myös oleskellessaan Britanniassa. Suhde inuiitteihin oli usein kulttuuristen väärinymmärrysten värittämää ja kielimuuri haittasi vuorovaikutusta, mutta oli tutkimusmatkailijainuiittien ansioita, että välit pysyivät pääosin rauhallisina.

Inuiittien ja brittien vuorovaikutukseen vaikuttivat myös suurelta osin aikakauden teoriat alkuperäiskansoista. Raakalaisuus oli teoreettinen kategoria, mutta inuiiteilla oli brittien mielestä potentiaalia päästä etenemään kohti sivistystä. Erityisesti Eenooloopik ja Akkatook olivat raakalaisia matkalla kohti lännen myötä tullutta kehitystä. Raakalaisuus vaikuttaa olleen enemmän skotlantilaisten kirjoittajien tapa, koska englantilaisissa lehdissä Sacheusea ei kuvattu raakalaisena. Teoria raakalaisista oli alkujaan skotlantilainen, mikä saattaa osaltaan selittää skotlantilaisten kiinnostuksen käsitteen käyttöä kohtaan. Etenkin skotlantilaisissa laajalle lukijakunnalle tarkoitetuissa julkaisuissa oli myös halventavia kirjoituksia inuiittien ”saastaisuudesta”. Tämä saattoi olla myös retorinen tehokeino herättää lukijassa kiinnostusta, mutta ero Sacheusea koskeviin kirjoituksiin oli silti huomattava.

Valta-asetelma oli läsnä inuiittien ja brittien välisessä vuorovaikutuksessa paitsi raakalaisuuden, sivistymättömyyden, taikauskon ja lauhkeuden kategorioissa niin myös tilanteissa, joissa inuiitit halusivat sopeutua uuteen maailmaan. Etenkin Eenooloopik ja Akkatook olivat tapakasvatuksen kohteita, ja tälle projektille aineisto antoi huomattavan määrän tilaa. He yrittivät mukautua uusiin käytänteisiin, ja ainakin Eenooloopik joutui myös

pillan kohteeksi hänen yrittäessään selviytyä Skotlannissa. Tämä herättää kysymyksen M'Donaldin oppien kattavuudesta ja siitä, oliko Eenooloopik hänelle pohjimmiltaan tieteelliseksi tarkoitettu projekti ja motiivinsa vähemmän vilpittömät. Lisäksi arktiset alueet olivat aikalaiskuvauksissa tyhjiä lumen ja vaarallisen jään peittämiä seutuja, jonka alkuperäisasukkaat eivät voineet kehittyä älyllisesti hirvittävän karuissa oloissa. Näiltä seuduilta Britanniaan matkanneet ihmiset tarvitsivat sivistyksen ohjaavaa voimaa, ja britit mielsivät itsensä paremmiksi ja älykkäimmiksi.

On huomioitavaa, että sensaatiomaiset ja groteskit kuvaukset inuiittien ruokailukäytänteistä puuttuivat M' Donaldin, John Rossin ja Alexander Fisherin matkakirjoista. Käytäntö oli ollut yleinen ennen 1800-lukua, mutta he eivät halunneet kirjoittaa tietoa janoavalle yleisölle viihdyttäviä tarinoita. Tämä kertoo näiden skottien kunnianhimoista sekä myös heidän halustaan tehdä erontekoa sensaatiojournalismin. Myös M'Donald oli kuvauksissaan länsimaisille tavoille koulutetusta Eenooloopikista sensaatiohakuisuutta kunnianhimoisempi ja hän halusi tuoda esiin, että Eenooloopik oli nopea oppimaan ja sopeutumaan. Kolme matkakirjailijaa halusivat kirjoittaa asiategstiä sekä tulla otetuksi vakavasti myös tieteilijöinä. M'Donald halusi kuitenkin kirjoittaa asiasta, joten ei voi väittää, etteikö hänellä olisi ollut yhtenä motiivina tuoda eroja esille ja sitä kautta valtapaikansa yllä pitäminen. Kahden kulttuurin välille haluttiin tehdä ero. Tämä tuo yhtäläisyyksiä aikaisemman tutkimuksen ja inuiittitutkimusmatkailijoiden välille: etenkin Majumdarin huomio sivistysmission oikeutuksesta ja Ellingsonin näkemys raakalaisuudesta ihmisyyden alimpana asteena ja näiden kautta vallasta oli havaittavissa myös tässä kohden. Tässä aineistossa oli myös piirteitä saidilaisesta toiseuttavasta käytännöstä. Aineistossa kaikkia kolmea inuiittia yhdisti esimerkiksi se, että heidän alkuperäinen kulttuurinsa oli ollut sivistymätöntä ja vailla hienostuneisuutta. Tämän havaitsi myös John Sacheuse, ja hän otti rohkeasti kantaa siihen, miten Britannian kaupungit olivat täynnä köyhiä ja nälkäisiä ihmisiä, ja silti britit halusivat kritisoida inuiittien ruokailutapoja.

Tutkielmani ajanjakso sijoittuu aikakauteen, jolloin maailma oli avautumassa eri mantereilla eläneille ihmisille uudella tavalla. Erityisesti satamakaupungit Britanniassa olivat keskuksia, jonka asukkailla oli mahdollisuus laajentaa maailmankuvaansa: meri toi ihmisiä yhteen. Ihmiset olivat uusien asioiden edessä, ja he joutuivat huomioimaan, että maailma oli paljon laajempi ja monimuotoisempi kuin he olivat aiemmin osanneet ajatella. Uutuuden ja erilaisuuden ihmettely oli erityisesti havaittavissa kuvauksissa inuiittien esiintymisissä laajoille väkijoukoille. Nämä tilanteet eivät olleet ainoita; Qureshin tutkimus osoitti, että

etnisiä ihmisiä esiintyi usein, ja useat esiintyivät omasta tahdostaan, mutta promoottorien motiiveissa oli vaihtelua. Kolme inuiittia esiintyivät aluksi mielellään, mutta he luopuivat esiintymisistä, koska he ymmärsivät pian, että heidän avullaan haluttiin tehdä rahaa ja esiintymiset toisivat heidän erilaisuutensa esiin tavoin, josta he eivät pitäneet. Kieltäytymiset esiintymisistä todentaa osaltaan, että he eivät alistuneet ja he osallistuivat itse aktiivisesti tutkimusmatkansa kulkuun. Vuorovaikutuksessa oli useita esteitä, joista etnisten ihmisten kategorisoiminen kuriositeeteiksi oli yksi. Aikakaudella seurapiirikulttuuriin kuului, että etnisiä ihmisiä esiintyi heille tuoden imperiumin eri alueet näkyviksi ja seurapiiriin tapoihin liittyi myös, että esityksiin tuli osallistua. Kyseessä oli myös kansaa laajemminkin kiinnostanut ilmiö. Esitykset saivat suurta kansansuosiota, mutta jatkuva erilaisen status muodostui ajan myötä raskaaksi inuiiteille. Lisäksi heidän esiintymisensä vaikuttavat kulkeneen aina saman kuriositeettikategorioihin liittyneen kaavan mukaan: kanoottiesitys, natiiviasuun pukeutuminen ja metsästystaitojen demonstroiminen. Tämä ei ollut yritystä ymmärtää inuiittikulttuuria vaan spektaakkelia ja viihdettä kansalle. Huomion kohteena oleminen toi erilaisuuden auran ihmisille, jotka eivät olleet lähteneet matkalle huomiota saadakseen; inuiitit olivat myös adaptoituneet länsimaiseen vaatetukseen.

Valaanpyyntialusten mukana matkanneet inuiitit vaikuttavat joutuneet ainakin osaksi esitysten liiketoimintaa. Kaikki itseään kunnioittavat matkailijat halusivat tuoda näytteitä; olihan se yksi tapa saada statusta vieraille maille matkustaneena tutkimusmatkailijana.

Toimiminen oppaana tai tiedonantajana oli tärkeä kategoria, johon inuiitit asetettiin ja se oli myös yksi motiiveista vuorovaikutukselle. Tekemällä työtä briteille heillä oli paremmat mahdollisuudet edistää myös omia tavoitteitaan, jotka liittyivät maailman laajenemiseen pois päin paikallisuudesta. Kaikki kolme inuiittia tekivät mielellään töitä tutkimusmatkoilla, liittyivät ne sitten luoteisväylän löytymiseen tai sitten valaanpyynnin edistämiseen.

Eenooloapikin kohdalla hänen oma tapansa tutkia ympäristöään sai väistyä länsimaisen tavan tieltä. Kartoitusta enemmän painottui heidän työnsä tulkkina ja jatkuvien kulttuuristen väärinymmärrysten selittäjinä molemmiin puolin. Mainittakoon, että matkakirjallisuus painotti kartoitusta lehdistöä enemmän. Sacheusta koskevia kirjoituksia ei matkakirjoissa painotettu, mutta hänen osuutensa haluttiin tuoda esiin, joten tästä voi päätellä hänen osallistuneen paitsi omaansa niin myös brittien tutkimusmatkoihin. John Sacheuse sai aseman, joka ei ollut hierarkkisen laivastojärjestelmän pohjalla ja laivaston korkeimpiin virkamiehiin kuulunut John Barrow luotti häneen. Hän pystyi esittämään maailmaa länsimaisen kuvataiteen kautta sekä ymmärtämään millä tavoin britit mielsivät maailman ja aikalaiset arvostivat hänen

työtään. Työnteon arvostus kertoo aikakauden yleisistä brittiläisistä arvoista, mutta siinä oli mukana myös halua osallistaa ja sopeuttaa inuiitti uuteen kulttuuriin. Eenoaloapikin suurimmat ansiot liittyivät nekin hänen kykyynsä hallita vuorovaikutustilanteita brittien ja inuiittien välillä. Akkatook oli päästetty mukaan matkalle muun muassa siksi, että hänen miellettiin hyödyntävän valaanpyyntiä, joka edellytti vuorovaikutusta inuiittien kanssa. Tässä yhteydessä on huomioitava myös, että britit joutuivat arktisilla alueilla itse sopeutumaan eikä prosessi ollut heille helppo johtuen esimerkiksi heidän sitkeään piintyneestä kategorisesta ajattelustaan koskien natiiviasukkaita. Kulttuurien omaksumista tapahtui myös niin päin, että britit ymmärsivät, että heidän oli sopeuduttava paikallisten tapoihin.

Kaikesta työnteosta ja molemminpuolisista osin haparoivistakin ymmärryksen yrityksistä huolimatta kulttuuriero oli ja se jäi: inuiittien ja länsimaisten ihmisten välillä on aina ollut ja on yhä edelleen tietämättömyyttä. Eri mantereilta lähteneillä tutkimusmatkailijoilla oli myös heitä yhdistäviä piirteitä kuten tiedonjano, rohkeus ylittää rajoja sekä kunnianhimo, mutta aikalaiset eivät käsitelleet tutkimusmatkailijoita niin. Britit eivät koskaan ymmärtäneet täysin inuiittikulttuuria siitäkkin huolimatta, että inuiitteja matkusti heidän mukanaan Britanniaan vapaaehtoisesti ja heillä oli käytössään henkilöitä, jotka osasivat liikkua kahden maailman välillä. Inuiittien elinaikana molempien osapuolten maailma oli laajentunut uudella tavalla, joten kahden maailman välillä liikkuneille yksilöille oli tarvetta ja tilausta.

Inuiittitutkimusmatkailijoiden tärkeinä pitämät asiat kuten paikallisuuden laajeneminen sekä tutkimusmatkoilta saadut hyödylliset esineet selvisivät, mutta heidän näkökulmansa jäi silti suppeaksi. Tarvitaankin lisää tutkimusta eikä vähiten sellaista, jossa suurin ääni on alkuperäiskansojen edustajilla.

Lähteet:**Tutkimusaineisto****Alkuperäiskirjallisuus:**

Fisher, Alexander: *Journal of a Voyage of Discovery, to the Arctic Regions, Performed Between the 4th of April and the 18th of November 1818, in His Majesty's Ship Alexander, WM. Edward Parry, Esq. Lieut. and Commander, by an Officer of the Alexander.* G. Sidney, Northumberland-Street Strand, London 1819. Reprinted by Cambridge University Press, Cambridge New York 2012.

M'Donald, Alexander: *A Narrative of Some Passages in the History of Eenoooloopik, a Young Esquimaux, Who Was Brought to Britain in 1839, in the ship "Neptune" of Aberdeen: An Account of the Hogarth's Sound: Remarks on the Northern Whale Fishery, and suggestions for its improvement &c. &c.* Fraser & Co. And J.Hogg, Edinburgh 1841.

Ross, John: *A Voyage of Discovery, Made under the Orders of the Admiralty, in His Majesty's Ships Isabella and Alexandra. For the Purpose of Exploring Baffin's Bay, and Inquiring into the Probability of North-West Passage.* John Murray Albemarle-Street, London 1819. Reprinted by Cambridge University Press, Cambridge New York 2011.

Aikalaiskirjallisuus:

Fraser, Patric Tytler: *Historical View of the Progress of Discovery on the More Northern coast of America from the Earliest Period to the Present Time.* Second Edition. Oliver & Boyd, Tweeddale Court; and Simpkin & Marshall, London 1833.

Sanomalehtiaineisto:**Nimetyt kirjoittajat**

Bell, John: *John Stackhouse, The Esquimaux Indian.* La Belle assemblee or Court and Fashionable Magazine (June) 1818, London, 239.

Bell, John: *Northern Voyage of Discovery.* La Belle Assemblee or Court and Fashionable Magazine. (January) 1820, London, 295–298.

Captain Young: *North- West Expedition*. Caledonian Mercury. Issue 15165 (16 November) 1818, Edinburgh Scotland.

O'Reilly, Bernard: *An Account of the Esquimaux*. The Literary Journal. Vol. 2, Issue 45, (January) 1819, 75–76.

Stackhouse, John: *The Listener*. La Belle Assemblee. (May) 1818, London 222–223.

Skotlantilaiset sanomalehdet:

Aberdeen Journal

Anon. *Eenooloopik*. Aberdeen Journal. Issue 5210. (17 November) 1847, Aberdeen Scotland.

Blackwood's Edinburgh Magazine

Anon. *Some Account of the Late John Sacheuse, the Esquimaux*. Blackwood's Edinburgh Magazine. Editor Blackwood, William. Vol. 4, Issue 24, (March) 1819, 656–658.

Caledonian Mercury

Anon. *The Esquimaux*. Caledonian Mercury. Issue 14787 (7 September) 1816.

Anon. *The Esquimaux*. Caledonian Mercury. Issue 15055 (9 April) 1818, Edinburgh Scotland.

Anon. *The North- West Expedition*. Caledonian Mercury. Issue 15178 (14 December) 1818.

Anon. *Death of the Esquimaux*. Caledonian Mercury. Issue 15204 (8 February) 1819.

Anon. *Some Account of the Late John Sacheuse the Esquimaux*. Caledonian Mercury. Issue 15219 (25 March) 1819, Edinburgh Scotland.

Anon. *The Arctic Land Expedition*. Caledonian Mercury. Issue 15343 (6 January) 1820, Edinburgh Scotland.

Chambers's Edinburgh Journal

Anon. *Eenooloopik, the Esquimaux*. Chambers's Edinburgh Journal. Edited by Chambers, William & Chambers, Robert. Issue 481 (17 April) 1841, 99–100.

Anon. *Akkatook, The Esquimaux Boy*. Chamber's Edinburgh Journal. Issue 221 (25 March) 1848, 203–204.

The Penny Magazine

Anon. *John Sacheuse, the Esquimaux*. The Penny Magazine. Edited by Knight, Charles. Vol. 3, Issue 151, (9 August) 1834, 309–310.

Englantilaiset sanomalehdet:

Bury and Norwich Post

Anon. *Expedition to the Northern Regions*. Bury and Norwich Post. Issue 1867. (8 April) 1818, Bury Saint Edmunds England.

The Imperial Magazine

Anon. *Death of the Esquimaux Indian in Scotland*. The Imperial Magazine. Vol. 1, Issue 2, (February) 1819, 173–175.

The Lancaster Gazette

Anon. *The Discovery Ships*. Lancaster Gazette. Vol. 18, Issue 911, (28 November) 1818, Lancaster, England.

The Literary Gazette

Anon. *Baffin's Bay. North- West Passage*. The Literary Gazette. Vol. 3, Issue 103, (9 January) 1818, London, 23–25.

The Literary Journal

Anon. *Esquimaux of Baffin's Bay and John Sacheuse, the Esquimaux. From a Correspondent*. The Literary Journal. Vol. 1, Issue 39, (December) 1818, London, 613–614.

The Morning Post

Anon. *The Esquimaux*. The Morning Post. (6 September) 1816.

Anon. *The Newly Discovered Nation, from a Correspondent*. Morning Post. Issue 14947 (16 December) 1818.

Anon. *Death of the Esquimaux*. The Morning Post. Issue 15006. (23 February) 1819, London.

Anon. *The Esquimaux*. The Morning Post. Issue 22786. (15 December) 1846.

The New Monthly Magazine and Universal Register

Anon. *The Arctic Expedition*. The New Monthly Magazine and Universal Register. Vol. 10, issue 60. (January) 1819, 526–527.

The Observer

Anon. *Northern Voyage of Discovery*. The Observer. (3 May), 4, 1819, London UK.

Reynolds's Miscellany

Anon. *Esquimaux Spectacles*. Reynolds's Miscellany. Issue 231. (11 December) 1852, London, 309.

The Times

Anon. *The North West Expedition*. The Times. Issue 10524. (26 November) 1818, London.

York Herald

Anon. *Expedition of Discovery*. York Herald. Issue 1439. (28 March) 1818.

Westmorland Gazette

Anon. *Expedition for the Discovery of the North- West Passage*. Westmorland Gazette. Vol. 1, Issue 28 (28 November) 1818, Kendal England.

Tutkimuskirjallisuus:

Arnold, Ken: *Cabinets for the Curious. Looking Back at the English Museums*. Ashgate Publishing Limited, Great Britain 2006.

Barrie, Ian: Alexander M'Donald L.R.C.S.E (1817–1848). *Arctic*. Vol. 6, No.2, June 2009, 239–240.

Bayne, Nicholas: Why Ross Survived When Franklin Died: Arctic Explorers and the Inuit, 1829–1848. *London Journal of Canadian Studies*. 35/1, 2020, 67–95.

<https://uclpress.scienceopen.com/hosted-document?doi=10.14324/111.444.ljcs.2020v35.004>,

luettu 19.10.22

Bickham, Troy: *Savages Within the Empire: Representations of American Indians in Eighteenth- Century Britain*. Oxford University Press, Oxford New York 2005.

Bonvillain, Nancy: *Native Nations: Cultures and Histories of Native North America*. Prentice Hall, New Jersey 2001.

Bravo, Michael: Indigenous Voyaging, Authorship, and Discovery. *Curious Encounters. Voyaging, Collecting, and Making Knowledge in the Long Eighteenth Century*. Edited by Craciun, Adriana & Terrall, Mary. The Ucla- Clark Memorial Library Series. University of Toronto Press, Toronto 2019, 71–112.

Cavell, Janice: Going Native in the North: Reconsidering British Attitudes during the Franklin Search, 1848–1859. *Polar Record*. 45 (232), 2009, 25–35.

Craciun, Adriana: What is an Explorer? *Expedition into Empire: Exploration Journeys and the Making of the Modern World*. Edited by Thomas, Martin. Routledge Studies in Cultural History, Taylor& Francis Group, England 2014, 25–50.

Craciun, Adriana& Terrall, Mary: Introduction. *Curious Encounters. Voyaging, Collecting, and Making Science in the Long Eighteenth Century*. The Ucla Clark Memorial Library Series 26. University of Toronto Press, Toronto 2019, 3–18.

Demoor, Marysa: Editors and the Nineteenth Century Press. *The Routledge Handbook to Nineteenth- Century British Periodicals and Newspapers*. Edited by King, Andrew, Easley Alexis and Morton, John. Routledge, London; New York 2016, 89–101.

Driver, Felix: *Geography Militant. Cultures of Exploration and Empire*. Blackwell Publishers Ltd, Oxford UK 2001.

Duara, Prasenjit: Postcolonial History. Comment to Rochona Majumdar. *Debating New Approaches to History*. Edited by Tamm, Marek & Burke, Peter. Bloomsbury Academic, London UK 2019, 64–69.

Eber, Dorothy Harley: Into the Arctic Archipelago: Edward Parry in Igloolik and the Shaman's Curse. *Aboriginal History. A Reader*. Edited by Burnett, Kristin & Read, Geoff. Oxford University Press, Oxford Canada 2012, 41–57.

Ellingson, Ter: *The Myth of the Noble Savage*. University of California Press, Berkeley, 2001.

Evans, Martin & Branche, Raphaele: Where Does Colonial History End? *Writing Contemporary History*. Edited by Gildea, Robert & Simonin, Anne. Hodder Education, London 2008, 145–167.

Finkelstein, David: Periodicals in Scotland. *The Routledge Handbook to Nineteenth- Century British Periodicals and Newspapers*. Edited by King, Andrew, Easley Alexis and Morton, John. Routledge, London; New York 2016, 185–193.

Fisher, Douglas and Frey, Nancy: *Close Reading and Writing from Sources*. International Reading Assosiation, Newark 2014.

Fitzpatrick, Martin: Enlightenment. *An Oxford Companion to the Romantic Age: British Culture, 1776–1832*. General editor McCalman, Iain. Oxford University Press, Oxford New York 1999, 299–311.

Fulford, Tim & Kitson, Peter, J.: Romanticism and Colonialism: text, contexts, issues. *Romanticism and Colonialism. Writing and Empire, 1780–1830*. Edited by Fulford, Timothy and Kitson, Peter J. Cambridge University Press, Cambridge UK 1998 (2009), 1–12.

Hayes, Derek: *Historical Atlas of the Arctic*. Douglas &McIntyre Ltd, Vancouver, British Columbia 2003.

Irving- Stonebraker, Sarah: From Eden to Savagery and civilization: British Colonialism and Humanity in the Development of Natural History. *History of Human Sciences*. Vol. 32/4, 2019, 63–79.

Jones, H.G.: *The Inuit as Geographers: The Case of Eenoooloopik*. Etudes/Inuit/Studies. Vol. 28, Number 2, 2004, 57–72.

Jones, Max: *The Last Great Quest. Captain Scott's Antarctic Sacrifice*. Oxford University Press, UK 2003.

King, Andrew, Easley, Alexis and Morton, John: Introduction. *The Routledge Handbook to Nineteenth- Century British Periodicals and Newspapers*. Edited by King, Andrew, Easley Alexis and Morton, John. Routledge, London; New York 2016, 1–13.

- Kitson, Peter J.: Romanticism and colonialism: races, places, peoples 1785–1800. *Romanticism and Colonialism. Writing and Empire, 1780–1830*. Edited by Fulford, Timothy and Kitson, Peter J. Cambridge University Press, Cambridge 1998, 13–34.
- Knowles, Rachel: La Belle Assemblée. Wed.16 Nov. 2011. <https://www.regencyhistory.net/2011/11/la-belle-assemblee.html>, luettu 1.9.22.
- Laugrand, Frederik & Oosten, Jarich: *Hunters, Predators and Prey. Inuit Perceptions of Animals*. Berghahn Books, New York 2015.
- Maddisi, Saree: Romanticism and Empire. *A Concise Companion to the Romantic Age*. Edited by Klancher, Jon. John Wiley & Sons, United Kingdom, 2009, 36–56.
- Majumdar, Rochona: *Writing Postcolonial History*. Bloomsbury Academic, London UK 2010.
- Majumdar, Rochona: Postcolonial History. *Debating New Approaches to History*. Edited by Tamm, Marek & Burke, Peter. Bloomsbury Academic, London UK 2019, 49–74.
- McLeod, John: *Beginning Postcolonialism*. Manchester University Press, First Edition published 2000, Second Edition. Manchester UK 2000/2010.
- Nicholas, Thomas: Exploration. *An Oxford Companion to the Romantic Age. British Culture 1776–1832*. Edited by McCalman, Iain. Oxford University Press, Oxford New York 1999, 345–353.
- O’Dochartaigh, Eavan: ”Exceedingly Good Friends”: The Representations of Indigenous People During the Franklin Search Expeditions to the Arctic, 1847–59. *Victorian Studies*, Vol.61, Number 2, Winter 2019, Indiana University Press, 255–267.
- Officer, Charles & Page, Jake: *A Fabulous Kingdom. The Exploration of the Arctic*. Second Edition. Oxford University Press, Oxford New York 2012.
- Porter, Roy: Medicine. *An Oxford Companion to the Romantic Age: British Culture, 1776–1832*. General Editor Mc Calman, Iain. Oxford University Press, New York 1999, 170–177.
- Qureshi, Sadiya: *Peoples on Parade. Exhibitions, Empire, and Anthropology in Nineteenth-Century Britain*. The University of Chicago Press, Chicago 2011.

- Raj, Kapil: Colonial Encounters and the Forging of the New Knowledge and National Identities: Great Britain and India, 1760–1850. *Osiris*. Vol. 15, 2000, 119–134.
- Raj, Kapil: 18th Century Pacific Voyages of Discovery, "big science", and the Shaping of an European Scientific and Technological Culture. *History and Technology*. Vol. 17/ No. 2, 2000, 79–98.
- Raj, Kapil: Beyond Postcolonialism...and Postpositivism, Circulation and the Global History of Science. *Isis*. Vol.104/2, 2013, 337–347.
- Stopp, Marianne P.: Eighteenth Century Labrador Inuit in England. *Arctic*. Vol. 62/ No. 1(Mar.) 2009, 45–64.
- Thomas, Martin: What is an Expedition? An Introduction. *Expedition into Empire: Exploration Journeys and the Making of the Modern World*. Edited by Thomas, Martin. Taylor & Francis Group, Routledge Studies in Cultural History, England 2014, 1–24.
- Thomas, Nicholas: Exploration. *An Oxford Companion to the Romantic Age: British Culture, 1776–1832*. General Editor McCalman, Iain. Oxford University Press, New York USA 1999, 345–353.
- Thompson, Carl: *Travel Writing*. Routledge, New York 2011.
- Tusan, Michelle: Empire and the Periodical Press. *Routledge Handbook to Nineteenth - Century British Periodicals and Newspapers*. Edited by King, Andrew, Easley, Alexis & Morton, John. Routledge, London; New York 2016, 153–162.
- Vella, Stephen: Newspapers. *Reading Primary Sources. The Interpretation of texts from Nineteenth- and Twentieth- Century History*. Routledge Guides to Using Historical Sources. Edited by Dobson, Miriam & Ziemann, Benjamin. Routledge, New York 2009 Reprinted 2010, 192–208.
- Wheeler, Roxann: The Complexion of Race: Categories of Difference in Eighteenth- Century British Culture. *New Cultural Studies*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2000.
- Wood, Marcus: Alphabetical Entries. *An Oxford Companion to the Romantic Age. British Culture 1776–1832*. General editor McCalman, Iain. Oxford University Press. Oxford New York 1999, 397–778.

Ziemann, Benjamin & Dobson, Miriam: Introduction. *Reading Primary Sources. The Interpretation of texts from Nineteenth- and Twentieth- Century History*. Routledge Guides to Using Historical Sources. Edited by Dobson, Miriam & Ziemann, Benjamin. Routledge, New York 2009 Reprinted 2010, 1–18.

